

**ÇEVRECI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN
TÜRKİYE'DEKİ ZİNCİR OTEL İŞLETMELERİNİN
ÇEVRE POLİTİKALARINA ETKİLERİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

ÇOMÜ-BAP Proje No: 2010/14

Ömer ÇOBAN

2011

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

**ÇEVRECİ SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ ZİNCİR OTEL
İŞLETMELERİNİN ÇEVRE POLİTİKALARINA ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Ömer ÇOBAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Murat GÜMÜŞ

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir.

Proje No: 2010/14

Çanakkale-2011

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Çevreci Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Zincir Otel İşletmelerinin Çevre Politikalarına Etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

25/07/2011

Ömer ÇOBAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Ömer ÇOBAN'a ait ÇEVRECI SIVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN
TÜRKİYE'DEKİ ZİNCİR OTEL İŞLETMELERİNİN ÇEVRE POLİTİKALARINA
ETKİLERİ** adlı çalışma, jürimiz tarafından TURİZM İŞLETMECİLİĞİ Anabilim Dalı,
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

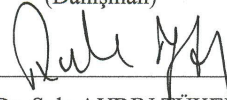

Üye Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN

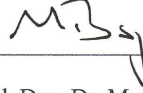

Üye Doç. Dr. Murat GÜMÜŞ

(Danışman)

Üye Doç. Dr. Şule AYDIN TÜKELTÜRK

Üye Yrd. Doç. Dr. Mustafa BOZ

Üye Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul ÇOLAK

Tez No : 409835

Tez Savunma Tarihi : 20.07.2011

 ONAY

Doç. Dr. Hamit PALABIYIK

Enstitü Müdürü

08.08/2011

ÖZET

ÇEVRECİ SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ ZİNCİR OTEL İŞLETMELERİNİN ÇEVRE POLİTİKALARINA ETKİLERİ

Bu tez çalışmasında çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki zincir otel işletmelerinin çevre politikalarına etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye'de faaliyet gösteren ulusal ve yabancı 141 zincir işletmeye bağlı olarak faaliyet gösteren 692 otel işletmesi oluşturmuştur. Araştırmada anket tekniği ve görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Araştırma kapsamında toplam 156 otel işletmesinden anket anket formu sağlanmış, 40 otelin üst düzey yöneticisiyle ise görüşme gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen verilere sıralı (ordinal) lojistik regresyon modeli uygulanmıştır. Bulgulara göre, zincir otel işletmeleri çevre politikası oluşturma ve çevre yönetimi sırasında çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden etkilenmektedirler. Diğer taraftan, ISO 14001 belgesi veya çevre ödülü olan işletmelerin ISO 14001 belgesi veya çevre ödülü olmayan işletmelere göre çevre politikası oluşturma ve çevreci davranış ve tutum geliştirme olasılıkları daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanı sıra, zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma sürecini etkileyen unsurlar arasında işletmenin türü yer alırken; zincirin ulusal ve yabancı zincir otel olması ise işletmenin çevreci davranış ve tutumlarını etkilemektedir. Ayrıca, zincir otel işletmelerinde oda sayısı, yatak sayısı ve personel sayısı arttıkça çevre politikası oluşturma ve çevreci tutum ve davranış sergileme olasılığı da artmaktadır. Ancak, zincir otel işletmelerinin mülkiyet durumu, çevre politikasının yazılı olup olmaması, zincire bağlı otel sayısı ve otelin faaliyet süresiyle çevre politikası oluşturma ve çevreci davranış ve tutum geliştirme arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Çevreci Sivil Toplum Örgütleri, Çevre Politikası, Çevre Yönetimi, Zincir Otel İşletmeleri, Türkiye.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF ENVIRONMENTAL NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS ON ENVIRONMENTAL POLICIES OF CHAIN HOTELS IN TURKEY

In this study, the effects of environmental non-governmental organizations (ENGO) on environmental policies of chain hotels were examined. The population of the research comprises a total of 692 hotels operating in Turkey as the subsidiaries of 141 hotel chains. The data were collected via survey and interview techniques. After data collection process, 156 usable questionnaires were obtained from hotels and 40 in-depth interviews were held with senior hotel managers. The ordinal logistic regression model was employed to the survey data. The findings indicate that the hotel chains' environmental policy building process and environmental management activities are affected by actions and discourses of environmental non-governmental organizations. On the other hand, it was found that the possibility of developing environmental behaviour and attitudes of the hotels having ISO 14001 certificate or environmental award is higher than the hotels which are not owing ISO 14001 certificate or environmental award. While type of the hotel (city versus resort hotel) affects environmental policy building process, type of the chain (national versus international) affects environmental behaviour and attitudes of hotel chains. Another finding of the research shows that an increase in number of rooms, beds and staffs also increase the possibility of environmental policy building process and environmental behaviour and attitudes rises. There is no significant relationship between ownership of the hotel, having written environmental policy or not, number of hotels in the chain, operating period of hotels and environmental policy building process and environmental behaviour and attitudes.

Key Words: Environmental Non-Governmental Organizations, Environmental Policy, Environmental Management, Chain Hotels, Turkey.

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın konusunun belirlenmesi başta olmak üzere her aşamada bilimsel katkı ve bilgilerini benden esirgemeyen, yönlendirici ve destekleyici tavrıyla her zaman yanımda olduğunu hissettiren değerli danışmanım Doç. Dr. Murat GÜMÜŞ'e, istatistiksel analiz konusunda fikirleriyle çalışmaya katkı sağlayan değerli hocam Öğr. Gör. Bahattin HAMARAT'a, çalışmayı gözden geçirerek fikirlerini benle paylaşan sayın hocam Dr. Erol DURAN'a, her zaman desteklerini hissettiğim başta Dr. Ozan Kaya ve Arş. Gör. Serhat HARMAN hocalarım olmak üzere tüm çalışma arkadaşlarıma minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, araştırmama anket doldurarak ya da görüşme gerçekleştirme talebini kabul ederek destek veren tüm otel yöneticilerine, bana sosyal bilimlerde veri toplamanın zorluğunu hissettirmedikleri için şükranlarımı sunarım. Son olarak, tüm hayatım boyunca benden maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olduklarını hissettiren sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmasının bilime ve turizm endüstrisine katkı sunması dileğimle...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	vii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1. Araştırmanın Problemi	3
2. Araştırmanın Konusu	3
3. Araştırmanın Amacı.....	4
4. Araştırmanın Önemi	5
5. Araştırmanın Veri Toplama Yönetimi ve Araçları.....	6
6. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları.....	8
7. Araştırmanın Veri Analiz Yöntemleri.....	9

BÖLÜM II

TURİZM, ÇEVRE, SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE İLİŞKİLERİ

1. Turizm.....	11
2. Konaklama İşletmeleri	13
3. Zincir Otel İşletmeleri.....	15
4. Çevre.....	18
5. Turizm ve Çevre Etkileşimi	19
5.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm.....	21

5.2. Taşıma Kapasitesi.....	24
5.3. Çevresel Etki Değerlendirmesi.....	24
5.4. Konaklama İşletmeleri ve Çevre.....	25
6. Çevre Politikası	28
6.1. Çevre Politikası Kavramı ve Türkiye’de Çevre Hukukunun Gelişimi	28
6.2. Günümüzde Çevre Politikaları	30
7. İşletmelerin Çevre Politikası Oluşturma Süreçleri.....	31
7.1. İşletmelerin Çevre Politikası Hazırlama Gereklilikleri	32
7.2. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Politikaları.....	34
8. Çevre Yönetimi.....	35
9. Sivil Toplum Örgütleri.....	36
9.1. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri	39
9.1.1. Kar Amacı Gütmemek	39
9.1.2. Bağımsızlık (Özerklik)	39
9.1.3. Gönüllülük.....	40
9.1.4. Bir İdeale ve Vizyona Sahip Olmak.....	40
9.2. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri	40
9.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri.....	41
9.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Sınıflandırılması.....	42
9.4.1. Yönelimleri (Amaçları) Açısından Sivil Toplum Örgütleri	43
9.4.1.1. Yardım (Hayırseverlik) Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri.....	43
9.4.1.2. Hizmet Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri	43
9.4.1.3. Katılım Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri.....	44
9.4.1.4. Toplumu Güçlendirme Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri.....	44
9.4.2. Uygulama (Etki) Alanlarına Göre Sivil Toplum Örgütleri	44
9.4.2.1. Cemiyet Düzeyinde Sivil Toplum Örgütleri	44
9.4.2.2. Kent Düzeyinde Sivil Toplum Örgütleri	44
9.4.2.3. Ulusal Düzeyde Sivil Toplum Örgütleri	44
9.4.2.4. Uluslararası Düzeyde Sivil Toplum Örgütleri.....	45
9.5. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri.....	45
10. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri ve Turizm İlişkisine Yönelik Yazın	46

BÖLÜM III**BULGULAR VE YORUMLAR**

1. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	51
2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlik Analizi ve Betimleyici İstatistiği.....	53
3. Nicel Araştırmaya İlişkin Diğer Bulgu ve Yorumlar	58
4. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	74
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	79
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	96

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
APHEI	Asia Pacific Hotels Environmental Initiatives (Asya Pasifik Çevreci Oteller Girişimi)
BM	Birleşmiş Milletler
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
ÇEKÜL	Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
Çev.	Çeviren
ÇYS	Çevre Yönetim Sistemleri
Diğ.	Diğerleri
DOÇEV	Doğa ve Çevre Vakfı
EH	Evet-Hayır
FoE	Friends of Earth (Dünyanın Arkadaşları)
G9	Group of Nine
HES	Hidroelektrik Santral
IHEI	International Hotels Environmental Initiatives (Uluslararası Çevreci Oteller Girişimi)
ISO	International Organization for Standardization (Uluslararası Standardizasyon Örgütü)
No.	Number
OECD	Organization of Economic Co-operation Development
TEMA	Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TURMEPA	Deniz Temiz Derneği
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNWTO	United Nations World Tourism Organizations (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
Vol.	Volume
WWF	World Wild Fund for Nature (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren İlk 20 Zincir Otelin Tesis Sayısı.....	11
Tablo 3.1. Otellerin Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları.....	51
Tablo 3.2. Çevre ile İlgili Unsurlara İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları.....	53
Tablo 3.3. Ölçeklerin Kategorilendirilmesi.....	56
Tablo 3.4. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri ve Spearman Sıra Korelasyonları.....	57
Tablo 3.5. Model 1'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları.....	59
Tablo 3.6. Model 2'ye göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları.....	61
Tablo 3.7. Model 3'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları.....	64
Tablo 3.8. Model 4'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları.....	68
Tablo 3.9. Bağımlı Değişkene göre Elde Edilen Modeller ve Anlamli Bulunan İlişkiler...	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Turizm Endüstrisinin Temel Elemanları	14
Şekil 2.2. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Arasındaki İlişki	27

GİRİŞ

Doğa, yaşamın her evresinde tüm canlıların gereksinimlerini karşılamak için var olan kaynaklarını onlara cömertçe sunmuştur. İnsanoğlunun diğer canlılardan farklı olarak, doğadaki kaynakları gereksinimlerini karşılamının yanı sıra, hayat standartlarını geliştirici bir araç olarak kullanabileceğini keşfetmesiyle, doğanın dengesinde bozulmalar meydana gelmeye başlamıştır. Eski çağlarda başlayan ve fazla üretilen malların başka kişilerle takas edilmesi yoluyla ortaya çıkan, insanoğlunun “daha fazla yarar sağlama” fikri, sonraları kendini ticarete bırakmıştır. Günümüz modern yaşamında modern bir bireyin ihtiyaçları sınırsızdır. Bu ihtiyaçlar ise sistemin birer parçası halindeki birimler tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu birimler insanoğlunun ihtiyaçlarına yönelik üretim gerçekleştirmekte ve karşılığında Lidyalılarından günümüze değin kullanılan parayı almaktadırlar. Kazanılan paralar ise kazanan kişinin ihtiyaçlarına yönelik kullanılmakta ve bunun yanı sıra bu birimlere daha fazla üretim imkanı sunmaktadır. İnsanoğlunun kurduğu birimler olan ve günümüz modern yaşamında “işletme” olarak anılan bu yapıların, insanoğlu tarafından daha fazla kazanmak, daha rahat yaşamak güdüsüyle kullanılması sonucu, doğa alarm vermeye başlamıştır.

Yaşanan çevresel sorunların, sadece sorunun yaşandığı bölgeyi ya da ülkeyi değil, tüm dünyayı ilgilendirmesi çevre sorunlarının küresel nitelikli bir sorun olmasıyla yakından alakalıdır. Diğer bir ifadeyle, çevre söz konusu olduğunda, devletlerce çizilmiş “ülke sınırlarının” hiçbir öneminin kalmadığı söylenebilir. Çevre sorunlarının küresel bir boyut kazanmasıyla birlikte, tüm dünya ülkeleri çevre sorunlarına çözüm aramak amacıyla bir araya gelmeye başlamışlardır. Ancak, devletler bir yandan çevre sorunlarıyla baş etmeye çalışırken, diğer taraftan ülkelerinin gelişimini sağlamak için de sanayinin gelişimi ve sanayi üretiminin artması yönünde uygulamaları teşvik etmişlerdir. Bu nedendir ki, günümüzde hala Kyoto Protokolü’nü imzalamayan ülkeler bulunmaktadır. Bu sürece bağlı olarak, sadece devletlerin tarafı olduğu bir çevre sorununun çözüme kavuşmasının zor olduğunun farkına varılmıştır. Bununla birlikte, küreselleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan ve gelişen çevreci sivil toplum örgütleri de kısa süre içerisinde çevre sorunlarının çözümünde taraf olmuştur. Çevreci sivil toplum örgütleri farklı ülkelerden gönüllüleri bünyesinde barındırabildiğinden, bu örgütler çevre sorunlarına evrensel bir bakış açısıyla bakabilmektedirler. Dolayısıyla, çevre sorunlarının çözümü konusunda sivil toplum örgütlerinin evrensel düzeyde kilit bir rol oynadığı ifade edilebilir.

Turizm endüstrisi yapısı gereği doğal çevrenin en çok kullanıldığı endüstrilerden biridir. Son yıllarda turizm faaliyetlerine bağlı olarak yaşanan çevre sorunlarının artmasıyla birlikte, ekoturizm, alternatif turizm, sürdürülebilir turizm, taşıma kapasitesi, çevresel etki değerlendirme (ÇED) kavramları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu kavramların çoğu doğrudan veya dolaylı olarak gündeme turizm endüstrisinin en önemli elemanlarından biri olan konaklama işletmelerini getirmektedir. Çünkü konaklama işletmeleri, yapıları gereği iyi bir çevre politikası oluşturulmadan ve iyi bir çevre yönetimi izlenmeden çevre üzerinde olumsuz etki yaratma ihtimali yüksek olan kuruluşlardır. Bu noktada, çevrenin korunmasına yönelik faaliyet gösteren çevreci sivil toplum örgütleri ile konaklama işletmelerinin, çevre paydasında bir araya gelen önemli birer paydaş olduğunu söylemek mümkün olabilir. Bu birliktelik kimi zaman çatışma, kimi zaman yönlendirme, kimi zaman etkileşim haline girerek ortak projeler geliştirmek şeklinde ortaya çıkabilir.

Bu çalışma ile çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerinin çevre politikalarına etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın çerçevesi çizilmeye çalışılmış ve bu kapsamda araştırmanın problemi, konusu, amacı, önemi, evreni, örnekleme, sınırlılıkları, veri toplama yöntem ve araçları ve veri analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çalışmaya ilişkin kavramsal çerçeve çizilmeye çalışılmış ve bu kapsamda turizm, otel işletmeleri, çevre politikaları, çevre yönetimi, çevreci sivil toplum örgütleri gibi temel kavramlara ve bunun yanı sıra çevreci sivil toplum örgütleri ve turizm ilişkisine yönelik yazına yer verilmiştir.

Çalışmanın alan araştırması ile ilgili sonuçlarının yer aldığı son bölümde, çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki zincir otel işletmelerinin çevre politikaları ve çevreci davranış ve tutumları üzerinde nasıl bir etki yarattığı araştırılmıştır. Bu amaçla çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1. Araştırmanın Problemi

Turizm endüstrisi açısından çevre turistik ürünün temel bileşenlerinden biridir. Turistler bir destinasyonu tatil için seçerken o destinasyondaki çevrenin korunmuşluğunu ve çekiciliğini dikkate alırlar. Ancak, turistik bir destinasyona aşırı sayıda turist akışı gerçekleşmesi ve bölgede turizm faaliyetlerinin plansız bir şekilde yürütülmesi sonucu, destinasyonun fiziksel çevresinde bozulmalar meydana gelmekte ve destinasyona turist akışı azalmaktadır.

Konaklama işletmeleri turizm endüstrisinin temel elemanlarından biridir. Konaklama işletmelerinin bulunduğu destinasyonlarda çevrede meydana gelebilecek herhangi bir bozulma, otelin de doluluk oranını düşürecek ve hayatının devamlılığını tehlikeye atacaktır. Bu nedenle konaklama işletmeleri çevrenin korunmasına yönelik politikalar belirlemekte ve çevreci uygulamaları hayata geçirmektedirler. Bu sürece paralel olarak çevreci sivil toplum örgütleri ise, çevrenin korunmasına yönelik olarak, gerek yasal düzenlemelerin yapılması sürecinde, gerekse işletmelerin çevreci politikaları belirlemesi ve uygulamaları sürecinde rol alan önemli baskı gruplarından biridir. Dolayısıyla, çevreci sivil toplum örgütleri konaklama işletmelerinin çevre politikalarını belirleme sürecinde de baskı unsuru olarak yer almaktadır. Araştırmanın ana problemi: *“Bu etkileşim sonrası konaklama işletmelerinin çevre politikalarını belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin hangi düzeyde bir baskı gücüne sahip olduğu ve bu örgütler arasında nasıl bir ilişkinin mevcut olduğudur.”*

2. Araştırmanın Konusu

Çevreci sivil toplum örgütleri, doğal kaynakları ve ekosistemleri korumak amacıyla lobi faaliyetleri yapan, çevreci eylemler geliştirerek, merkezi ve yerel yönetimlerdeki karar alma süreçlerini etkileme arayışında olan topluluklardır. Doğaya, çevreye ve çevrenin bileşenlerine zarar verilmesi sonucu ortaya çıkan çevreci sivil toplum örgütleri ile

işletmeler arasındaki ilişki, işletmelerin karlarını arttırmak adına çevreye zarar vermeye başlamasıyla kuvvetlenmiştir. Bu dönemde etkin bir paydaş rolü üstlenen çevreci sivil toplum örgütleri, belirledikleri politikalar çerçevesinde söylem ve eylemler geliştirmişler ve çevreye zarar veren işletmeler üzerinde baskı unsuru oluşturmuşlardır.

Uzun vadeli düşünebilen, stratejik bakış açısına sahip olan ve sürdürülebilirlik ilkesini içselleştirmiş işletmeler, çevreye karşı daha duyarlı olarak faaliyetlerini gerçekleştirirken, bazı işletmeler ise bu süreci iyi yönetemeyerek çevreye ciddi boyutta zarar vermektedirler. Bu noktada, çevreci sivil toplum örgütleri ile konaklama işletmeleri arasında çevreye dayalı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. İşletmelerin bir paydaşı olarak hareket eden çevreci sivil toplum örgütleri, işletmelerin faaliyet süreci üzerinde etkili olmaya çalışmaktadır. Kendilerini göz ardı eden işletmeleri ise çeşitli çevre eylemleriyle deşifre etmektedirler.

Günümüzde imaj, kültür, kimlik, itibar gibi temel değerler kişisel alandan kurumsal alana aktarılan en kritik değerler ve kavramlar olmuştur (Gümüş ve Öksüz 2009: 1). Özellikle kurumsallaşmış işletmeler bu süreci daha iyi yönetmeye ve kurumsal imajlarını tehlikeye atmamaya çalışmaktadırlar. Araştırmada, yapıları gereği kurumsal imaj ve kurumsal itibar yönetiminin daha büyük önem arz ettiği ulusal ve yabancı zincir otel işletmeleri ile çevreci sivil toplum örgütleri arasındaki bağ incelenecektir. Bu bağın veya ilişkinin en önemli göstergelerinden biri olan çevre politikası belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerini ne düzeyde etkileyebildiği bu araştırmanın temel sorusudur. Bu soruna bağlı olarak, çevreci davranış, çevreci standart ve/veya ödül gibi çevreci deneyimler, araştırma konusunu oluşturmaktadır.

3. Araştırmanın Amacı

Küreselleşen dünyada işletmeler, hem küreselleşmeyi tetikleyen hem de küreselleşmeden etkilenen birimler olması itibarıyla bu sürecin hem öznesi hem de nesnesi durumundadırlar. Küreselleşme, bir taraftan işletmeler üzerinde baskı unsuru oluşturarak daha büyük ve daha hızlı olmaları konusunda onları tetiklerken, diğer taraftan doğurduğu kitle iletişim araçları ile yine işletmeler üzerinde paydaşları kontrol sahibi yapmaktadır. Diğer bir ifadeyle, işletmeler bir taraftan daha fazla büyümeye ve daha fazla kazanmaya odaklanarak var olan kıt kaynakları bilinçsizce tüketebilmektedir. Diğer taraftan süreç, günümüz imkanlarıyla insanların gözleri önüne serilerek işletmelerin bu davranışları deşifre edilebilmektedir.

Günümüzde insanların ve onlara mal ve hizmet üreten işletmelerin üretim ve tüketimlerine bağlı olarak yaşanan çevre sorunları küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun bu kadar büyümesi nedeniyle ülkeler ortak platformlarda buluşarak sorunlara çözüm aramaktadır. Dünyada sivil toplum anlayışının önem kazanmasına bağlı olarak çözüm sürecinde ülkelerle birlikte sivil toplum örgütleri de yer almaktadır. Bazı uluslararası sivil toplum örgütlerinin birçok ülkeden daha etkili ve güçlü olduğu (Arts 2002: 32) göz önünde bulundurulduğunda, sivil toplum örgütlerinin bu sürecin açık bir tarafı olduğu anlaşılacaktır.

İşletmelerin çevreye karşı duyarlılıklarının gelişmesi ve çevre politikası geliştirmeleri sürecinde birçok etkenin rol oynadığı düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada, Türkiye’de faaliyet gösteren zincir otel işletmelerinin çevre politikalarını belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden etkilenip etkilenmedikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, araştırmada bu örgütler arasındaki ilişki düzeyleri ve ilişkiye bağlı olarak işletmelerin çevre politikalarını belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerini ne kadar dikkate aldığı, ordinal (sıralı) lojistik regresyon modeliyle ve görüşme yöntemiyle belirlenmeye çalışılacaktır. Diğer taraftan araştırmada şu sorulara da cevap aranacaktır:

- Zincir otel işletmelerinin çevre politikası belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin etkisi nedir?
- Zincir otel işletmelerinin çevreci davranışlar sergilemesinde çevreci sivil toplum örgütlerinin etkisi nedir?

4. Araştırmanın Önemi

Günümüzde yaşanan gelişmelere bağlı olarak, işletmelerde üretim daha şeffaf hale gelmek zorunda kalmıştır. İşletmelerin mal ve hizmet üretimi sırasında çevreye zarar verip vermedikleri, işgörenlerine gerekli çalışma koşullarını sunup sunmadıkları, gereken ücreti verip vermedikleri, üretim sürecinde tüketicilerin sağlığını göz önüne alıp almadıkları ve üretimin gerçekleştiği bölgedeki sosyo-kültürel yapıya zarar verip vermedikleri gibi sorular daha sık sorulmakta ve işletmelerin bu davranışları farklı kurum, kuruluş, oluşum veya bireylerce takip edilmektedir.

Çevre sorunlarının büyük boyutlara ulaşması sonucu çevre sorununu tetikleyen unsur olarak “üretim”i gerçekleştiren işletmeler üzerindeki baskılar sürekli olarak artmaktadır.

İşletmelerde yıllarca daha fazla büyüme ve kar elde etmek için sadece üretim faktörlerinin bir arada olmasının ve bu faktörlerin girişimci tarafından iyi bir şekilde yönetilmesinin yeterli olabileceği algısı mevcutken; günümüzde üretim faktörlerinin bir araya getirilmesi ve faktörlerin iyi yönetilmesinin yanı sıra tüm paydaşlarla iletişimin de sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmıştır.

Dünyanın en prestijli, saygın bilimsel platformları ve bilimsel dergileri ile diğer yayınlarda “çevre”nin ilk gündem konularından biri olduğu görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın, Türkiye’de çevre yönlü araştırma ve duyarlılıklara, sivil çevreci oluşumlar penceresinden bakılmasına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın, Türkiye’deki zincir otel işletmeleri ile çevreci sivil toplum örgütleri ilişkisini anlamlandırması ve Türkçe yazına bu yönlü yeni bir bakış açısı sunması beklenmektedir.

5. Araştırmanın Veri Toplama Yönetimi ve Araçları

Araştırmada, veri toplama yöntemi olarak anket tekniği ve bunun yanı sıra görüşme tekniği kullanılmıştır. Anket, bilgi alınacak kişilerin doğrudan doğruya okuyup cevaplandıracağı bir soru listesi hazırlanması şeklinde yapılan gözlemdir (Seyidoğlu 2003: 37). Görüşme tekniği ise, sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir (Karasar 2003: 165). Diğer taraftan, görüşme tekniği araştırmada deneyimler, tutumlar, düşünceler, yorumlar, algılar ve tepkiler gibi görünmeyen ortaya konulmasına yardımcı olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2008: 120). Bu bağlamda, araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılarak, araştırma sonuçlarının daha sağlıklı bir şekilde elde edilmesi ve yorumlanması amaçlanmıştır. Anket formu ve görüşme formu yazın taramasına bağlı olarak ve konu hakkında deneyimli olduğu bilinen uzmanların görüşlerinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Ayrıca, anket ve görüşme formunun ön testi 10 Ocak 2011 tarihinde İstanbul’da faaliyet gösteren 10 adet zincir otel işletmesinde gerçekleştirilmiştir. Ön test sonucunda, gelen öneriler de dikkate alınarak 15 Ocak 2011 tarihinde anket ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Daha sonra, 16 Ocak 2011 tarihinde anket ve görüşme formu iletişim bilgileri edinilen tüm zincir otel işletmelerine e-posta yoluyla gönderilmiştir. Son olarak, anket ve görüşme formu 31 Ocak 2011 – 17 Şubat 2011 tarihleri arasında, İstanbul, İzmir ve Antalya illerinde faaliyet gösteren zincir otel işletmeleri üzerinde yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Geliştirilen anket formu Ek 1.’de yer almaktadır.

Hazırlanan anket formu, kendi içinde altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde işletme özelliklerini ortaya koymaya yönelik 7 kapalı uçlu ifadenin yanı sıra 7 açık uçlu ifade yer almaktadır. İkinci bölümde ise zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma nedenlerine ilişkin 9 ifade yer almaktadır. Bu bölümde ifadeler 5'li Likert tipi ölçeğe göre hazırlanmış olup, Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde dizayn edilmiştir. Anket formunun üçüncü bölümünde zincir otel işletmelerinin çevreye karşı tutumlarını belirlemeye yönelik 10 ifadeye yer verilmiştir. Katılımcılardan yanıtları yine 5'li Likert tipi ölçeğe göre vermeleri istenmiştir. Dördüncü bölüm de yine zincir otel işletmelerinin çevreye karşı tutumlarını belirlemeye yönelik ifadelerden oluşmaktadır. Ancak üçüncü bölümden farklı olarak dördüncü bölümde ifadelerin şeklinden dolayı katılımcılardan sorulara Evet (1), Hayır (2) şeklinde yanıt vermeleri istenmiştir. Anketin beşinci bölümünde ise zincir otel işletmeleri ile çevreci sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik 4 ifadeye yer verilmiş ve katılımcılardan yine 5'li Likert tipi ölçeğe göre yanıt vermeleri istenmiştir. Son olarak, anketin altıncı bölümünde işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütlerin eylem ve söylemlerini nasıl algıladıklarını ve bu eylem ve söylemlerin işletmeleri nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik 5 adet ifadeye yer verilmiştir. Katılımcılardan yine 5'li Likert tipi ölçeğe göre yanıt vermeleri istenmiştir.

Diğer yandan, görüşme tekniği yoluyla, nicel verilerin yanında nitel veri toplama yoluna gidilmiştir. Hazırlanan görüşme formu, toplam 7 açık uçlu sorudan oluşan ve yapılandırılmış bir görüşme formu niteliği taşımaktadır. Yapılandırılmış görüşmede yer alan sorular önceden belirlenmekte (Yıldırım ve Şimşek 2008: 120; Karasar 2003: 167) ve görüşmenin seyri araştırmacının kontrolü altında devam ettirilmektedir. Bu bağlamda, araştırmada görüşme formu zincir otel işletmelerinin çevre sorunları hakkında neler düşündüğü sorusuyla başlamakta ve çevre politikası oluşturma sürecinde hangi paydaşların etkisinin var olduğu sorusu sorularak sona ermektedir. Görüşmeler anketin uygulandığı tarihler arasında zincir otel işletmelerinin 40 üst düzey yöneticisiyle (genel müdür, genel müdür yardımcısı vb.) her biri yarım saatten az olmamak kaydıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kayıt cihazı kullanılarak ve yazılı olarak kayıt altına alınmış ve her görüşmeden sonra elde edilen bilgiler tasnif edilmiştir. Araştırma konusu olarak ele alınan, çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerindeki çevre politikalarına etkileri çok farklı alanlarda ortaya çıkabildiğinden, çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olabilmektedir. Bu nedenle, araştırmada sadece nicel veri toplama

yöntemlerinden biri olan anket tekniğinin kullanılması, araştırılan konunun derinliğinin ortaya konulması bakımından sakıncalar içerebilmektedir. Bu noktadan hareketle, araştırmada anket tekniğinin yanı sıra, görüşme tekniğine de başvurulmuştur. Görüşme tekniğinin söylenenlerin, yüzeysel anlamları yanında “gerçek” ve derinliğine anlamları da ortaya koyabilmesi (Karasar 2003: 166) araştırmanın metodolojik açıdan sağlamlığını pekiştireceği düşünülmektedir. Geliştirilen görüşme formu Ek 2.’de yer almaktadır.

6. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırma evreni Türkiye’de faaliyet gösteren tüm yabancı ve ulusal zincir otel işletmeleri oluşturmaktadır. Bunun nedeni, zincir otel işletmelerinin sermayeleri gereği daha büyük yatırımlar sonucu yaratılmış olması ve bağımsız otel işletmelerine göre daha kurumsallaşmış bir yapıya sahip olmalarının beklenmesidir. Bunun yanı sıra, zincir otel işletmeleri için kurumsal imaj ve kurumsal itibar gibi olguların daha önemli olmasının beklenmesi de çevre politikası oluşturmayı etkileyebilecek hususlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, zincir otel işletmelerinin faaliyet gösterdikleri ülkelerde bulunan yerel ölçekli ve küresel ölçekte faaliyet gösteren çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden etkilenme olasılıklarının bağımsız otel işletmelerine göre daha yüksek olacağı varsayımı da zincir otel işletmelerinin evren olarak seçilmesine neden olmuştur.

Türkiye’de faaliyet gösteren zincir ve grup otellere ilişkin resmi kaynaklı bir veri olmamakla birlikte araştırmada Ekin Grubu’nun 2009 yılında yayımlanmış olduğu “Zincir ve Grup Oteller 2009” adlı araştırmadan yararlanılmıştır. Bu kaynağa göre, Türkiye’de bulunan zincir sayısı 141 iken, 141 zincire bağlı otel sayısı 692 olarak tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında bu otellerin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ve otellerin web sayfalarına ulaşılacak suretiyle öncelikle tüm otellerin tek tek iletişim bilgileri tasnif edilmiştir. Ancak bazı otel işletmelerinin iletişim bilgilerine ulaşamamıştır. İletişim bilgilerine ulaşılan otel sayısı 482 olarak gerçekleşmiştir. İletişim bilgileri elde edilen 482 otelin tamamına daha önceden hazırlanmış olan anket formu e-posta yoluyla gönderilerek doldurmaları istenmiştir. Araştırmada zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik sebeplerinden dolayı evrenin tamamına ulaşmak yerine örnekleme yoluna gidilmiştir. Örneklem seçimi sırasında her zincirden en az bir otelin örneklem içerisinde yer almasına dikkat edilmiştir.

E-posta yoluyla toplam 21 adet (%4) anketin geri dönüşü gerçekleşmiştir. Bu nedenle anket formunu doldurarak e-posta yoluyla ileten işletmeler hariç, İstanbul, İzmir ve Antalya illerinde alana inilerek toplam 135 (%28) otelin üst düzey yöneticilerine anket

çalışması uygulanmıştır. Bu otel yöneticilerinin 40'ı (%8) ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşme yapılmıştır. İstanbul ilinde toplam 66 otelin üst düzey yöneticisine anket uygulanırken 19'si ile görüşme gerçekleştirilmiştir. İzmir ilinde toplam 12 otelin üst düzey yöneticisine anket uygulanırken 4'ü ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Antalya ilinde ise 57 otelin üst düzey yöneticisine anket uygulanırken 17'si ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Toplamda 156 adet (%32) anketin geri dönüşü sağlanmış, 40 adet ise görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma alanı olarak bu illerin seçilmesinin temel nedeni ise zincir otel işletmelerin ağırlıklı olarak bu illerde yoğun olarak bulunuyor olmasıdır. Geri dönüşü sağlanan anketlerin ve görüşme formlarının tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma yalnızca zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma ve çevreci davranış ve tutum geliştirme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin etki sürecini ele almaktadır. Bu bağlamda araştırmada çevre politikası oluşturma sürecine etki eden diğer faktörler dikkate alınmamıştır. Bunun yanı sıra, araştırmanın zincir otel işletmeleri üzerinde gerçekleştirilmiş olması ve bu tür konaklama işletmelerinin birçok açıdan diğer konaklama işletmelerinden farklı olması nedeniyle, araştırmanın sonuçlarını tüm konaklama işletmeleri üzerinden değerlendirmek mümkün olmayabilir.

7. Araştırmanın Veri Analiz Yöntemleri

Geri dönüşü sağlanan anket formlarından elde edilen veriler Minitab 12 ve SPSS 13.0 istatistik paket programlarında değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin betimleyici istatistikleri, ölçeklerin güvenilirlikleri SPSS hazır yazılımı ile belirlenmiştir. Değişkenler arası ilişkileri belirlemek üzere ise ordinal lojistik regresyon modeli kullanılarak 4 farklı model oluşturulmuş ve veriler Minitab 12 paket programında analiz edilmiştir.

Regresyon kavramı, değişkenler arasındaki istatistiksel ilişkileri açıklamak için kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle regresyon, bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ortalama ilişkinin matematiksel bir fonksiyon ile ifadesidir (Akkaya ve Pazarlıoğlu 1998: 575). Lojistik regresyon yönteminde bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı değişkenlerin etkileri olasılık olarak hesaplanarak önemli bulunan faktörlerin olasılık olarak belirlenmesini sağlar (Özdamar 2004: 589). Regresyon analizindeki temel amaç ise, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi en iyi temsil edecek doğru denklemini bularak, bu ilişkiyi belirlemektir. Değişkenler arasındaki ilişkiyi göstermek için yapılandırılan matematiksel fonksiyon, ilişkinin fonksiyonel şeklini göstermekle kalmayıp, ön kestirim yapma olanağı da sağlamaktadır (Ayhan 2006: 5).

Ordinal lojistik regresyon ise bağımlı değişkenin sıralı ölçekli olduğu durumlarda uygulanan bir yöntemdir. Sıralı ölçekli bağımlı değişken en az üç kategoride gözlenen değerler içermelidir (Çolak 2002: 11). Eğer çoklu cevapların kategorileri sıralıysa değişkenin dağılımı sıralı çoklu nominal dağılım olarak adlandırılır. Değişkenin anket sorularında katılımcılardan, bu araştırmada da olduğu gibi “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtlar isteniyor ise söz konusu değişken sıralı çoklu dağılıma uygunluk gösterir (Yücel ve Kandemir 2009: 2).

Bağımlı değişken düzeyleri sıralı olduğunda, yani kategorileri en düşükten en yükseğe doğru sıralanmış olduğunda, çok yakın kategoriler arasındaki gerçek aralıklar tam olarak bilinemez. Bu noktada, eşit aralıklı olmayan sıralı kategorilere sahip bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi sırasında, en uygun regresyon yönteminin sıralı lojistik regresyon yöntemi olduğu söylenebilmektedir (Ayhan 2006: 21-22). Sıralı lojistik regresyon analizinde, bağımsız değişkenlerin tümünün sürekli veya kategorik olmasına ilişkin herhangi bir şart yoktur. Ancak yapılan araştırmalarda, sürekli bağımsız değişkenlerin tercih edilmesi önerilmektedir (Işığışık 2003: 3). Diğer taraftan, sıralı lojistik regresyon modelinin en önemli varsayımı ise bağımlı değişkenin her bir kategorisinin birbirine paralel olduğu varsayımdır (Ayhan 2006: 21; Agresti 1999: 2192).

Nitel verilerin analizi bağlamında görüşme tekniği ile sonuçlar analiz edilirken genellikle “harmonik yöntem” kullanılmaktadır. Görüşmeci tarafından yapılan görüşme sırasındaki tüm durumların birbiriyle ilişkilerinin nasıl olduğuna, çelişkilere ve tutarlılıklara bakılmaktadır. Diğer taraftan görüşme bir “bütünsel yorumlama” yöntemidir. Görüşmeden elde edilen küçük veri parçalarının ötesinde, tüm veriler “büyük resmi” yani araştırmanın ana temasını oluşturmaktadır (Büyüköztürk vd. 2010: 161). Bu araştırmada da görüşme sonrasında elde edilen veriler, araştırmanın bütünü içerisinde değerlendirmeye tabi tutulmuş ve katılımcıların doldurdukları anket formunun yanı sıra, görüşme sırasında nasıl bir söylem kullanarak soruları cevapladıklarına ve cevaplarında gerçekçi olup olmadıklarına yanıt aranmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TURİZM, ÇEVRE, SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE İLİŞKİLERİ

1. Turizm

Yaşamın farklı evrelerinde insanlar farklı nedenlere bağlı olarak yaşadıkları yerlerin dışına seyahat etmişlerdir. İnsanlığın ilk dönemlerinde bir yerden başka bir yere seyahat etme nedenlerinin başında gıda gereksinimini karşılamak geliyor iken, yerleşik hayata geçilmesi, tarım ve ticaretin önem kazanmasıyla birlikte, bu seyahatler daha çok ticaret amaçlı gerçekleşmiştir. Merak ve yeni yerler görme isteği gibi nedenlere dayalı olarak seyahat etme olayının ise M.Ö. 4000 yıllarında Sümerler ile başladığı bilinmektedir (Tunç ve Saç 1998: 11). Dünyanın evrilmesinde büyük rol oynayan İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel, psikolojik ve teknolojik gelişmeler ise, insan ihtiyaçlarını ve alışkanlıklarını büyük ölçüde etkilemiş, bunun sonucu uluslararası düzeyde yaygın bir turizm ortaya çıkmış ve günümüzde çok büyük boyutlara ulaşmıştır (Sarkın 2007: 13). 1950’li yıllardan itibaren hızlı bir ivmeyle büyüme gösteren turizm endüstrisi, XXI. yüzyılın en büyük endüstrilerinden biri haline gelmiştir. 1950 yılında dünya genelinde uluslararası turizme katılanların sayısı milyonlarla ifade edilirken, günümüzde bu sayı 1 milyar kişi civarına ulaşmıştır (Gümüş, Çoban ve Kan 2009: 98). Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün (UNWTO) verilerine göre 2010 yılında uluslararası turizm hareketine katılanların sayısı bir önceki yıla göre yaklaşık olarak % 7 artışla 940 milyon olarak gerçekleşmiştir (www.unwto.org).

Mevcut yazın incelendiğinde, turizmin farklı yazarlar tarafından birçok tanımının yapıldığı görülmektedir. Turizm kavramı üzerinde ortak bir tanıma ulaşmak, tanımların sosyal, psikolojik, ekonomik ve politik bakış açılarıyla yapılabilmesinden dolayı güçtür (Dinçer 1993: 103). Turizm olayını ve kavramını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar XIX. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır. Tarihte ilk turizm tanımı Guyer-Feuler tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre; turizm, gittikçe artan hava değişimi ve dinlenme gereksinmelerine, doğa ve sanatla beslenen göz alıcı güzellikleri tanıma isteğine; doğanın

insanlara mutluluk verdiği inancına dayanan ve özellikle ticaret ve sanayinin gelişmesi ve ulaşım araçlarının kusursuz hale gelmelerinin bir sonucu olarak ulusların ve toplulukların birbirlerine daha çok yaklaşmasına olanak veren modern çağa özgü bir olaydır (Kozak, Kozak ve Kozak 2009: 1). Yaygın tanıma göre ise turizm, insanların sürekli yaşadıkları yerler dışına, sadece para kazanmak, politik ya da askeri bir amaç izlememek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, eğence, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi sebeplerle kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatler ve gittikleri yerde 24 saati aşan veya o yerin konaklama tesisinde en az bir gece süre ile konaklamalardan ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tkretim olayı, sosyal bir olay, ağır ve bütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisi” şeklinde tanımlanmaktadır (Olalı 1984: 16).

Turizm için yapılan tanımlamalar, turizmin dinamik ve açık sistem bir yapıya sahip olmasına da bağlı olarak zaman içerisinde değişime uğramıştır. Turizm olayına katılan ve yön veren unsur (Usta 2008: 8) olarak turist tanımı da bu süre içerisinde değişimlerden etkilenmiştir. Poon (1994) da yaptığı çalışmada daha sonra geniş kabul gören “yeni turist” tanımlamasını yapmış ve yeni turistin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır (Atabaş ve Bulut 2007: 8):

- Çevreye daha duyarlıdırlar,
- Daha sık ve kısa süreli tatile çıkmaktadırlar,
- Tatil kararını daha geç vermekteler,
- Marka bilinçleri daha yüksek ancak marka sadakatleri daha azdır,
- Teknoloji kullanımında daha bilgilidirler,
- En iyi tercihi yapmak için çevreleri ile sürekli etkileşim halinde bulunurlar,
- Paket tatil turlarını tercih etmezler, daha esnek ve kişiselleştirilmiş teklifler aramaktadırlar,
- Tatili artık eğitim ve profesyonel gelişimin bir parçası olarak algılamaktadırlar,
- Uluslararası seyahatler konusunda daha bilgilidirler,
- Tatil kararı öncesi bilgi alma ve rezervasyon için interneti öncelikli kaynak olarak görmekteler,

- Düşük maliyetli havayolu şirketlerini tercih etmektedirler.

Günümüzde ortaya çıkan yeni turist tipi ile birlikte işletmeler ve ülkeler sundukları turistik ürünleri bu yeni tüketici tipine uygun hale getirmek zorundadırlar. Bu kapsamda oluşacak yeni turistik eğilimlerin bazılarının aşağıdakiler gibi olacağı beklenmektedir (Sarkım 2007: 347):

- Doğası bozulmamış ve korunmasına özen gösterilen destinasyonlara olan ilgi artacaktır.
- Sürdürülebilir turizm anlayışına dayalı çevreye duyarlı turizm projeleri turizm yatırımcılarının rehberi olacaktır.
- Çok farklı aktivitelerde bulunma isteği artacaktır.
- Turistlerin yeni deneyimler kazanabilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri uzun süreli gezilere eğilimlerinin artacağı beklenmektedir. Bu kapsamda yemek, resim kursları, uzun süreli yürüyüşler, bisiklet turları gibi temalı aktivitelere artış olacağı beklenmektedir.

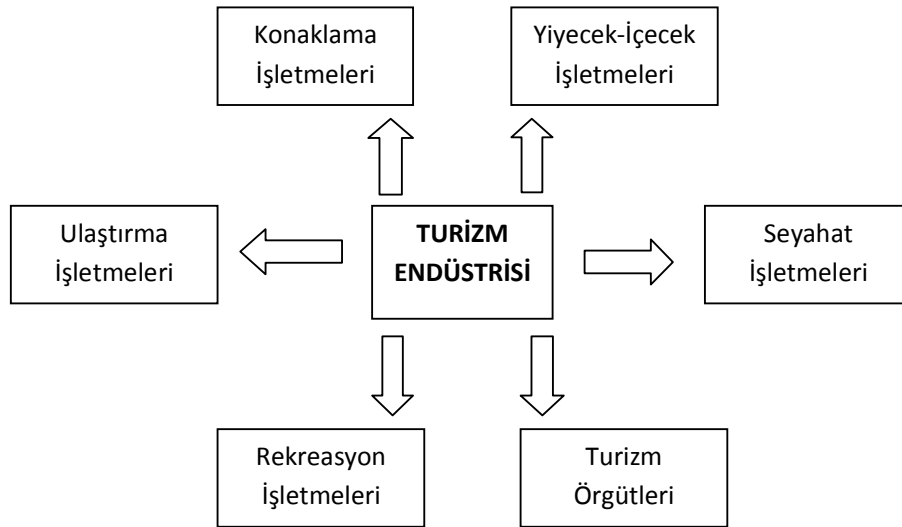
Bu bağlamda turizm işletmelerin çevreye duyarlı olmaları, işletmelerin kontrolü dışında gerçekleşen değişimlere bağlı olarak zorunlu hale gelmiştir. İşletmeler açık sistem bir yapıya bürünüp gelişmelere ayak uydurmak zorundadır, aksi takdirde entropiye uğramaları kaçınılmaz olabilecektir. Kısacası, turizm işletmeleri değişen turist profilini, tüketici talep ve beklentilerini yakından takip etmeli ve sunduğu hizmeti bu paralelde çeşitlendirmeli ya da dönüştürmelidir.

2. Konaklama İşletmeleri

2000 tarihli “Turizm Tesisleri Yönetmeliği”ne göre turizm tesisleri, konaklama tesisleri, yeme-içme ve eğlence tesisleri, sağlık tesisleri, kongre ve sergi tesisleri, rekreasyon tesisleri ve özel tesislerden oluşmaktadır. Aynı yönetmelikte konaklama tesisleri ise temel olarak oteller, moteller, tatil köyleri, pansiyonlar, kampingler, apart oteller ve hosteller olmak üzere ele alınmıştır (Andaç 2004: 122-123).

Turizm endüstrisi birçok alt sektörün bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu sektörler birbirleriyle etkileşim halinde ve birbirlerine bağımlıdırlar. Turizm endüstrisini oluşturan temel elemanlar Şekil 2.1’ de yer almaktadır.

Şekil 2.1. Turizm Endüstrisinin Temel Elemanları

Kaynak: Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solá. *International Tourism: A Global Perspective*, World Tourism Organizations, Madrid, 1997. s. 217’den uyarlanmıştır.

Konaklama işletmeleri turizm endüstrisi içerisinde işlevsel bir özelliğe sahiptir ve günümüzde turizm hareketi ile birlikte anılmaktadır (Çimen 2006: 12). Konaklama işletmeleri; çeşidinin çok fazla olmasına, bünyelerinde birden çok hizmeti barındırıyor olmasına ve yaşanan gelişmelere bağlı olarak günümüzde çok farklı beklentilere cevap verebilecek olmasına (Kanten 2008: 5) bağlı olarak oluşan kompleks yapılarından dolayı başlı başına bir endüstri olarak da ele alınmaktadır.

Konaklama işletmelerinin yazında yapılmış birçok tanımı mevcuttur. Turizm Yatırımları ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği’nde konaklama işletmeleri, asıl fonksiyonu müşterilerin geceleme gereksinimlerini karşılamak olan, bu hizmetin yanında, yeme-içme, spor ve eğlence ihtiyaçları için yardımcı ve tamamlayıcı birimleri de bünyesinde bulundurabilen tesisler olarak tanımlanmıştır (Boz 2002: 153). Olalı ve Korzay (1993: 25) ise konaklama işletmelerini; yapısı, teknik donanımı, konforu ve bakım koşulları gibi maddi, sosyal değeri, personelin hizmet kalitesi gibi moral elemanlarıyla, uygar bir insanın arzu ettiği nitelikte geçici konaklama ve kısmen beslenme ihtiyaçlarını, belirli bir ücret karşılığında karşılamayı meslek olarak kabul eden ekonomik, sosyal ve disiplin altına alınmış işletmeler olarak tanımlamıştır.

Konaklama işletmeleri içerisinde oteller, yapılan yatırım, sağladığı istihdam, sunduğu hizmetlerin çeşitlilik göstermesi bakımından en önemli grubu oluşturmaktadır.

Oteller genel olarak büyüklüklerine, gelişme aşamalarına, faaliyet sürelerine, karşıladıkları konaklama gereksinimlerine, ulaştırma araçlarıyla olan bağlantılarına, hukuki statülerine, mülkiyet durumlarına ve yönetim imtiyazlarına göre sınıflandırılmaktadır (Olalı ve Korzay 1993: 31; Çimen 2006: 17; Kozak, Kozak ve Kozak 2009: 48):

- **Gelişme aşamalarına göre oteller:** Lüks konaklama işletmeleri, vasat oteller ve tamamlayıcı oteller.
- **Karşıladıkları konaklama gereksinimlerine göre oteller:** Şehir otelleri, sayfiye otelleri, dağ ve spor otelleri, kaplıca-kür otelleri, kongre otelleri.
- **Büyüklüklerine göre oteller:** Büyük oteller, orta büyüklükteki oteller ve küçük oteller.
- **Faaliyet sürelerine göre oteller:** Devamlı oteller ve mevsimlik oteller.
- **Ulaştırma araçlarıyla olan bağlantılarına göre oteller:** Havaalanı otelleri, istasyon otelleri, liman otelleri ve karayolları kavşak otelleri.
- **Hukuki özelliklerine göre oteller:** Turizm işletme belgeli oteller ve belediye belgeli oteller.
- **Mülkiyet durumlarına göre oteller:** Kamu otelleri, özel otel işletmeleri, karma otel işletmeleri.
- **Yönetim imtiyazlarına göre oteller:** Zincir otel işletmeleri, bağımsız otel işletmeleri.

3. Zincir Otel İşletmeleri

Bağımsız otellerden oluşan konaklama endüstrisinin geleneksel yapısı, son yıllarda zincir otellerin devreye girmesiyle birçok ülkede değişmeye başlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan konaklama endüstrisinde elde edilen yüksek karlar, zincir otel işletmelerinin kurulmasına olanak sağlamıştır (Kozak vd. 2002: 2). Günümüzde hala bağımsız oteller konaklama endüstrisine hakim olsa da, endüstrinin büyümesi büyük oranda zincir otellere bağlıdır (Medlik 1997: 187). Özellikle uluslararası zincir otel işletmelerinin dünya genelinde yaptıkları yoğun yatırımlarla bu durum daha da belirgin hale gelmeye başlamıştır.

Bir firma ya da markanın aynı isim altında birden çok otel işletmesinin mülkiyetine sahip olması durumunda bu işletmelere zincir otel işletmeleri denilmektedir. Farklı bölgelerde ya da farklı ülkelerde aynı isim altında faaliyette bulunan otel işletmeleri bir merkeze bağlıdır (Çimen 2006: 23). Bu bağlılıklar ise franchise verme, yönetim sözleşmesi, stratejik ortaklıklar, ortak girişim, kiralama vb. yollarla ortaya çıkmaktadır.

Turist varışlarının yoğunluğu ile doğru orantılı olarak dünya genelindeki otellerin büyük bölümü Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yer almaktadır. Otel zincirleri de doğal olarak ağırlıklı olarak bu bölgelerde bulunmaktadır (Met 2005: 113). Önceleri, otel zincirleri genellikle ABD kökenli iken, günümüzde İngiliz, Fransız, Hong Kong, Tayvan, Japon, İspanyol otel zincirleri uluslararası pazarlarda etkin olmaya başlamışlardır (Yarcan 1998: 79). Trusthouse Forte, Clube Med ve Holiday Inns Avrupa'da ilk zincir otel işletmeleri konumundayken (Olsen ve Roper 1998: 116), günümüzde Marriott, Hilton, Best Western, Intercontinental, Sheraton, Accor ve Sol otel zincirleri ile zincir otel işletmeleri dünya geneline yayılır hale gelmiştir. Dünya genelinde 300-400 civarında zincir otel işletmesinin bulunduğu ve bunların yaklaşık olarak 5,6 milyon yatak kapasitesine sahip olduğu tahmin edilmektedir (Johnson ve Vanetti 2005: 1083). Türkiye'de ise turizm işletme belgeli 2.600 tesisin 697'si (% 26,81), 580.000 yatak kapasitesinin de 342.000'i (% 58,97) zincir otel işletmelerine aittir (Köfteoğlu 2009: 7). Tablo 2.1' de Türkiye'de faaliyet gösteren zincir otellerin tesis sayılarına yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere Dedeman Hotels & Resorts tesis sayısı bakımından 22 tesis ile ilk sırada yer almaktadır. Bunun yanı sıra, ilk sıralarda ulusal zincirlerin olması dikkat çekmektedir. Ancak bu sıralama son yıllarda yapılan yabancı zincir yatırımlarıyla değişme potansiyeline sahiptir.

Tablo 2.1. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Zincir Otellerin Tesis Sayısı

Zincir otel	Tesis sayısı
Dedeman Hotels & Resorts	22
Joy Hotels & Resorts	16
Best Western	15
Litera Hotels	14
Anemon Grubu	12
Princess Resort Hotels	11
Rixos Hotels	11
The Marmara Grubu	10
Tropical Hotel Group	10
Divan Hotels	9
Hilton International	9
Intercontinental Group	9
Kaya Hotels	8
Justiniano Otelleri	8
Magicliflife Otelleri-TUI	8
Noa Hotels	8
Paloma Hotels-Diana	8
Aska Hotels	8
Cactus Hotels	8
Merit Hotels & Resorts	8

Kaynak: Köfteoğlu, Fehmi. *Türkiye’de Zincir ve Grup Oteller 2009*, Ekin Grubu, İstanbul 2009. s. 10.

Zincir otel işletmeleri, farklı yerlerde aynı isim altında hizmet vererek, pazar payını arttırma, riski dağıtma, satın alma maliyetlerini azaltma, pazar çeşitlendirmesine gitme, yönetim maliyetlerini ve teknik maliyetleri düşürme gibi avantaj yaratabilme gücüne sahip olmaktadır (Medlik 1997: 189). Ayrıca, zincir otel işletmeleri, işletme düzeyinde ölçek ekonomileri oluşturarak, uluslararası pazar hakkında daha bilgili olarak, kalifiyeli eleman çalıştırarak (Lim ve Wentling 1998: 17), daha iyi bir yönetim anlayışına ve rezervasyon sistemlerine sahip olarak ve en önemlisi güçlü bir marka isme ya da marka isimlere sahip olarak, pazar payını arttırmada bağımsız otellere göre rekabet avantajına sahip olmaktadır (Jonson ve Vanetti 2005: 1081). Bu unsurlara da bağlı olarak bu işletmeler ortak bir isme, tesislere ve standartlara sahip olarak pazarda kolayca olumlu bir marka imajı yaratabilme gücüne sahip olabilirler (Medlik 1997: 189). Ancak, bir zincire bağlı herhangi bir otelde yaşanabilecek olumsuz bir gelişmenin zincirin marka imajını olumsuz etkileme ihtimalinin daha yüksek olması ve yaşanacak kayıpların bağımsız otellerin olası kayıplarıyla kıyaslanamayacak derecede büyük olması nedeniyle, merkezlerin farklı

yöntemlerle, zincirleri ve dolayısıyla markayı koruma girişimleri bulunmaktadır (Barthelemy 2008: 1453).

4. Çevre

En genel tanımıyla çevre, biyosferdeki tüm canlı varlıkları kuşatan olaylar, maddeler ve eylemler bütünü olarak ifade edilmektedir (Yaşamış 1989: 3). Çevre Kanunu'nda ise çevre, canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam olarak tanımlanmaktadır (www.cevreorman.gov.tr). Bu ortamda canlı ve cansız varlıklar bir arada ve etkileşim halinde varlıklarını sürdürmektedirler.

Genel olarak çevre, “doğal çevre” ve “yapay çevre” olarak iki grupta incelenmektedir (Yıldız, Sipahioğlu ve Yılmaz 2005: 14):

- **Doğal Çevre:** Doğal etkenlere ve süreçlere bağlı olarak oluşan, henüz canlıların tam olarak değiştiremediği tüm doğal varlıklardır.
- **Yapay Çevre:** Varoluşundan günümüze kadar geçen sürede ve süreçte, büyük ölçüde doğal çevreden de yararlanılarak insanlar tarafından yaratılan tüm değerler ve varlıklardır.

Doğal çevrenin çalışma sistematığı incelendiğinde, kendisini sürekli yenileyebilme gücüne sahip bir döngünün varlığından söz edilebilir. Ancak dışarıdan gelen müdahaleler ile birlikte doğal çevre kendini yenileyemez hale gelebilir. Ayrıca, çevrede yer alan bütün canlı varlıkların yaşamlarını, birbirlerine bağımlı ve karşılıklı çıkar ilişkisi içerisinde sürdürdükleri söylenebilir. İnsanoğlu da var olduğu ilk andan itibaren bu döngü içerisinde yer almış ve süreç içerisinde çevreye en fazla etki eden canlı olmuştur (Okşasoğlu 2006: 47). Bu noktada yatan gizli unsur, diğer canlıların sadece yaşamını devam ettirebilmek için tüketimde buldukları, insanoğlunun ise diğer canlılardan farklı olarak tek emelinin sadece yaşamda var olması ile yetinemeyeceği gerçeğidir. Bu nedenle, günümüzde yaşanan çevre sorunlarına ilişkin tanımlamalar insan odaklı yapılmaktadır. Keleş ve Hamamcı (1998: 89) çevre sorunlarının, türlü insan faaliyetleri nedeniyle çevresel değerlerin zarar görmesi sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedirler. Canlıların yaşamlarını tehdit eden başlıca çevre sorunlarının; küresel ısınma, hava-toprak-su kirliliği, ormansızlaşma, çölleşme ve erozyon, su kaynaklarının azalması ve sulak alanların yok olması, bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliğinde azalma (Dayı 2008: 38) olduğu göz önünde bulundurulursa,

insanoğlunun bu sürece olumsuz etkisinin varlığı daha belirgin olacaktır. Bu noktada iki ünlü düşünür sorunu farklı bakış açılarıyla ele almaktadır. Robert Malthus çevresel sorunlar üzerine yürüttüğü fikirlerinde, insanoğlunun dünya kaynaklarını bencilce tüketme eğiliminde olduğu ve bu tüketimin de insanoğlunun kendi sonunu hazırladığını savunmaktadır. Karl Marx ise kısmen bu görüşe katılmakta ve gerçek sorunun kapitalist sistemde ve sistemin insanoğluna her şeyin “daha fazlasını” isteme güdüsünü dayatmasında görmektedir (Karahana 2009: 11-12).

5. Turizm ve Çevre Etkileşimi

Çevrenin en önemli turizm kaynağı olması ve turizmin en önemli etkilerinin ise çevreye yönelik olmasına bağlı olarak turizm ile çevre arasında karşılıklı bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Bu ilişkinin yaşamsal olduğu ve turizmin var olması için çevrenin korunması gerektiği açıktır (Avcı 2007a: 486).

Neto (2002: 1) turizm ile çevre arasındaki ilişkinin iki şekilde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Bir yandan çevresel kaynaklar, turizm ürününün üretimi için gerekli yaşamsal kaynakları sağlarken, diğer yandan da turizm faaliyetleri bilinçli ya da bilinçsiz olarak çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Ancak turizm endüstrisi de gelişen çevre sorunlarına karşı en az diğer sektörler kadar duyarlı yaklaşmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan, turizm endüstrisi bir taraftan çevreyi ve doğal kaynakları yoğun bir şekilde kullanırken, diğer yandan bunları korumak zorunda olan bir endüstridir. İnskeep ise turizmle çevre etkileşimini yaratan üç önemli unsurun var olduğunu ifade etmektedir. Bunlar (Demir ve Çevirgen 2006a: 85-86):

- Çevrenin birçok unsuru turistler için bir çekim kaynağıdır.
- Turizm tesisleri ve altyapısı çevrenin bir parçasıdır.
- Turizmin gelişmesi ve bir alanın çevresel kullanımı, çevresel etkiler yaratır.

Turizm endüstrisinin günümüzdeki gelişme düzeyine ulaşması Endüstri Devrimi ile birlikte ivme kazanmış; çağdaş turizmin ortaya çıkmasını sağlayan unsurlar bu dönem sonrasında oluşmaya başlamıştır. Bu süreçte boş zamanın artması, teknolojik gelişmeler, kentleşme, nüfus artışı, insan ömrünün uzaması, ücretli tatil hakkı, sosyal güvenlik ve seyahat özgürlüğü gibi unsurlar ile birlikte turizm gelişmeye başlamıştır (Kozak, Kozak ve Kozak 2009: 31). Ancak turizmin bu denli hızlı ve kontrolsüz büyümesi günümüzde turizmin, hızlı nüfus artışı, kentleşme, sanayileşme ile birlikte çevresel sorunları yaratan

temel faktörler olarak ele alınmasına neden olmaktadır (Öztürk 2010: 10). Buradan hareketle turizmin kendi gelişimine katkı sağlayan unsurlar ile birlikte çevre üzerinde olumsuz etki yaratıcı durumlara yol açtığı söylenebilir.

Turizmin çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmasının, bölgelerde gerçekleşen turizm faaliyetlerinin iyi planlanmamasından, kontrollü ve sürdürülebilir bir gelişim hedefi güdülmemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Diğer yandan, eğer bir bölgede turizm faaliyetleri iyi planlanır ve kontrol edilebilirse, çeşitli yollarla çevrenin korunmasına ve gelişmesine yardımcı olacaktır. Turizmin çevre üzerinde yaratabileceği olumlu etkiler şu şekilde sıralanabilir (Demir ve Çevirgen 2006a: 87; Özdemir 2007: 86; Sarkım 2007: 102; Durak 2008: 8; Kozak, Kozak ve Kozak 2009: 99):

- Önemli doğal alanların korunmasına yardımcı olması,
- Turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin bir kısmının çevre korumaya ilişkin faaliyetlere ayrılması,
- Arkeolojik alanların, tarihi yerlerin ve eski yapıtların korunmasına ve geliştirilmesine katkı sağlanması,
- Yöre halkının da turizmle çevre arasındaki ilişkiyi anlamasıyla çevre koruma bilincinin oluşması ve çevreyi koruması,
- Çevre duyarlılığının, kalitesinin ve değerinin arttırılmasına katkıda bulunması,
- Bölgelerin alt ve üst yapılarının gelişimine destek vermesi.

Turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin daha fazla ve belirgin olduğu söylenebilir (Okşasoğlu 2006: 81). Turizm hareketlerinin genellikle doğal dengenin çok hassas olduğu yerlerde plansız olarak gelişmesi de bu etkileri arttırır niteliktedir. Ayrıca, turizm faaliyetlerin belli dönemlerde belli bölgeler üzerinde yoğunlaşması, bölgelerin taşıma kapasitelerini zorlayarak olumsuz çevresel etkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Turizmin çevre üzerinde oluşturabileceği olumsuz çevresel etkiler şunlardır (Demir ve Çevirgen 2006a: 87; Özdemir 2007: 86; Sarkım 2007: 102; Durak 2008: 8; Kozak, Kozak ve Kozak 2009: 99):

- Doğal çevrenin tahrip edilmesi,
- Hava, su ve toprak kirliliğine neden olması,

- Gürültü ve görüntü kirliliğine neden olması,
- Fauna ve flora üzerine olumsuz etkiler,
- Atık sorunu,
- Arkeolojik alanların ve tarihi yerlerin tahrip edilmesi,
- Ekolojik bozulmalara neden olabilecek potansiyele sahip olması,
- Arazi kullanım sorunlarını meydana getirmesi.

5.1. Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Turizm

Doğal ve kültürel çevrenin kalkınma uğruna yok edilmesine göz yuman anlayış XX. yüzyıldan itibaren değişmeye başlamış ve bu süreçte sürdürülebilir kalkınma kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır (Hobikoğlu 2007: 71). 1972 yılının Haziran ayında İsveç'in Stockholm kentinde yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma sözcüğü kullanılmamakla birlikte, sürdürülebilir kalkınma kavramının ana temasını oluşturan ekonomi ve çevre ilişkisine değinilmiştir. Stockholm Bildirgesi'nin önsözünde "insan çevresinin geliştirilmesinin ve korunmasının insanların refahını ve tüm dünyadaki ekonomik kalkınmayı etkileyen esas konu" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çevresel amacın dünya ölçeğindeki sosyal ve ekonomik kalkınma ve barış ile birlikte ve bunlarla ahenkli olarak gerçekleştirilebileceği ifade edilmiştir. Konferansta ayrıca hava, su, toprak, flora ve faunayı içine alan doğal kaynakların korunması, doğanın yenilenebilir kaynakları üretme kapasitesinin korunması, yenilenemez kaynakların gelecekte aşırı ve bilinçsiz kullanım ile yok olma tehlikesine karşı korunması ve denizlerin kirlenmemesi konuları ele alınmıştır (Sarkım 2007: 67). Kavram ilk kez 1987 yılında BM Brundtland Ortak Geleceğimiz Raporunda (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu); bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanından ödün vermeksizin karşılamak olarak tanımlanmıştır (Aydoğdu ve Gezer 2007: 198). Kahraman (1994: 139) ise sürdürülebilir kalkınma felsefesini besleyen unsurları şu şekilde sıralamıştır:

- Toplumun gereksinimlerine karşılık verebilen bir niteliksel büyümenin önde tutulması,
- Doğal, kültürel, ekolojik, biyolojik tüm yenilenen ve yenilemeyen kaynaklara süreklilik sağlanması,

- Nesiller ve uluslar arasındaki kaynak kullanımında dürüstlük üzerine gölge düşürülmemesi,
- Çevre ve ekonomik yaşam ilişkisinde tutum, davranış ve anlayışlarda ahlak unsurunun egemen kılınması ve sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlayabilecek etik kuralların saptanıp uygulanmasıdır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının küresel düzeyde benimsenen bir ilke haline gelmesi ise, 1992 yılında Rio'da toplanan BM Çevre ve Gelişme Konferansı ile olmuştur (Tekeli, 2001: 729). 1987 yılında yayınlanan ve Ortak Geleceğimiz olarak da bilinen Brundtland Raporu'ndan sonra küresel ölçekte sürdürülebilir kalkınma ve çevre konuları daha bilinçli, daha sık ele alınmaya başlanmıştır. Bu süreçte BM Genel Kurulu, 1989 yılında aldığı bir kararla bir Çevre ve Kalkınma Konferansı düzenlenmesini kararlaştırmış ve Haziran 1972'de düzenlenen Stockholm Konferansı'ndan 20 yıl sonra Haziran 1992'de bir zirvenin yapılmasına karar verilmiştir. Ortak Geleceğimiz Raporu'na destek veren ülkelerden yaklaşık ellisi raporda yer alan önerilerin yaşama geçirilmesini sağlayacak küresel bir taahhüt belgesi ve eylem planı hazırlanması amacıyla yeni bir BM Zirvesi istemişlerdir. 1987-1992 yılları arasında ulusal ve uluslararası düzeyde, hem BM düzeyinde hem de sivil toplum örgütleri tarafından bu konuyla ilgili çeşitli toplantılar, konferanslar düzenlenmiştir. 3-14 Haziran 1992 tarihinde Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde 179 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarıyla birlikte binlerce resmi temsilcinin ve otuz beş binin üzerinde sivil toplum ve basın kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Rio Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede 1972-1992 yılları arasındaki 20 yıllık dönemde çevre ve gelişme ile ilgili olarak nelerin yapıldığı ve bundan sonra nelerin yapılabileceği ele alınmıştır. Rio Konferansı, uluslararası düzeyde ilk defa bu kadar çok ülkenin katılımıyla gerçekleşen bir toplantı niteliğini taşımıştır. Bu da hızlı sanayileşme ve gelişme çabalarının doğal kaynaklar ve çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkinin önemli bir göstergesidir (Sarkın 2007: 67).

Çevre, turizmin tabanı olup, turizm çevreye şekil vermekte ve onu etkilemektedir. Bu noktada genel kabul gören bir problem, sağlıklı ve yetersiz planlanmış bir turistik gelişmenin, ziyaretçileri cezbeden doğal çevre ile yapay çevrenin kalitesini kısmen veya tamamen aşındırarak bozacağı görüşüdür. Özellikle turistik bir alana gelen ziyaretçi sayısının hızla artması sonucu alandaki ekonomik, fiziki, sosyal ve kültürel taşıma kapasiteleri aşılmaktadır. Bu durumda, turistik alandaki mevcut turizm gelişmesi

durgunluğa ve hatta düşüşe geçmekte, meydana gelen negatif etkilerden sadece turizm endüstrisi değil, diğer endüstriler de olumsuz etkilenmekte ve bu da yöre insanlarına sosyal maliyetler olarak yansımaktadır (Kaya 1997: 23). Bu bağlamda, ortaya çıkan sürdürülebilir turizm kavramı, günümüze kadar sürdürülebilir kalkınma kavramına paralel olarak gelişim göstermiştir.

Aransson (1994: 77) sürdürülebilir turizm kavramının, turizmin başına buyruk ve uygun olmayan bir şekilde gelişmesine bağlı olarak ev sahibi toplum üzerinde yarattığı olumsuz etkilere bir cevap olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Dinçer (1996) ise sürdürülebilir turizmi, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şekli olarak tanımlamaktadır (Keleş 2003: 21-22). Kahraman ve Türkay (2006: 96) ise sürdürülebilir turizm gelişiminin, gelecek yaratmak adına fırsatlar oluştururken ve geliştirirken, bugünün turistleri ve ev sahibi toplumlarının da beklenti ve gereksinimlerini karşıladığını vurgulamaktadır. Böylece, kültürel entegrasyon, ekolojik çevre, biyolojik çeşitlilik ve yaşamsal sistemler desteklenirken, ekonomik, sosyal ve estetik gereksinimlerin karşılanabileceği yollarda bütün kaynakların yönetilmesinin planlanması gerçekleşmiş olmaktadır. Bu tanımlama ile yola çıkarak sürdürülebilir turizme ait özellikler şu şekilde sıralanabilir (Kahraman ve Türkay 2006: 96):

- Doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar, turizmin günümüz toplumu için yarattığı faydanın sürekliliğinin yanı sıra gelecekte de kullanımı için korunmaktadır.
- Turizm gelişimi, turistik bölgede çevresel ve sosyo-kültürel problemlere yol açmayacak şekilde planlanmakta ve yönetilmektedir.
- Gereksinim duyulan yerlerde genel çevre kalitesi sürdürülmekte ve geliştirilmektedir.
- Yüksek oranda bir turist doyumu, turistik destinasyonun pazarlanabilirliğinin ve popülerliğinin devam ettirilmesi ile sağlanabilmektedir.
- Turizmden elde edilen fayda, toplum içinde daha geniş kesimlere yayılmaktadır.

5.2. Taşıma Kapasitesi

Bir bölgede sürdürülebilir turizm faaliyetlerinden söz edilebilmesi için o bölgede gelişen faaliyetlerin bölgenin taşıma kapasitesi belirlenerek gerçekleşmesi ön koşullardan biridir. Çünkü turistik destinasyonların popüler olması sonucu bu destinasyona gelen turist sayısının artması ile birlikte bölgenin sınırları zorlanmakta ve bu da bölgede çeşitli çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel bozulmalara neden olmaktadır. Bölge doyum noktasına ulaştıktan sonra bölgede bozulma belirtileri attıkça yöre turistik kimliğini hızla yitirmeye başlamaktadır (Karaman 1995: 100). Bölgelerin taşıma kapasitesini belirlemek için farklı teknikler ve farklı veriler kullanılmaktadır. UNWTO taşıma kapasitesini bölgede ağırlanabilir turist sayısı üzerinden hesaplanması gerektiğini ifade etmiştir (Simon, Narangajavana ve Marques 2004: 278).

Küçüktopuzlu (1990: 9) taşıma kapasitesini çevreden yararlananların tatmin derecesini azaltmadan ve çevrenin değer kaybetmesine neden olmadan hizmet ve faaliyet kapasitesinin devamlılığı olarak tanımlamaktadır. Avcı (2007a: 490) ise taşıma kapasitesini kaynaklara negatif etki yapmadan, ziyaretçi tatminini düşürmeden veya yöre toplumu ekonomisi ve kültürü üzerine istenmeyen etkiye neden olmayan maksimum kullanım olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan taşıma kapasitesinin, turistik gelişmelerin ve ziyaretçi kullanım sayısının en uygun olan üst sınırını belirten bir kavramdır. Yani bir destinasyonun taşıma kapasitesi; turistlerin, turistik çekim merkezlerine yaptıkları ziyaretler sırasında çevreye zarar vermediği ve en yüksek tatmin derecesinin sağlanacağı tesis ve ziyaretçi yoğunluğunun en üst sınırı olarak tanımlanabilir (Demir ve Çevirgen 2006b: 25).

Taşıma kapasitesi turizmin kabul edilebilir sınırlar içerisinde büyümesine izin veren bir yaklaşımı benimseyerek turist alanının ekonomik, fiziksel ve sosyal özellikleri ile turistlerin ziyaretleri ile kazanmış oldukları deneyimlerin kalitesinden ödün vermeksizin turistik gelişmenin sürdürülmesini önermektedir (Kaya 1997: 58). Bu anlamda yazında birbirinden farklı fiziksel, biyolojik, psikolojik ve sosyal kapasite tanımları yapılmaktadır (Sonat 1991: 199).

5.3. Çevresel Etki Değerlendirmesi

Çevresel Etki Değerlendirme süreci çevre sorunlarının ortaya çıkmadan önlemeyi amaçlayan bir anlayışı öngördüğünden çevrenin korunması sürecinde önemli bir role sahip

olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, ÇED sürecinde, değerlendirme kapsamında projenin yeri ve etki alanının çevresel özellikleri tespit edilerek projeden kaynaklanabilecek önemli çevresel etkiler ve bunlara ilişkin alınacak önlemler belirlenir (Yağlı 2006: 20).

Taşıma kapasitesi analizi, yeni açılacak veya mevcut turistik alanların kapasite sınırlarını tespit etmekle birlikte, turizmin çevresel ve sosyo-ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi ve kontrolü işlevini yerine getirmemektedir. Çevresel etki değerlendirmesinin turizmin muhtemel olumsuz etkilerini değerlendirmesi ve kapasite limitlerine uygun bir gelişmenin sağlanması bakımından taşıma kapasitesini bütünlükten bir uygulama olduğu söylenebilir (Demir ve Çevirgen 2006a: 167). Diğer taraftan, ÇED ve taşıma kapasitesi analizi ise bir bölgede turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir şekilde yürütülmesine hizmet etmektedir.

Yazında ÇED' e ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Barth (1991: 19) çalışmasında ÇED'i; bir aktiviteyi ve onun düzenli bir şekilde geliştiren alternatiflerini, ortaya çıkarabilecekleri çevre sorunları açısından tamamen objektif ve tarafsız olarak planlı bir şekilde belirlemek ve değerlendirmek olarak tanımlamaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirilmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü ise ÇED'i yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli ve geçici potansiyel etkilerini ve sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini de içine alacak şekilde analizi ve değerlendirilmesi olarak tanımlamaktadır (www.cedgm.gov.tr).

Turizmin ÇED yapılmadan hızlı ve plansız gelişmesi, genellikle olumsuz ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel sonuçlara neden olmaktadır. Diğer taraftan planlı bir şekilde sürdürülen turizm faaliyetleri ise olumlu bölgelerde olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu yüzden çevresel etki değerlendirmesinin turizm faaliyetlerinin planlı bir şekilde yürütülerek bölgelerde turizmin gelişmesine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir (Eber 1992: 17).

5.4. Konaklama İşletmeleri ve Çevre

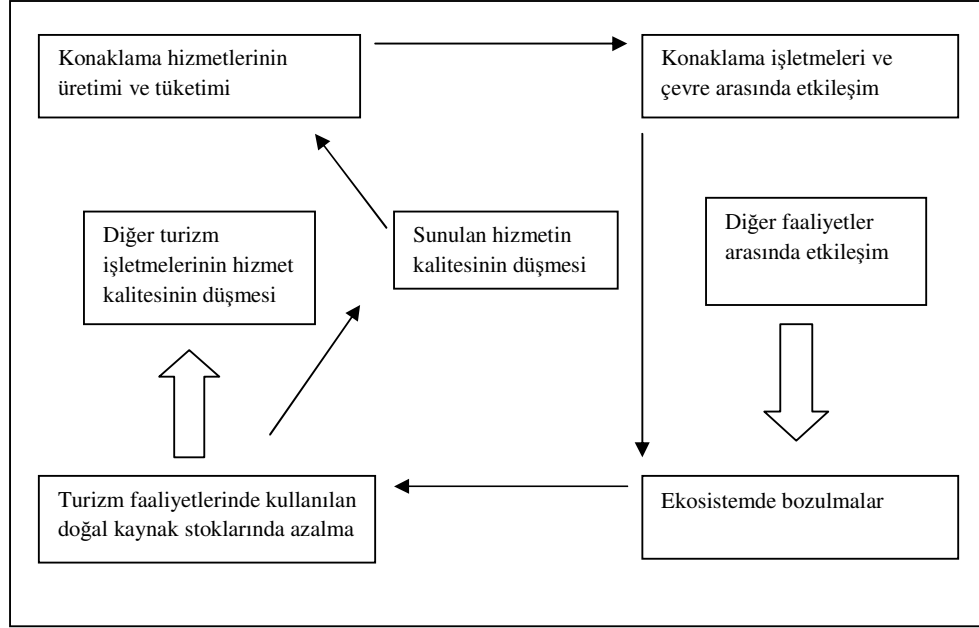
Günümüzde turizmin çevre üzerinde yarattığı etkiler tüm dünya ülkeleri, sivil toplum örgütleri, özel sektör, turistler ve akademisyenler tarafından yakından incelenmektedir. Bu ilgiye bağlı olarak XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren turizm ile çevre arasındaki etkileşime yönelik bakış açısı değişim göstermiştir (Holden 2000: 64). Ancak turizm endüstrisinde çevreye bakış açısının değişmesini salt kamuoyunun baskısı ile açıklamak

mümkün değildir. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak, çevrenin turistik ürünün bir parçası olduğunun anlaşılması ve sürdürülebilirlik bilincinin ön plana çıkması da çevreye karşı bakış açısının değişmesine yardımcı olmuştur (Erdoğan 2003: 179).

Turizm işletmelerinde dağıtım kanallarının endüstri işletmelerine göre ters işlemlerine bağlı olarak, turistler satın aldıkları hizmetleri tüketmek üzere konaklama işletmelerinin bulunduğu destinasyona seyahat etmektedirler (Pearce 1996: 196). Turistlerin konaklamaları süresince gerçekleştirdikleri tüketimlere bağlı olarak konaklama işletmelerinin bulunduğu çevre üzerinde atıksal problemler, enerji kaynaklarının verimsiz kullanılmasına ilişkin problemler meydana gelebilir. Bu bağlamda, konaklama tesisi ile çevre arasında, genel olarak turizm-çevre arasındaki ilişkinin benzeri bir etkileşim söz konusu olmaktadır.

Konaklama işletmeleri, hizmet üretimi sırasında doğal çevreden değişik kaynakları kullanmaktadırlar. Bunun karşısında, doğal çevreye doğru bir madde ve enerji akışı meydana gelmektedir. Bu madde ve enerji akışı, ortamdaki diğer aktivitelerin etkileriyle birleşerek doğal çevrede bozulmayı başlatmaktadır (Kahraman ve Türkay 2006: 127). Bunun yanı sıra, bu çevre sorunlarını kontrol etmek ve büyümesini engellemek büyük ölçüde konaklama işletmelerine bağlıdır. Konaklama işletmelerinin inşa aşamasından itibaren faaliyet aşamalarını da kapsayan süreçte çevreye duyarlı yaklaşımları benimseyerek hareket etmesi ile çevre üzerinde yaratılan tahribat minimum seviyede tutulabilir. Konaklama işletmeleri ile çevre arasındaki ilişki sürecine Şekil 2.2' de yer verilmiştir.

Şekil 2.2. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Arasındaki İlişki

Kaynak: Gonzales, Matias; Leon Carmelo J. “The Adoption of Environmental Innovations in the Hotel Industry of Gran Canaria”, *Tourism Economics*, Vol: 7, No: 2, 2001. s. 179.

Virginia Polytechnic Enstitüsü ve Virginia Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik departmanı tarafından yapılan bir araştırmada, katılımcıların %70,8’inin çevre koruma stratejileri bulunan konaklama işletmelerinde kalmak istedikleri saptanmıştır. %26,4’ü ise bu konunun kendileri için önemli olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların %74’ü kendilerini “çevreye duyarlı tüketici” olarak tanımlarken; %54’ü kendilerini “çevreye duyarlı turist” olarak tanımlamıştır. Amerikan Seyahat Endüstrisi Birliği’nin yaptığı araştırmada da, ankete katılanların %83’ü konaklama tesisinde kalmalarının en önemli nedeni olarak tesisin çevre duyarlılığını ve çevre koruma programlarını uygulamalarını göstermişlerdir (Kahraman ve Türkay 2006: 126). Diğer taraftan, Gustin ve Weaver 1996 yılında 400 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada, insanların çevre konusunda bilinçlerinin arttığını ve konaklama işletmesi tercihi yaparken bu bilgiyi de göz önüne alarak tercih yaptığını tespit etmişlerdir (Kirk 1998: 36).

Günümüzde birer tüketici olan turistlerin tüketimleri sırasında çevreye daha duyarlı ve daha az zarar veren konaklama işletmelerini tercih etme eğiliminde oldukları söylenebilir. Bu duruma bağlı olarak ise işletmeler çevreye etki eden faaliyetleri sırasında “çevre dostu” ve “yeşil” uygulamaları benimseyerek çevre politikaları oluşturmakta ve bu

politikalar doğrultusunda hareket etmektedir (Kahraman ve Türkay 2006: 126). Bu süreç ise, çevre yönetiminin işletmelere sunduğu bir pazarlama avantajı olarak değerlendirilebilir (Cairncross 1995: 182).

6. Çevre Politikası

Politika en geniş anlamıyla devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütününe verilen addır (www.tdk.gov.tr). Belirli amaçlara yönelik olarak belirlenen politikaların temel hedefi uygulama sırasında gerçekleşen faaliyetlere yön vermesi ve uygulama aşamasının önceden planlanarak daha sağlıklı gitmesini sağlamaktır. Uygulanacak politikanın yönü ise, düzenlenen yasa, yönetmelik ve tüzük gibi kanun maddeleri ile belirlenmektedir. Ülkemizde de bugüne kadar çevrenin korunmasına yönelik olarak çok sayıda kanun ve yönetmelik çıkarılmıştır. Ancak, ülkemizde yaşanan çevre sorunları kanun ve yönetmelik çıkarmanın çevre sorunlarının önlenmesi için yeterli olmadığını kanıtlamaktadır. Bu nedenle, bu yasalara uyulup uyulmadığının ve çıkarılan kanunların amacına ulaşip ulaşmadığının denetlenmesi gerekmektedir (Durak 2008: 17-18).

6.1. Çevre Politikası Kavramı ve Türkiye’de Çevre Hukukunun Gelişimi

Çevre politikası, bireyler, sivil toplum örgütleri, devletler ve uluslararası örgütlerin çevre sorunları ile ilgili olarak koruma ve sorunu çözmeye yönelik çabalarının bütünü ya da doğal ve yapay çevrenin korunması ve geliştirilmesi amacıyla hükümetlerce alınan geleceğe yönelik önlemler (Ökmen 2004: 328) olarak tanımlanabilmektedir. Çevre politikaları, her ülkede farklı farklı hedefleri gerçekleştirmeye yönelmiş olmakla birlikte, hemen hemen her yerde üzerinde birleşilen ortak hedeflerin varlığından söz edilebilir. Bu ortak hedeflerden birincisi, bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşamalarının sağlanması; ikincisi, toplumun sahip bulunduğu çevre değerlerinin korunması ve geliştirilmesi, üçüncüsü ise, çevre politikalarının uygulanmasının gerekli kıldığı yükün paylaşılmasında toplumsal adalet ilkelerinin uygunluğunun sağlanmasıdır (Keleş ve Hamamcı 1998: 328). Özellikle, son yıllarda küresel ölçekte yaşanan çevresel sorunlara da bağlı olarak, gerek ülke düzeyinde gerekse işletmeler düzeyinde çevre politikalarının geliştirilmesi ve faaliyetlerin bu süreçte bağlı kalarak sürdürülmesi sosyal sorumluluğun ötesinde bir zorunluluk haline gelmiştir.

Çevre politikalarının nesnel ve bilimsel olarak uygulanabilmesini sağlamak için belirlenen politikanın şu ilkelere dayanması gerekmektedir (Keleş ve Hamamcı 1998: 328):

- Çevre politikalarının ekolojik sistemler ve nüfus dağılışı üzerinde ne gibi etkiler yapacağı hesaplanmalıdır.
- Çevre üzerindeki olumsuz etkilerden bazıları tümüyle giderilebilecek niteliktedir ancak bazılarından kaçınma olanağı bulunmayabilir. Bunlar birbirlerinden ayırt edilerek her birini gerçekleştirmenin kısa ve uzun dönemdeki maliyetleri hesaplanmalıdır.
- Her yatırım projesinin kısa ve uzun dönemdeki verimliliği birbirinden ayrılmalı ve uzun dönemdeki birikimli etkilerin gelecek kuşakları nasıl etkileyeceği hesaplanmalıdır.
- Önerilen yatırım projesinin ve etkinliğin, geriye dönüşü olmayan sonuçlar yaratıp yaratmayacağı hesaba katılmalıdır.
- Yatırım projelerinin, farklı toplum kesimlerinin çıkarlarını nasıl etkileyeceği de gözde uzak tutulmamalıdır.

Uluslararası çevre hukukunun oluşması, dünyada ve bu sürece paralel olarak Türkiye’de çevre politikalarının geliştirilmesi, 1972 yılında düzenlenen ve uluslararası çevre hukukunun “Magna Charta”sı olarak kabul edilen Stockholm Konferansı ile mümkün olmuştur (Başlar 1992: 8). Avrupa’da Stockholm Konferansı’nın ardından Tek Avrupa Senedi, Maastricht Anlaşması, Amsterdam ve Nice Anlaşmaları ile Avrupa Birliği çevre politikalarının çerçevesi çizilmiştir (Kılıç 2008: 62). Ülkemizde ise 1983 yılına kadar doğrudan çevre ile ilgili bir kanun çıkarılmamıştır. 1982 Anayasasının toplam dört maddesinde dolaylı olarak çevre ile ilgili maddelere yer verilmiş ve düzenleme yapılan 56. Madde dayanak gösterilerek 1983 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu ülkemizde çıkarılmıştır (Durak 2008: 18). Çevre kanununu takiben çevrenin korunmasına ilişkin birçok hükme, doğrudan ya da dolaylı olarak birçok kanun ve yönetmelikte yer verilmiştir. Türkiye’de çevreyi etkileyen yasaların bazıları aşağıdaki gibidir (Durak 2008: 22):

- 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu
- 2872 sayılı Çevre Kanunu
- 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu

- 2683 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- 3621 sayılı Kıyı Kanunu
- 6831 sayılı Orman Kanunu
- 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu
- 1580 sayılı Belediyeler Kanunu
- 3194 sayılı İmar Kanunu
- 5112 sayılı İller İdaresi Kanunu
- 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu

6.2. Günümüzde Çevre Politikaları

İnsanoğlu doğada varoluşundan bu yana, doğadan yararlanmış, doğayı işlemiş, bilgi birikimini ve bilgi birikimine bağlı olarak geliştirdiği unsurlarla doğaya egemen olmaya çalışmıştır (Keleş ve Hamamcı 1998: 13). Bu üstünlük kurmaya dönük ilişki, sanayi devrimi ile birlikte dünya ekseninde üretim miktarının artması, dünya nüfusunun artması vb. faktörlere bağlı olarak insanoğlunun karşısına bir sorun olarak çıkmıştır. Ancak, aradan iki yüzyılı aşkın süre geçmesine rağmen, insanoğlunun doğanın ve diğer canlıların kendisi için var olduğunu düşünmeye devam etmesi ve buna bağlı olarak yaşam tarzının tüketim kültürüne dayalı olması sorunu daha da büyük bir hale getirmiştir.

Çevre sorunlarının uluslararası bir politika dahilinde ele alınması ve yönetilmeye çalışılması daha önce de ifade edildiği gibi, 1972 yılında düzenlenen Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı ile başlamıştır. Böylece tüm dünya, çevre sorunları ve çözüm yolları için, farklı iktisadi, siyasal, sosyal, kültürel ve ideolojik yapılarına karşın bir araya gelmişlerdir (Güçlü 2007: 67). Çevre politikalarının bu anlamda ulusal boyutta yönetilmesinin yanı sıra, ilk kez uluslararası boyutta da yönetildiği ifade edilebilir. Bunun en büyük nedeni çevrenin özyapısı gereği uluslararası olmasıdır (Keleş ve Hamamcı 1998: 149). Bir başka ifadeyle, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir çevre sorunu tüm dünyayı yakından ilgilendirmektedir. Çünkü çevreye ulusal bir sınır çizmek mümkün değildir ve bir bölgede yaşanan herhangi bir çevre sorunu doğrudan tüm dünyayı etkileyebilmektedir. Çevre politikalarının artık uluslararası boyutta yönetilmesi sürecini destekleyen çevre sorunları arasında, ozon tabakasındaki incelme, biyolojik çeşitliliğin yok

olması, deniz ve okyanuslardaki kirlenme, asit yağmurları, tropikal ormanların yok olması gibi küresel çevre sorunları yer almaktadır (Mathews 1991: 236-237; Chan 2008: 187). Bu çevresel sorunların sınır tanımayan bir etkiye sahip olması tüm dünya ülkelerinin bu sorunların çözümünde ortak hareket etmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadeleyi sağlamaya yönelik tek uluslararası çerçeve olarak nitelendirilen Kyoto Protokolü (www.wikipedia.org) dünya ülkelerinin çevresel bir soruna karşı ortak hareket etmelerine verilecek güzel bir örnek olarak nitelendirilebilir.

Çevre politikaları konusunda uluslararası hareket etmek bir zorunluluk haline gelmiş olsa da, yeryüzünde çevre politikaları konusunda farklı politikalar ileri süren çevre uzmanları, bilim insanları, yazarlar, düşünürler ve çevreci örgütler de bulunmaktadır. Diğer bütün politikaları etkilediği gibi bu politikaları da belirleyen en önemli unsur, bulunulan ülkenin siyasal rejiminin çok partili parlamenter demokrasi ya da tek partili otoriter bir rejim olması, ekonomik sistemin liberal, kapitalist, sosyalist ya da kapitalizm ağırlıklı karma nitelik taşıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Keleş ve Hamamcı 1998: 329-330).

7. İşletmelerin Çevre Politikası Oluşturma Süreçleri

Çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olan temel faktörlerden biri insanoğlunun doğanın kendine sunmuş olduğu olanakların sınırını zorlayarak kullanmasıdır. Bunun yoğun olarak gözlemlenmeye başladığı dönemin, işletmelerin kitlesel üretime geçtikleri ve işletmeciliğin çağdaş anlamda ele alınmaya başladığı endüstriyel devrim aşaması olduğu ifade edilebilir (Sabuncuoğlu ve Tokol 2001: 14; Ünlütürk 2006: 90). Bu bağlamda, çevre sorunlarının temelinde, endüstri devrimi ile birlikte yaşanan gelişmelere bağlı olarak işletmelerin üretim hacimlerini sürekli arttırmaya ve daha fazla kar elde etmeye dönük pazar politikaları olduğu söylenebilir. Diğer bir ifadeyle, işletmeler, günümüzde insanoğlunun hep daha fazla artı değeri elde etmeyi arzu ettiği birer aracı haline gelmişlerdir. Çünkü işletmeler sadece birer örgütler ve örgüt çıktıları, işletme sahiplerinin ya da yöneticilerin vermiş olduğu komutlara bağlı olarak şekillenmektedir. Günümüzde çevre sorunlarının önüne geçilmesi gerektiğinin farkına varılması sonucu, devletlerin çevre politikaları geliştirmelerinin yanı sıra sorunun asıl kaynağı konumuna konulabilecek olan işletmelerin de çevre politikaları geliştirmeleri zorunluluk haline gelmiştir (Chan ve Wong 2006: 482).

7.1. İşletmelerin Çevre Politikası Hazırlama Gereklilikleri

Dünyada yaşanan çevre sorunlarının büyük bir bölümünün sorumlusunun mevcut sanayi üretimi olduğu söylenebilir. Çarpık kentleşme, hava, su ve toprak kirliliği, gürültü kirliliği, artan enerji ihtiyacı ve doğal kaynakların hızlı tüketimi, biyolojik çeşitliliğin yok olması ve küresel ısınma gibi pek çok güncel çevre sorununun arkasında endüstriyel üretim bulunmaktadır (Ünlütürk 2006: 91). Çevre konusunda dünyada yaşanan bu olumsuz gelişmeler birçok ülkede, çevrenin korunması amacıyla büyük bir sorumluluğa sahip işletmelerin neler yapması gerektiği ve bunları nasıl yapacakları gibi soruları da beraberinde getirmiştir (Roderick 1976: 135). Diğer taraftan, çevre sorunları tek başına devletin ya da yerel yönetimlerin alacağı önlemlerle çözümlenecek birer sorun olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle bu süreçte işletmelere de önemli görevler düşmektedir (Ener 1997: 325).

İşletmeler önceleri çevreye karşı yaklaşımlarını sosyal ve ahlaki olmaktan ziyade iktisadi olarak ele almış ve temiz bir çevreyi normal bir ekonomik mal ve üretim sürecinin bir parçası olarak değerlendirmiştir (Dinçer ve Fidan 2000: 115-116). Ancak çevre sorunlarının belirginleşmesi ve gittikçe içinden çıkılmaz bir hal alması sonucu, gerek çevreden gelen baskılar sonucu gerekse kendi yaşamlarını devam ettirebilmek için işletmeler de çözüm arayışı içerisine girmişlerdir.

İşletmelerin çevre konusunda sorumlu hareket etmesini sağlayan en önemli hususlardan biri, tüketicinin gittikçe bilinçlenmesi ve çevre sorunlarına karşı duyarlı hale gelerek tüketimleri sırasında çevreci imaj sergileyen ve çevre dostu olarak faaliyet gösteren işletmeleri tercih etmesidir (Welford 1998: 58). Yapılan çalışmalarda tüketicilerin ekstra bedel ödemek pahasına çevreci işletmelerin mal ve hizmetlerini tüketme eğiliminde oldukları saptanmıştır (Gökbunar 1995: 15). İşletmeler tüketicilerin değişen tüketim alışkanlıklarını göz önünde bulundurarak, bu ihtiyaç ve beklentileri karşılayacak mal ve hizmetler üretmek rekabet üstünlüğü hedeflemektedir (Albayrak 2007: 1). Öte yandan kamuoyunun ve politikacıların da çevreye ilişkin değer yargıları oldukça değişmiş, hatta çoğunlukla kalkınma ve çevre arasındaki tercihler sık sık çevre koruması lehine kullanılmaya başlanmıştır (Gökbunar 1995: 15).

Kurumsal imaj ve kurumsal itibar gibi olguların işletmeler için önem arz etmesiyle işletmeler çevre konusunda farklı açılımlara yönelmektedirler. Bu çerçevede işletmeler için sosyal sorumluluk daha önemli hale gelirken, paydaş grup yaklaşımı ve kurumsal

yönetişim gibi kavramlar ise işletmeler için hayati önem taşıyan kavramlar arasında kendilerine yer edinmiştir. İşletmeler başta çevresel sorunlara duyarlılıklarını ifade eden sosyal sorumluluk projeleri olmak üzere (Ulusan 2009: 182), sosyal ve kültürel öğeleri ön planda tutan sosyal sorumluluk projelerine imza atmaktadırlar. Diğer taraftan ise paydaş grup yaklaşımına göre işletmeler kendilerini sadece pay sahiplerine karşı değil, aynı zamanda çalışanlar, tedarikçiler, kredi sağlayanlar, tüketiciler ve resmi makamlara karşı da sorumlu hissetmektedir (Ülgen ve Mirze 2007: 425). Dolayısıyla işletmelerin kararlar verirken paydaşların talep ve beklentilerini de göz önünde bulundurmaları ve iyi bir kurumsal yönetim süreci izlemeleri zorunluluğu doğmuştur.

İşletmeler faaliyetlerini sürdürdükleri sırada çeşitli paydaşların amaç ve çıkarlarını göz önünde bulundurarak hareket etmektedir. Kasim (2007: 683) yaptığı çalışmada, konaklama işletmelerinin çevre yönetim anlayışının gelişmesinde, yasal düzenlemeler, sektörel baskı unsurları, ekonomik faktörlerin yanı sıra paydaş baskılarının da etkili olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan bu paydaşlar çoğu zaman işletmelerin karar alma süreçlerine etkide bulunarak kararların arkasında itici bir güç konumunda olmaktadır (Frooman 1999: 194). Artık bazı uluslararası sivil toplum örgütlerinin birçok ülkeden daha etkili ve güçlü olduğu (Arts 2002: 32) göz önünde bulundurulduğunda, bu sivil toplum örgütlerinin işletmenin faaliyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir. İşletmeler bu sivil toplum örgütlerinden gelecek baskıları engellemek, işletme aleyhine gerçekleştirilecek eylemlerin önüne geçmek için de çevre politikası oluşturabilirler. Sivil toplum örgütlerinin dünya genelinde sayısal olarak artış göstermelerine ve yaptıkları işlerin ses getirmesine bağlı olarak da sivil toplum örgütleri, işletmelerin önemli bir paydaşı haline gelmiştir. Stratejik yönetim yazınında pay sahipleri yaklaşımına alternatif olarak paydaş grup yaklaşımını kazandıran Freeman'a göre, işletme dışı gruplarla ne kadar güçlü ilişkiler kurulursa, ortak hedeflerin gerçekleştirilmesi o kadar kolaylaşacak, aksi takdirde ilişkiler kötüleştikçe ortak hedeflere ulaşılması zorlaşacaktır (Erturgut ve Soyşekerci 2009: 246). Bu nedenle işletmeler günümüzde önemli birer sosyal paydaşı haline gelen sivil toplum örgütleri ile ilişkilerini iyi tutmak ve geliştirmek yükümlülüğündedir.

İşletmelerin üretimleri sırasında çevreye duyarlı bir anlayışla faaliyet göstermesi işletmeler için bir maliyet avantajı sağlayacaktır. Harcanan enerji ve kaynakların kontrol altında tutulması, alternatif ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dönük yatırımlar yapılması,

geri dönüşüm sistemlerinin işletme içinde aktif hale getirilmesi ile işletme maliyetlerini kontrol altında tutacak ve işletmenin dışa bağımlılığını da en aza indirgeyecektir. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi (ÇYS) süreci de bu amaç doğrultusunda işletmelerin atık ürünleri kontrollü bir şekilde geri kazanmasına yardımcı olmakta, enerji ve kaynak tüketiminin azaltılmasını sağlayarak üretim maliyetlerinin düşürülmesini sağlamakta ve çevreye duyarlı ürünler pazarına girebilme fırsatı yaratmaktadır (Karaer ve Pusat 2002: 11). Uluslararası arenada kabul gören kriterlerden oluşan ve bu kriterleri yerine getiren kuruluşlara verilen ISO 14001 belgesini, işletmeler gerek çevrelerinden gelen baskılar sonucu, gerekse maliyetlerini azaltmak amacıyla alma çabası içindedirler (Clark 1999: 14). Ancak buna rağmen 2005 yılı sonunda 138 ülkede ISO 14001 sertifikası sahibi olan konaklama işletmesi sayısı 111.162 ile sınırlı kalmıştır (Chan 2008: 187).

İşletmeler yasaların getirdiği yükümlülükleri bir külfet olarak görmek yerine, bunların uzun vadede kendilerine de yarar sağlayacağını dikkate alarak, yer ve teknoloji seçiminde, kısa vadeli çıkarların ötesinde bir bilinçle, çevreye daha az zarar verecek alternatiflere yönelmelidirler (Gökbunar 1995: 4). Bunun mümkün olabilmesi için işletmenin kendine ait yazılı ya da yazılı olmayan bir çevre politikası olmalı, işletme çevreye etki eden her faaliyette bu politikayı göz önünde bulundurularak hareket etmelidir. Aksi takdirde uygulamalar keyfiyete bırakılacak ve beklenen sonuçların elde edilmesi güçleşecektir.

7.2. Konaklama İşletmeleri ve Çevre Politikaları

Konaklama işletmelerinin çevreye verdiği önem, sürdürülebilir turizm ürünlerinin gelişmesine bağlı olarak çevresel yönetim uygulamalarının ivme kazanması sonucu artmıştır (www.hotelonline.com). Diğer taraftan bu süreçte yeşil müşteri anlayışının ağırlık kazanması nedeniyle (Brown 1996: 18), müşteri bağlılığı ve kurum imajında çevreci algıların rol oynaması da işletmeleri bu yönde yol almaya teşvik etmiştir (Chan ve Wong 2006: 483). Bu bağlamda yöneticiler, ortaklardan gelen işletmelerin değerlerini maksimize etme taleplerini yerine getirmeye çalışırken, paydaşlardan çevreye ilgili gelen taleplere de cevap vermek durumunda kalmışlardır (Lorente, Jimenez ve Gil 2003: 334). Çevre yönetimi sürecinde ilk ve en önemli adım olan çevre politikaları ise bu sürecin konaklama işletmeleri tarafından sağlıklı ve sistematik bir şekilde gerçekleşmesi için kilit role sahip olmuştur.

Brown (1996: 22) yaptığı çalışmada çevre politikası olan konaklama işletmelerinin çevre politikası olmayan konaklama işletmelerine göre çevreye daha fazla duyarlı oldukları ve yine çevre konusunun çevre politikası olan işletmeler için daha yüksek bir stratejik öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu işletmeler arasında şikayet yönetimi, işgören devir hızı ve çevresel hedefleri başarma açısından da farklılıklar bulunmaktadır (Brown 1996: 21). Diğer taraftan, Kirk (1998: 33) yaptığı çalışmada, yazılı çevre politikası olan konaklama işletmelerinin finans ve pazarlamaya ilişkin çeşitli ticari avantajlar elde ettiklerini tespit etmiştir. Ayrıca aynı çalışmada yazılı bir çevre politikası olan konaklama işletmelerinin çevreye ilişkin davranışlarının daha duyarlı olduğu belirlenmiştir.

8. Çevre Yönetimi

Çevre sorunları, insanlık tarihiyle paralel gelişen bir süreçtir. Çevre sorunlarına ilişkin en eski kaynak M.Ö. 300'lü yıllarda Aristo'nun hocası olan Teofrostus'a ait ekolojik tema taşıyan yazılar olmakla beraber, çevre sorunlarının özellikle 1960'lı yıllardan sonra artış gösterdiği ve önem kazandığı söylenebilir (Karabıçak ve Armağan 2004: 207). Yaşanan bu problemleri ortadan kaldırmak için son yıllarda doğal çevrenin korunmasına yönelik yasalar, yönetmelikler ve uluslararası antlaşmalar hazırlanmakta ancak bu düzenlemeler daha çok sanayi malları üreten endüstriler üzerinde yoğunlaşırken, turizm endüstrisi ile ilgili yasalar henüz gelişme aşamasındadır. Uluslararası sivil girişimler, bu açığı kapatmaya yönelik programlar ve yönetmelikler geliştirmekle birlikte, bunların uygulamada yetersiz kaldığı gözlenmektedir. Turizm endüstrisinin ana arz unsurlarından biri olan konaklama sektörü için de, aynı durum söz konusudur (Emeksiz 2007: 142). Diğer taraftan, yapılan bu düzenlemelere bağlı olarak konaklama işletmeleri dahil olmak üzere tüm işletmeler üzerinde baskı unsuru oluşturularak işletmelerin çevreye karşı olumsuz etkileri minimize edilmeye çalışılmaktadır (Kirk 1998: 35). Ancak, günümüzde salt yasal yaptırımlarla çevre sorununun aşılamayacağı gerçeği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, işletmeler kendi çevre yönetim sistemlerini geliştirmekte ve böylece çevreye verdikleri zararı minimize etmeye çalışmaktadırlar. İşletmelerin çevre yönetim sistemlerine yönelmelerinin başka bir nedeni olarak ise çevre sorunlarının gerçekleştirdikleri ekonomik aktivitelere bağlı olarak gerçekleşiyor olmasından dolayı, işletmelerin faaliyetleri ve çevresel uygulamaları üzerindeki baskının artmış olmasıdır (Lorente, Jimenez ve Gil 2003: 334).

Çevre yönetimine ilişkin yazında farklı tanımlar bulunmaktadır. Rothery (1993: 49) çevre yönetim sistemini, bir örgütün tüm operasyonlarında, aktivitelerinde, politikalarında belirlediği çevresel hedeflere uygun olarak hareket etmesini sağlayan yönlendirme ve kriterlerden oluşan standartlar bütünü olarak tanımlamaktadır. Gil, Jimenez ve Lorente (2001: 458) yaptıkları çalışmada çevre yönetiminin, işletmelerin faaliyetlerinden dolayı çevreye vermiş oldukları zararı azaltmaya yönelik teknik ve örgütsel faaliyetleri kapsadığını ifade etmektedir. Mensah (2006: 418) yaptığı çalışmada konaklama işletmeleri çerçevesinde çevre yönetimini tanımlamıştır. Bu tanıma göre çevre yönetimi, konaklama işletmelerinin faaliyetlerinin gözlemlenerek, negatif çevresel etkileri azaltmak için uygun program ve faaliyetlerin geliştirildiği bir yönetim karar sürecidir.

Konaklama işletmelerinde çevre yönetimi uygulamaları uluslararası bilinirliği 1993 yılında 11 zincir otelin bir araya gelerek IHEI'yi (International Hotels Environmental Initiative) kurmasıyla başlamıştır (Mensah 2006: 415). Bu işletmeler arasında Intercontinental, Ramada, Forte, Accor, Holiday Inn Worldwide ve Marriot gibi dünyaca ünlü zincir konaklama işletmeleri yer almaktadır (Chan ve Wong 2006: 483). 1994 yılında bu anlamda ilk bölgesel oluşum olan APHEI (Asia Pacific Hotels Environmental Initiative) 16 zincir otelin bir araya gelmesiyle oluşmuş ve böylece süreç devam etmiştir (Mensah 2006: 418). Aynı yıl, uluslararası girişimler artarak devam etmiş ve çevresel standart sertifikasyon süreci Green Globe (Yeşil Küre) ile başlamıştır. İşletmeler önceden belirlenmiş çevresel standartları yerine getirdikleri takdirde ve sürdüreceklerini taahhüt ettikleri takdirde Green Globe logosunu kullanma hakkına sahip olmuşlardır. 1998 yılında ise UNEP (United Nations Environment Programme) eko-etiket vermeye başlamıştır (Font 2002: 198).

Çevre yönetimi bir taraftan işletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını kontrol ederken, diğer taraftan maliyetlerini azaltmakta ve işletmeye çevreci bir imaj kazandırarak daha fazla tüketicinin işletmeye yönelmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda yapılan birçok çalışmada (Gil, Jimenez ve Lorente 2001: 459; Azorin vd. 2009: 517; Tari vd. 2010: 500) konaklama işletmelerinin çevre yönetimi uygulamaları ile finansal performansları arasında olumlu bir ilişki tespit edilmiştir.

9. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütü kavramını tanımlamadan önce sivil ve sivil toplum kavramlarının üzerinde durmak gerekmektedir. “Sivil” kavramının etimolojik kökenine

inildiğinde uygarlık (civilization) kavramı ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Uygarlık sözcüğü Batı düşüncesindeki anlamı olan uygarlıktan ziyade, sivilleştirme anlamına gelmekteydi. Sivil ve sivilleştirme sözcüklerinin ortak kökeni olan Latince “civilis” sözcüğü, yurttaşa, hayatına, haklarına ilişkin bütünü ifade etmektedir (Akal 1995: 34). Sivil kavramı ilk yıllarda şehirli ve medeni insanlar için kullanılan bir kavram olagelmiştir. Çünkü insan birlikte yaşamının gereklerini öncelikle şehirlerde öğrenmiştir. Bu yüzden ancak kentteki insan medeni, uygar yani sivil sayılmıştır (Ocak 2009: 4).

Sivil toplumun ortaya çıkması, devlet alanını etkilemesi, sivil alanda belirlenen ihtiyaçların devletin düzenlemelerinde kendini bulabilmesi uzun ve karmaşık bir tarihsel sürecin ürünüdür (Gözübüyük 2002: 13). Sivil toplum kavramı, modern anlamda ilk kez Adam Ferguson tarafından 1767'de "Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme" adlı çalışmada kullanılmıştır (Ocak 2009: 3). Sivil toplum kavramının günümüzde vurguladığı anlam ile tarihsel süreçte belirli dönemler itibarıyla kullanıldığı anlamlar arasında belirgin farklılıklar söz konusudur. Çünkü tarihsel süreçlerde farklı olgu ve kavramlarla ilişkilendirilerek veya farklı boyutları ön plana çıkarılarak sivil toplum kavramına anlamlar yüklenmeye çalışıldığı görülmektedir. Aynı zamanda, toplumsal koşullar ve ihtiyaçların değişmesiyle birlikte de kavramın değiştirilerek yeniden kullanıldığı ifade edilebilir (Özdaşlı 2007: 51). Tarihsel gelişim süreci göz önünde tutularak sivil toplum kavramını dört evrede incelemek mümkündür. Sivil toplumun geçirdiği ilk aşama bir devletin üyesi olmakla özdeşleşen anlamından kurtulmasıdır. İkinci aşama, sivil toplum içindeki bağımsız toplulukların kendilerini devlete karşı savunmalarının meşrutiyet kazanmasına tekabül eder. Üçüncü aşama, sivil toplumun içerdiği özgürlüğün toplumsal çatışmaların kaynağı, devlet müdahalesinin bu çatışmaları önleyici faktör sayıldığı bir anlayışı yansıtır. Son aşama ise, üçüncü aşamaya tepki olarak, devlet müdahalesinin sivil toplumu yavaş yavaş boğacağından korkulmaya başladığı noktayı ifade eder (Sarıbay 2001: 90).

Sivil toplum kavramına ilişkin yazında farklı tanımlamalar yapılmıştır. White (1994: 378) sivil toplumu, devletle ilişkide özerkliğe sahip olan ve toplumun üyeleri tarafından kendi çıkarlarını ya da değerlerini korumak ya da yaymak için gönüllü olarak kurulan örgütlenmelerin oluşturduğu bir birliktelik alanı olarak tanımlamaktadır. Akatay (2009: 22) ise sivil toplumu insanların gönüllü olarak bir araya gelmeleri ve kendi çevrelerinden başlayarak daha büyük ölçekte toplumsal yapıyı değiştirme hareketi olarak

tanımlamaktadır. Yapılan tanımlamalar incelendiğinde sivil toplumun tanımlanmasına ait anahtar kelimelerin özerklik, örgütlenmek ve gönüllülük olduğu ifade edilebilir.

Sivil toplum örgütleri ulusal ve uluslararası yazında birbirinden farklı anlamları çağrıştıran birçok terimle ifade edilmeye çalışılmaktadır. Hükümet dışı Kuruluşlar (Non-Governmental Organizations), Üçüncü Sektör Kuruluşları (Third Sector Organizations), Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Non-profit Organizations), Gönüllü Kuruluşlar (Voluntary Organizations), Bağımsız Sektör Kuruluşları (Independent Sector Organizations), Hayır Kuruluşları (Charities- Philanthropic Organizations), Tabana Dayalı Organizasyonlar (Grass-Roots Organizations), Enciomsu Örgütler (QUANGO), Seçilmiş ya da Yerel Kurullar (Elected or Local Councils, Commisions), Girişimler, Platformlar, Vatandaş Eylemleri, Semt Girişimleri (Initiations, Platforms, Citizen Actions, Neighborhood Initives) (Şahin 2004: 242) bunlardan en yaygın olarak kullanılanlarıdır. Sivil toplum kuruluşlarını tanımlayabilmek için kullanılan bu terimlerde idealize edilmiş sivil toplumun unsurlarının herhangi bir unsurunun ön plana çıkmış olduğunu ve bu açıdan kapsamlı bir ifadeyle sivil toplumun; devletin doğrudan denetimi altında olan alanların dışında, ekonomik ilişkilerin baskısından bağımsız olarak gönüllü olarak oluşturulan kurum ve etkinlikler alanı ifade ettiğini hatırlamak gerekmektedir (Duman 2004: 357'den aktaran Avcı 2007b: 29).

Türkçe temel başvuru kaynağı olan Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde kavrama, "sivil toplum kuruluşu" olarak yer verilmiş ve "toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler sunan her türlü birlik" olarak tanımlanmıştır (Ustakara 2009: 201). Bu çalışmada "örgüt" kelimesinin bahsi geçen kuruluşları daha iyi betimlediği düşünüldüğünden kavram "sivil toplum örgütü" olarak ele alınmıştır. Sivil toplum örgütleri konusunda, kapsayıcı ve açıklayıcı bir diğer tanım ise yurttaşların ortak bakış, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep vb. temelinde gönüllü olarak bir araya gelmek suretiyle, devletin hukuki, idari, üretici ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı ve benzerlerinden oluşan formal, informal, geçici, esnek örgütlenmeler ya da yapılar şeklinde yapılmıştır (Akatay 2009: 43). Yazında kabul görmüş bir başka tanımda ise sivil toplum örgütleri, amacı pazardaki ekonomik ve siyasi gücü korumaktan ziyade çevresel ve/veya sosyal hedefleri gerçekleştirmek olan örgütler (Bendell 2000: 16) olarak tanımlanmaktadır. Yavaş ve Palabıyık (2006: 168) çalışmalarında kavramın, katılımcı pratiklere dayanan,

hukuk devleti olmanın gereklerini içeren, uygulamalarında açıklık ve şeffaflığı esas alan, sorumluluk üstlenebilen, uzlaşmacı kültürü içselleştirebilmiş, eşitliği ve adaleti ön planda tutan, etkinlik ve verimlilik temeline dayalı, hesap verebilirlik ve hesap sorabilirlik mekanizmalarının işletildiği, yönetsel katmanların arasında uyumun olduğu yeni bir yönetim anlayışını sergilediğini ifade etmişlerdir.

Sivil toplum örgütleri örgütlenmiş yurttaşların, yaşadıkları ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına ve sivil toplum düzenine doğrudan katkıda bulunarak katılımcı demokrasinin oluşturulması ve sürdürülmesi açısından yaşamsal bir rol üstlenmektedirler (Güleç ve Sancak 2009: 250). Ayrıca, sivil toplum örgütlerinin bir ülkede demokrasinin gelişmesine katkı sunmasının yanı sıra, halkın gizil güçlerinin (potansiyelinin) ortaya çıkarılmasında ve değerlendirilmesinde, devletin ve iş dünyasının yanı sıra toplumsal sorunların çözülmesinde önemli rol oynayarak, bireylerin yaratıcılıklarını ve güçlerini birleştirmeleri açısından kültürel, ekonomik ve toplumsal bağlar oluşturma sürecinde önemli bir etkiye sahip oldukları ifade edilebilir (Erkul 2009: 413).

9.1. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri

Sivil toplum örgütleri, büyüklükleri, amaçları, faaliyetleri, politik duruşları, hedef kitleleri, üye profilleri vb. etkenlerden etkilenerek kendi içlerinde farklılaşmamaktadırlar (Güleç ve Sancak 2009: 250). Her ne kadar tüm sivil toplum örgütleri farklı bakış açılarına, üyelere, amaçlara sahip olsalar da dört temel özelliği taşımaktadırlar (Akataş 2009: 65).

9.1.1. Kar Amacı Gütmemek

Sivil toplum örgütleri gelir getirici faaliyetlerde bulunabilmektedirler. Ancak, gelir ve karları üyelere dağıtamazlar. Elde edilen gelirler örgütün amaçları doğrultusundaki faaliyetler için kullanılmaktadır. İstisnai olarak, bu kuruluşlarda devamlı olarak çalışan işgörenlere ücret vermeleri kar amaçlılık olarak kabul edilmemektedir (Yıldırım 2004: 63).

9.1.2. Bağımsızlık (Özerklik)

Sivil toplum örgütlerinin siyasal iktidardan, otoriteden bağımsız olmalarını ifade etmektedir. Sivil toplum örgütleri, ilgili yasalara bağlı olarak ve üyelerince yetki verilen kurumsal denetim birimleri tarafından denetlenmektedir. Bu durum, sivil toplum örgütlerinin merkezi ve mahalli idarelerden bağımsız oldukları anlamına geldiği gibi, kamu

yararı konusunda siyasi partilerden farklı bir işleyişe sahip oldukları anlamına da gelmektedir (Akatay 2009: 65).

9.1.3. Gönüllülük

Sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine destek vermek, üyesi olmak gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmektedir. Bu yönüyle gönüllülük sivil toplum örgütlerinin önemli bir özelliğidir (Koç ve Yücebalkan 2004: 150). Sivil toplum örgütlerinin kurulmasını öngören ya da engelleyen hiçbir yasal düzenleme olmaması gerektiği gibi bu örgütlere katılımında gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmesi gerekmektedir (Seyyar ve Adalı 2004: 190).

9.1.4. Bir İdeale ve Vizyona Sahip Olmak

Tüm sivil toplum örgütlerinin farklı idealleri, vizyonları bulunmaktadır. Sivil toplum örgütleri kendi var oluş nedenini de ortaya koyan vizyonlarını gerçekleştirmeye yönelik faaliyet sürdürmektedirler. Örneğin, vizyonu, “sürdürülebilir yaşam ilkesiyle doğal varlıkların korunmasında, ülkenin ve dünyanın geleceğinde söz sahibi olan topraktan gelen toplumsal barışı sağlayan, bilinçli, halkla bütünleşen, öncü bir sivil toplum örgütü olmak” olan Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'nın (TEMA) yönetimi ve üyeleri bu vizyon çerçevesinde hareket edecek ve eylem ve söylemlerini de bu vizyona göre belirleyecektir.

Sivil toplum örgütlerinin taşıdıkları temel özelliklerinin yanı sıra onları betimleyen başka özellikler de bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Ocak 2009: 11):

- Toplumsal ve küresel sorunların çözümü için çalışmak,
- Bürokratik olmayan esnek bir yapıya sahip olmak,
- Karar ve uygulamalarda demokratik katılımcı bir yönetim anlayışına sahip olmak,
- Dürüstlük, tutarlılık, açıklık, şeffaflık, yardımseverlik, hoşgörü ve hizmet anlayışına sahip olmak gibi değerleri benimsemek.

9.2. Sivil Toplum Örgütlerinin İşlevleri

Sivil toplum örgütlerinin işlevleri, oldukça geniş bir yelpazeden oluşmaktadır. Pazar ekonomisinin getirdiği sıkıntılara karşı koruyucu tampon olma, temiz ve sağlıklı bir

çevrede yaşama olanaklarının oluşması için mücadele etme, demokrasinin yerleşmesi için projeler üretme, yetişmiş insan kaynağı oluşturma, sosyo-ekonomik konularda hükümet politikalarına alternatif ya da uyumlu tavırlar koyma ve çoğulcu bir toplumsal yapılanma için etkin işlevler yüklenme gibi sayısız konu, sivil toplum örgütlerinin ilgi alanına girmektedir (Clarke 1998: 37; Çukurçayır 2000:4'ten aktaran Akatay 2009: 73). Sivil toplum örgütlerinin toplumsal ya da küresel sorunların çözümlerine ilişkin faaliyet ve çaba içerisinde olmaları, kamu ya da özel sektör kuruluşlarının işlevselliklerinin yetersiz kaldığı bu noktalarda, örgütlerin ön plana çıktığı ve işlevsellik kazandığı ifade edilebilir. Bu durum ise ülkelerin kendine has yapılarına göre sahip oldukları sivil toplum örgütlerinin işlevlerinde farklılaşmaları ortaya çıkarmaktadır (Yıldırım 2004: 74).

Modern toplum yaşamında yaşamsal öneme sahip olan sivil toplum örgütlerinin üstlendikleri bazı temel fonksiyonlar şunlardır (İbrahim ve Wedel 1997: 14; Akatay 2009: 74-87):

- Devleti hizmet üretmeye yönlendirmek,
- Demokrasinin gelişmesine katkıda bulunmak,
- Sorun çözme ve doğrudan hizmet üretme,
- Devletin eylemlerinin sivil toplum tarafından denetlenmesine imkan sağlamak ve toplumu devlet karşısında bir korumak,
- Ekonomik kalkınma sürecine destek vermek ve sosyal refah seviyesini arttırıcı çaba içerisinde bulunmak,
- Toplumu bilinçlendirmek,
- Çoğulcu toplum yapısını geliştirerek, egemen aktörlere karşı dengeleri sağlayan bir unsur olmak.

9.3. Türkiye’de Sivil Toplum Örgütleri

Türkiye’de sivil toplum anlayışının ve sivil toplum örgütlerinin temeli Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun bir vakıf devleti olarak bilinmesinin yanı sıra, o dönemde şehirlerin temel ekonomik birimi olan loncaların yönetim sistemi devletten bağımsız olarak işlemiş ve lonca yönetimlerini esnaflar belirlemiştir. Bu ve benzeri temel bulgulara dayanarak Türkiye’deki sivil toplum kültürünün köklü bir geçmişe

dayandığını ancak çok fazla gelişim gösteremediğini söylemek mümkündür (Armağan, Deniz ve Gültekin 2007: 716). Sivil toplum örgütlerin gelişmemesine en büyük etken olarak ülkemizde demokrasinin belli aralıklarla kesintilere uğraması ve buna bağlı olarak sivil yaşamın belli bir vesayet altında sürdürülmesi zorunluluğunun ortaya çıkması gösterilebilir.

Türkiye’de son yıllarda sivil toplum örgütlerinin artan gücünü ve genişleyen faaliyet alanlarını göz ardı etmek imkansızdır (Demir ve Sever 2008: 348). Ülkemizde sivil toplum, siyasi partileri, vakıfları, dernekleri, sanayi ve ticaret odalarını, meslek örgütlerini, üniversiteleri, sendikaları, farklı platform ve yurttaş girişimlerini kapsamaktadır (www.stgm.org.tr). Günümüzde Türkiye’de farklı amaçlarla kurulan ve ağırlıklı olarak dernek ve vakıflar olmak üzere 150 bin kadar sivil toplum örgütü olduğu bilinmektedir. Ancak bu girişimlerin yaklaşık 60 bini hemşeri derneklerinden, 5 bini meslek odalarından, 3 bini ise vakıflardan oluşmaktadır (Güleç ve Sancak 2009: 250). Türkiye’de sivil toplum örgütü olarak kabul edilen birçok kuruluş, uluslararası standartlarda sivil toplum örgütü olarak görülmemektedir. Uluslararası normlara göre bir sivil toplum örgütünün her şeyden önce, kamu iradesi dışında yer alması ve sivil inisiyatif kullanabilmesi gerekmektedir. Ancak, Türkiye’de başta sendikalar, odalar, borsalar ve diğer meslek kuruluşlarının birçoğu kamunun güdümünde kalmaktadır (Akatay 2009: 167).

Ülkemizde sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanları incelendiğinde yazın ile paralel olarak kamunun tek başına başarılı olamadığı alanlarda faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda, eğitim, yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, sağlık hizmetleri, aile planlanması, çevre ve ekoloji ülkemizde var olan sivil toplum örgütleri için temel çalışma alanları olarak belirlenmiştir (Demir ve Sever 2008: 349).

9.4. Sivil Toplum Örgütlerinin Sınıflandırılması

Sivil toplum örgütlerini farklı kriterleri baz alarak sınıflandırmak mümkündür. Yıldırım (2004: 42) mevcut yasalar dahilinde sivil toplum örgütlerini “zorunlu” ve “ihtiyari” kuruluş olması temelinde ele almış ve dört ana grupta incelemiştir. Bunlar:

- Temsilcisi oldukları birliklerin sosyo-ekonomik hak ve çıkarlarını korumak amacıyla “yasalara bağlı olarak” kurulan (Odalar, Meslek Kuruluşları, Kooperatifler, Barolar vb.) örgütler,

- Uluslararası sivil toplum örgütlerinin temsilcilikleri. Yasal olarak kurulması zorunlu olmayan ancak demokratik hukuk devletinde temsilcisi olduğu toplum kesimlerinin öncelikli hak ve çıkarlarını savunmak amacıyla güden örgütler,
- Kurulması zorunlu olmamakla birlikte yine yasalara bağlı olarak oluşturulan ve genellikle demokrasi, insan hakları, eğitim, sağlık, barış, çevre ve ekonomik haklar çerçevesinde etkinlik gösteren “gönüllü” dernek, vakıf veya benzeri örgütler,
- Esnek, geçici ve informal bir yapıda ve gönüllülük esasına göre meydana getirilen hemşeri dernekleri, üniversite platformları gibi “vatandaş inisiyatifi” içerikli örgütler.

Sivil toplum örgütlerini yönelimleri (amaçları) ve uygulama (etki) alanları temelinde ise şu şekilde sınıflandırabilmek mümkündür (Maslyukivska 1999: 9’dan aktaran Özdaşlı 2007: 67-69):

9.4.1. Yönelimleri (Amaçları) Açısından Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütleri yönelimlerine göre yardım (hayırseverlik), hizmet, katılım ve toplumu güçlendirme temelli sivil toplum örgütleri olarak sınıflandırmaktadır.

9.4.1.1. Yardım (Hayırseverlik) Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri

Yoksulların ve yardıma ihtiyacı olan kesimlerin ilaç, gıda, giyecek dağıtımını gibi sosyal yardımları ve doğal afetler ve kazalarda kurtarma faaliyetlerini temel faaliyet alanı olarak belirlemiş örgütlerdir. Bu örgütler düzenledikleri çeşitli faaliyetlerle elde ettikleri gelirleri bu amaçlar doğrultusunda kullanmaktadırlar.

9.4.1.2. Hizmet Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri

Sağlık, aile planlaması ve eğitim gibi alanlarda hizmet vermek için kurulmuş olan sivil toplum örgütleridir. Bu örgütlerin varoluş amacı, halkı ihtiyacı oldukları konularda bilinçlendirerek, onlara yardımcı olmaktır.

9.4.1.3. Katılım Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri

Yurttaşların para, araç, toprak, işgücü vb. sağlayarak herhangi bir sosyal projenin uygulama sürecine bizzat katıldıkları sivil toplum örgütleridir. Katılım yönelimli sivil toplum örgütlerinde uygulamaya katılım diğer örgütlere göre daha yüksektir.

9.4.1.4. Toplum Güçlendirme Yönelimli Sivil Toplum Örgütleri

Temel amaçları, yoksullukla savaşmak, toplumsal, siyasal ve ekonomik faktörlerin yoksulların hayatındaki etkilerini anlayabilmek ve yoksulların kendi güçlerinin farkında olmalarını ve hayatlarını kontrol edebilmelerini sağlamak olan örgütlerdir. Bu örgütlerin oluşumu genellikle herhangi bir sorun etrafında kendiliğinden şekillenmektedir.

9.4.2. Uygulama (Etki) Alanlarına Göre Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplum örgütleri faaliyetlerini yerel, ulusal veya uluslararası alanda sürdürebilmektedirler. Bu noktada örgütlerin hedef, amaç, vizyon ve eylemleri önemli rol oynamaktadır.

9.4.2.1. Cemiyet Düzeyinde Sivil Toplum Örgütleri

Bu örgütler bireysel girişimlerden meydana gelen, üye sayısı az ve sadece belirli bir bölgede faaliyet gösteren sivil toplum örgütleridir. Bu anlamda etki alanı en dar sivil toplum örgütü türüdür.

9.4.2.2. Kent Düzeyinde Sivil Toplum Örgütleri

Kent ölçeğinde örgütlenmiş, üye sayısı cemiyet düzeyinde sivil toplum örgütlerine göre daha fazla olan sivil toplum örgütleridir. Bu örgütlere sanayi ve ticaret odaları, eğitim temelli gruplar ve meslek birlikleri örnek olarak verilebilir.

9.4.2.3. Ulusal Düzeyde Sivil Toplum Örgütleri

Ulusal düzeylerde örgütlenmelere ve daha profesyonel örgüt yapılarına sahip organizasyonlardır. Tema, Kızılay, Toplum Gönüllüleri Vakfı, Türk Eğitim Vakfı (TEV) farklı alanlarda ancak ulusal düzeyde hizmet sunan sivil toplum örgütlerinden sadece birkaçıdır.

9.4.2.4. Uluslararası Düzeyde Sivil Toplum Örgütleri

İnsan hakları, çevre, çocuk hakları, cinsiyet ayrımcılığı, etnik ayrımcılık, eğitim, sağlık gibi temel çalışma alanlarında faaliyet gösteren, dünya genelinde örgütlenmeleri olan ve yapmış oldukları çalışmalarla çalıştıkları alanlarda ki açığı kapatmayı hedeflemiş profesyonel organizasyonlardır. Bu örgütler arasında çeşitli kamu yapılarını temsil eden örgütler (OECD, BM, G8 vb.) bulunmakla birlikte kamu yapılarından bağımsız olarak kurulmuş örgütler de (Greenpeace, Rotary ve Lions gibi iş ve meslek örgütleri vb.) faaliyet göstermektedir.

9.5. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri

Dünyada sanayi devrimi süreci ile birlikte yaşanan teknolojik gelişmelerin birbirini takip etmesi sonucu, sürekli olarak insan hayatını kolaylaştıran gelişmeler yaşanmıştır. Ancak diğer taraftan, insan hayatını kolaylaştıran bu araçların gerek üretimleri sırasında gerekse kullanımları sırasında doğada var olan doğal kaynakların sınırları zorlanmaya başlamıştır. Birbirini takip eden gelişmeler daha fazla hammadde kaynağı ihtiyacı doğurmuş, insanoğlu ise bu süreçte doğanın kendisine sunmuş olduğu nimetleri hoyratça kullanmıştır. XX. yüzyılın sonlarına doğru çevresel sorunların iyice gün yüzüne çıkmasıyla birlikte bu sorunlar uluslararası boyutta ele alınmaya başlanmış ve sorunlara karşı çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Çevreci sivil toplum örgütlerinin yapılanmaları da bu döneme paralel olarak son 20 yılda artış göstermiştir (www.fni.no). Bu örgütlerin, dünya genelinde yaşanan dengesiz nüfus artışı, hava ve su kirliliği, canlı türlerinin ortadan kalkması, ormanların ve toprağın bozulması, kaynaklarının dengesiz dağılımı gibi sorunlara tepki olarak ortaya çıktığı (Ceritli 2001: 213) ve hedeflerinin temelinde küresel çevre politikalarında değişim yaratmak olduğu söylenebilir (Raustiala 1997: 720).

Çevreci sivil toplum örgütlerini, doğanın korunması ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, kar amacı gütmeyen ulusal ve/veya uluslararası düzeyde hizmet veren kamusal yönetimin ortağı olmasına rağmen hükümet dışı örgütlenen sivil oluşum ya da girişimler olarak tanımlamak mümkündür (Erkul ve Polat 2007: 221). İlk çevreci girişimler 1870'lerde bilimsel boyutta başlamış, 1940'larda ise tepkisel boyutlara ulaşmıştır (Ceritli 2001: 214). 1990'lı yıllarda ise çevreci örgütlerin gereği ve değeri daha da artmıştır (Erdoğan 2003: 252). Buna bağlı olarak 1992 yılında düzenlenen Rio Konferansı'nda çevreci örgütlerin politika ve eylemleri daha planlı hale gelmiştir (Birnie ve Boyle 2002:

68). Örgütler özellikle günümüzde ise gelişmiş ülkelerin, güçlü dünya markalarının çevre sorunlarına karşı duyarsız kalmalarını eleştirmekte ve bu ülkeler ve markalarla evrensel düzeyde mücadele etmektedir (Akbal ve Çalı 2008: 399).

Günümüzde dünya çapında gerek ulusal gerekse uluslararası ölçekte birçok çevreci sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bu örgütlerden uluslararası ölçekte eylemleri ve politikalarıyla en çok ön plana çıkan örgütler arasında Greenpeace, Doğal Hayatı Koruma Vakfı (World Wide Fund for Nature), Dünyanın Arkadaşları (Friends of the Earth) yer almaktadır (Erdoğan 2003:252; Van Der Heijden 1999: 201; www.fni.no). Bu örgütler Avrupa'da çevreci sivil toplum örgütlerinin G9'u (Group of Nine) içerisinde yer almaktadır. Bu örgütlerin yanı sıra etki alanı geniş olan ve G9 içerisinde yer alan diğer çevreci sivil toplum örgütleri arasında, Avrupa Çevre Bürosu (European Environmental Bureau), Avrupa Ulaşım ve Çevre Federasyonu (European Federation for Transport and Environment) gibi örgütler yer almaktadır (Kılıç 2007: 56). Ulusal düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri arasında ise Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA), Doğa ve Çevre Vakfı (DOÇEV), Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL) ve Deniz Temiz Derneği (TURMEPA) gibi örgütler yer almaktadır.

Çevreci sivil toplum örgütleri belirledikleri çevre sorunlarını gündemlerine almakta ve bu sorunların çözümüne yönelik adımlar atmaktadırlar. Bu adımlar kimi zaman bağış toplamak, bilgilendirme yapmak, eğitim vermek boyutunda gerçekleşmekte, kimi zaman ise çarpıcı eylemlerle çevre sorununun muhatabı olarak düşünülen kurum ve kuruluşlar hedef alınmaktadır. Günümüzde internet, çevreci sivil toplum örgütleri için de etkili bir araç haline gelmiştir. Birçok örgüt sanal ortamda imza kampanyaları düzenlemekte, çevresel sorunlara karşı reklam filmi çekerek sosyal paylaşım ağlarında paylaşmakta ve böylece çevresel sorunlara halkın dikkatini çekmeye çalışmaktadır. Birçok şirket ve hükümet ise bu örgütlerden gelen baskılara dayanamayarak uyguladıkları çevre politikalarında geri adım atmak zorunda kalmaktadırlar.

10. Çevreci Sivil Toplum Örgütleri ve Turizm İlişkisine Yönelik Yazın

Yapılan yazın taraması sonucunda çevreci sivil toplum örgütleri ve bu örgütlerin, zincir otel işletmelerinin çevre politikasına etkilerini inceleyen doğrudan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda araştırma özgün bir araştırma niteliği taşımaktadır. Diğer taraftan, çevreci sivil toplum örgütlerinin, işletmelerin faaliyetleri sırasında çevreye karşı

tutum ve davranışlarını etkileyen çeşitli çalışmaların yanı sıra, çevreci sivil toplum örgütlerinin bir bölgedeki turizm faaliyetlerini ve bölgenin gelişme sürecini etkilediğini tespit eden çalışmalar yazında yer almaktadır. Konuya ilişkin yazın ağırlıklı olarak yabancı çalışmalardan oluşmaktadır.

Mason, Johnston ve Twynam (1999) tarafından yapılan çalışmada, Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın Kuzey Kutbu'nda gerçekleştirmiş oldukları turizm projesini örnek olay olarak incelemiştir. Çalışmada, Kuzey Kutbu'nda turizm faaliyetlerini sürdürülebilir kılmak amacıyla gerçekleştirilen ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın yanı sıra tur operatörlerinin, kutup bilimcilerin, turizm akademisyenleri ve araştırmacılarının, yerel ve ulusal kamu yetkililerinin ve diğer sivil inisiyatiflerin katılımıyla gerçekleştirilen turizm projesi amacı, uygulama aşaması, değerlendirme aşaması ve çıktıları temelinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, projenin çevreci sivil toplum örgütlerinin sürdürülebilir turizmi geliştirme sürecinde önemli bir rol oynayabilecekleri gerçeğini vurgulamışlardır.

Stafford, Polonsky ve Hartman (2000) yaptıkları çalışmada 1992-1993 yılları arasında Greenpeace ile Foron Household Appliances (Foron Ev Aletleri) arasında gerçekleştirilen yeşil işbirliğini (green alliance) örnek olay çalışması olarak incelemiştir. Araştırmacılar, işbirliğinin çıktılarını çalışmanın sonuç kısmında değerlendirmiş ve işbirliğinin çevre açısından büyük bir zafer ile sonuçlandığını belirtmişlerdir.

Buza ve diğerleri (2001) tarafından Romanya'da gerçekleştirilen çalışmada Romanya'nın Apuseni dağlarında yaşanan çevre problemlerini ve sosyo-kültürel problemleri örnek olay olarak incelemiştir. Araştırmacılar çalışmada, bölgede düzelmenin çevreci sivil toplum örgütlerinin etkin rol oynaması ile mümkün kılındığını ifade etmişlerdir.

Arts (2002) yaptığı çalışmasında işletmeler ve sivil toplum örgütleri arasında gerçekleştirilen yeşil işbirliklerini teorik açıdan ele almış ve yeşil işbirliklerinin güçlü ve zayıf yanlarını irdelemiştir. Yazar, ayrıca çalışmada geçmişte karşıt taraflarda yer alan işletmeler ve sivil toplum örgütlerinin günümüzde birlikte hareket eden kurumlar haline geldiğine değinerek sivil toplum örgütleri ve işletmeler arasındaki işbirliklerinin hem uygulamada hem de akademik yazında popüler bir olgu haline geldiğini ifade etmiştir. Çalışmada bu işbirliklerinin; yuvarlak masa toplantılarıyla, birlikte proje yürütmek

suretiyle ve birlikte sürdürülebilir ürünler geliştirme yoluyla gerçekleştirilebileceği vurgulanmaktadır.

Lorente, Jimenez ve Gil (2003) İspanya'da 279 konaklama işletmesi üzerinde yaptıkları çalışmada paydaşların çevreci davranışlar üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmada veri toplama aracı olarak anket formunun yanı sıra yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu yardımıyla 11 otel yöneticisiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar çalışma sonucunda, işletmelerin karar alma sürecinde paydaşların itici bir güç olduğunu, paydaşların ise farklı mekanizmalar kullanarak örgütlerin çevreye karşı tutum ve davranışlarını etkilediklerini ifade etmişlerdir.

Andresen ve Gulbrandsen (2003) tarafından yapılan çalışmada çevreci sivil toplum örgütlerin iklim değişikliği üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada çevreci sivil toplum örgütlerinin iklim değişikliği konusunda yürüttükleri çalışmalara değinilerek süreçte önemli bir rol oynadıklarının altı çizilmiştir. Diğer taraftan, çalışmada çevreci sivil toplum örgütlerinin çevre politikalarına etkilerini inceleyen az sayıda çalışma olduğu belirtilmekte, ancak bu örgütlerin küresel çevre politikalarına etki ettiği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra araştırmacılar, çevreci sivil toplum örgütlerinin homojen olmadıklarını söylemekle birlikte, bu örgütlerin genellikle aktivist örgütler (Greenpeace, Doğal Hayatı Koruma Vakfı ve Dünyanın Arkadaşları) ve yön gösteren örgütler (Center of Environmental Law, Environmental Defence) olmak üzere iki yelpazede toplanabileceklerini belirtmişlerdir.

Mohamaddi ve Mirbod (2005) İran'da yapmış oldukları çalışmada çevreci sivil toplum örgütlerinin doğal kaynak yönetim sürecine etkilerini belirlemeye çalışmışlardır. Yarı-deneysel bir yöntem kullanılan çalışma için toplantıya 204 çevreci sivil örgütü davet edilmiş ancak bunlardan 65 tanesi toplantıya katılım göstermiştir. Katılımcılara araştırmacılar tarafından 60 adet soru yöneltilmiş ve 18 adet bağımlı, 1 adet ise bağımsız değişkene ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda araştırmacılar, çevreci sivil toplum örgütlerinin İran'da doğal kaynak yönetim sürecinde etkisinin beklenen seviyesinin altında orta düzeyde gerçekleştiğini saptamışlardır.

Svoronou ve Holden (2005) yaptıkları çalışmada Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın (WWF) Yunanistan'ın Dadia, Lefkimi ve Soufli ormanlarında gerçekleştirdiği koruma çalışmalarını örnek olay olarak ele almıştır. Çalışmada, Yunan toplumunun ekoturizme yönelmesinin ve Yunanistan'da ekoturizm faaliyetlerinin gelişmesinin altında yatan

sebepler arasında son 20 yılda ulusal ve uluslararası çevreci sivil toplum örgütlerinin hayata girmesi gösterilmektedir. Bunun yanı sıra çalışmada, Doğal Hayatı Koruma Vakfı Yunanistan Şubesi'nin bölgede geliştirdiği ve yerel halk tarafından desteklenen başarılı koruma modeli sayesinde bölgede 27 adet Milli Park'ın bulunduğu ifade edilmektedir. Ayrıca çalışmada, Doğal Hayatı Koruma Vakfı'nın, Daida'da 1992 yılında faaliyet göstermeye başladığında yırtıcı kuş popülasyonunun azalması ve bölgede yaşanan çevresel bozulmalar nedeniyle doğa koruma faaliyetleri başlatarak, uyguladığı propaganda sayesinde bölge halkının dikkatini Daida'nın benzersiz ekolojik habitatına çektiği söylenmektedir.

Chan ve Wong (2006) yaptıkları çalışmada Hong Kong, Macau, Shenzhen ve Guangzhou'da bulunan konaklama işletmelerinin ISO 14001'e sahip olma nedenlerini ortaya koymaya yönelik bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada toplam 1097 anket e-posta yoluyla işletmelere gönderilmiş ve 164 anketin geri dönüşü sağlanmıştır. Gelen anketlere uygulanan keşifsel faktör analizi sonucunda işletmelerin ISO 14001 almalarının temel nedenleri iki faktör altında toplanmıştır. Bunlardan ilki, kurumsal yönetim iken; ikincisi yasal düzenlemelerdir. Diğer taraftan, Chan ve Wong araştırmada kurumsal yönetim çerçevesinde birçok sivil toplum örgütünün ve diğer baskı gruplarının çevresel davranış ve tutum konusunda işletmeleri cesaretlendirdiğini ifade etmekte ve bunun yanı sıra bu örgütlerin, işletmelerin çevre politikası oluşturma sürecine, çevreye karşı tutum ve davranışlarını tekrar gözden geçirmeye ve son olarak çevre denetim süreçlerine etki ettiğini ifade etmektedirler.

Bohdanowicz (2006) yaptığı araştırmada İsveç ve Polonya'da faaliyet gösteren 349 konaklama işletmesinin çevresel farkındalık ve girişimlerini ölçmeye çalışmıştır. Araştırma sonuçlarında Polonyalı otelcilerin çevresel farkındalıkları ölçülürken bunun düşük düzeyde (%10.5) gerçekleştiği tespit edilmiş ve otelcilerin Green Globe 21 (Yeşil Küre 21), Greenpeace ve yerel çevreci sivil toplum örgütleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Huijstee ve Glasbergen (2008) gerçekleştirmiş oldukları çalışmada çokuluslu işletmeler ile sivil toplum örgütleri arasındaki diyalog sürecini incelemişlerdir. Yapılan araştırma stratejik yönetim modeli ve sürdürülebilirlik modeli olmak üzere iki model üzerinden incelenmiştir. Çalışma sonucunda araştırmacılar, stratejik yönetim modeli açısından çokuluslu işletmeler ile sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki değerini yüksek

bulurken; sürdürülebilirlik modeli açısından bu ilişkinin yetersiz olduğu sonucuna varmışlardır.

Yücel (2008) yaptığı çalışmada çevreci sivil toplum kuruluşlarının, temiz üretim sistemleri üzerine olan etkisini Greenpeace örgütü üzerinden incelemiştir. Araştırmacı çalışmasını ikincil kaynakları inceleyerek gerçekleştirmiş ve Greenpeace örgütünün internet sitesi üzerinden, örgütün temiz üretim sistemlerine ilişkin eylem ve söylemlerini değerlendirmiştir. Yücel, çalışmanın sonunda, çevreci sivil toplum örgütlerinin temiz üretim konusunda işletmeler üzerinde baskı unsuru oluşturmak kaydıyla, işletmelerin temiz üretim tekniklerine daha fazla yönelmek durumunda kalacaklarını ifade etmiştir.

Akbal ve Çalı (2008) yaptıkları çalışmada çevreci sivil toplum örgütlerinde sivil itaatsizlik uygulamalarını Greenpeace Türkiye örneği temelinde incelemiştir. Araştırmacılar, Greenpeace örgütünün nükleer enerji karşıtlığından yenilebilir enerji taraftarlığına, iklim değişikliği gerçeğinden genleriyle oynanmış ürünlerin tehlikesine kadar pek çok konuyu sivil itaatsizlik yollarıyla gündeme getirerek devletler, kurum ve kuruluşlar üzerinde etkili olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Atvur (2009) tarafından Antalya ilinde gerçekleştirilen çalışmada, sivil toplum örgütü olarak Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyi çalışmalarının Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin çevreye karşı tutum ve davranışlarına etkileri incelenmiştir. Çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılarak, 2001-2005 yıllarına ait Kent Konseyi Çevre Çalışma Grubu raporları ve Belediye Meclisi'nin kararları ve tartışmaları gözden geçirilmiştir. Ancak araştırmacı, Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyi çalışmalarının Antalya Büyükşehir Belediyesi üzerinde yeterince etkili olmadığından ve bu çalışmaların belediye üzerinde yeterince baskı kuramadığından olumlu çıktılar elde edilmediğini belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Araştırmaya Katılan İşletmelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Anket formunda araştırmaya katılan işletmelerin özelliklerini belirlemeye yönelik 9 adet soru yöneltilmiştir. Araştırma kapsamındaki otellerin özelliklerine ilişkin bulguların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.1’ de verilmektedir.

Tablo 3.1. Otellerin Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları

İşletme Türü	F	Yüzde	Yıldız Türü	F	Yüzde
Şehir Oteli	76	48,7	1 yıldız	1	,6
Sayfiye Oteli	80	51,3	2 yıldız	2	1,3
			3 yıldız	13	8,3
			4 yıldız	50	32
			5 yıldız	90	57,7
Zincir Türü	F	Yüzde	Oda Sayısı	F	Yüzde
Ulusal	113	72,4	≤100	38	24,4
Yabancı	43	27,6	101-300	64	41
			301-500	39	25
			≥501	15	9,6
Zincire Bağlı Otel Sayısı	F	Yüzde	Yatak Sayısı	F	Yüzde
≤6	89	57	≤200	31	19,9
7-11	47	30,1	201-600	65	41,6
≥12	18	12,9	601- 1000	42	26,7
			≥1001	18	11,8
Mülkiyet Durumu	F	Yüzde	Faaliyet Süresi	F	Yüzde
Yönetim Sözleşmesi	27	17,3	≤8	79	50,6
Franchising	18	11,5	9-20	69	44,3
Doğrudan Yatırım	111	71,2	≥21	8	5,1
Personel Sayısı	F	Yüzde			
≤100	56	35,9			
101-300	66	42,3			
301-500	26	16,7			
≥501	8	5,1			

Elde edilen bulgulara göre, ankete katılan zincir otel işletmelerinin % 48,7’si (f: 76) şehir otellerinden, % 51,3’ü (f: 80) ise sayfiye otellerinden oluşmaktadır. Diğer taraftan,

işletmelerin % 72.4'ü (f: 113) ulusal zincirken, % 27.6' sını (f: 43) ise yabancı zincir oteldir. Ankete katılan işletmelerin mülkiyet durumları incelendiğinde doğrudan yatırım niteliği taşıyan zincir oteller % 71.2 (f: 111) ile ilk sırada yer alırken, yönetim sözleşmesiyle yönetilen zincir oteller % 17,3 ile (f: 27) ikinci sırada, franchising yoluyla işletilen zincir oteller ise % 11.5 (f: 18) ile son sırada yer almaktadır. Ankete katılan oteller zincire bağlı otel sayısı yönünden incelendiğinde % 57'sinin (f: 89) 6 ve daha az otele sahip olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, zincirlerin % 30.1' i (f: 47) ise 7 ile 11 otele sahiptir. Zincir otel işletmeleri faaliyet süreleri bakımından incelendiğinde, % 50.6' sının (f: 79) 8 yıl ve daha az süreli faaliyet gösterdikleri, % 44.3'ünün (f: 69) ise 9 ile 20 arasında faaliyette oldukları görülmüştür. Ankete katılan otellerin % 89,7'sinin (f: 140) 4 ve 5 yıldızlı oteller olduğu, geri kalan 10.3'ünün (f: 16) ise 1, 2 ve 3 yıldızlı otellerden oluştuğu görülmektedir. Zincir otel işletmeleri oda sayıları bakımından incelendiğinde % 41'inin (f: 64) 100 ile 300 arasında bir oda kapasitesine sahip oldukları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, zincir otel işletmelerinin % 41.6'sının (f: 65) oda sayısına paralel olarak 200 ile 600 arasında yatak kapasitesine sahip olduğu belirlenmiştir. Ankete katılan işletmeler personel sayısı açısından incelendiğinde ise, işletmelerin % 42.3'ünün (f: 66) 100 ile 300 arasında personele, %35.9'unun (f: 56) ise 100'den daha az personele sahip olduğu belirlenmiştir.

Anket formunda katılımcılara ulusal ve uluslararası çevreci sivil toplum örgütlerine ilişkin örnek vermeleri istenmiştir. 121 katılımcı, uluslararası çevreci sivil toplum örgütüne örnek olarak Greenpeace'i, 25 katılımcı ise WWF'i vermiştir. Ulusal çevreci sivil toplum örgütleri arasında en çok anımsanan örgüt, 122 katılımcının dile getirdiği TEMA olmuştur. Diğer taraftan, ÇEKÜL katılımcıların 32'si tarafından telaffuz edilmiş olup, TURMEPA 8 katılımcı, DOÇEV ise 3 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Greenpeace'in çeşitli çevre sorunlarına karşı Türkiye'de yoğun bir mücadele verdiği göz önünde bulundurulduğunda en çok telaffuz edilen uluslararası çevreci sivil toplum örgütü olması olağan görülmektedir. Diğer taraftan, TEMA Vakfı da uzun yıllardır özellikle erozyonla mücadele konusunda, Greenpeace'ten farklı olarak aktivist eylemlere başvurmaktan ziyade, yön gösteren bir örgüt profili çizerek bireyler, kurum ve kuruluşlar tarafından takip edilen bir ulusal çevreci sivil toplum örgütü olmuştur.

Araştırmada işletmelere, özelliklerine ilişkin soruların yanı sıra çevre ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan zincir otel işletmelerinin çevre ile ilgili sorulara verdiklere yanıtlara ilişkin dağılım Tablo 3.2' de verilmektedir.

Tablo 3.2. Çevre ile İlgili Unsurlara İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları

Çevre politikası yazılı mı?		
	F	Yüzde
Evet	105	67,3
Hayır	51	32,7
ISO 14001 belgesi var mı?		
	F	Yüzde
Evet	26	16,7
Hayır	130	83,3
Çevre ödülü var mı?		
	F	Yüzde
Evet	33	21,2
Hayır	123	78,8

Araştırmaya katılan zincir otel işletmeleri yöneticilerinin % 67.3' ü (f: 105) yazılı bir çevre politikasına sahip olduklarını belirtirken, % 32.7'si ise (f: 51) yazılı bir çevre politikaları olmadığını ancak işletmelerinin çevreye karşı davranış ve tutumlarını belli bir perspektif dahilinde ele aldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, zincir otel işletmelerinin % 83.3' ünün (f: 130) ISO 14001 belgesi yok iken, işletmelerin sadece % 16.7'lik bir kısmı ISO 14001 belgesine sahip olduğunu ifade etmiştir. Yine çevre ödülü olmayan işletme sayısı 123 ile % 78.8 oranına ulaşmışken, ödülü olan işletmelerin sayısı 33 ile % 21.2'de kalmıştır. Ankette çevre ödülü olan işletmelere çevre ödüllerine ilişkin soru yöneltilmiş ve çevre ödülü aldığını söyleyen işletmeler, bu ödülleri sırasıyla en fazla; belediyelerden, sanayi ve ticaret odalarından, sektör çatı örgütlerinden, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan, bağımsız kurum ve kuruluşlar tarafından aldıklarını beyan etmişlerdir.

2. Araştırmada Kullanılan Ölçeğin Güvenirlilik Analizi ve Betimleyici İstatistiği

Çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki zincir otel işletmelerinin çevre politikalarına etkilerini belirlemeye yönelik oluşturulan ölçeğin güvenilirliği araştırılmış ve Likert Ölçeği tarzında hazırlanan ölçeklerin tamamı güvenilir bulunmuştur. Zincir otel işletmelerinin çevreci politikalarını belirlemeye yönelik ölçeğin güvenilirliği yüksek derecede güvenilir bulunmuştur (Cronbach's Alpha=0,874). Soru bütün korelasyonlarda negatif korelasyona sahip madde bulunmamış ve benzer şekilde herhangi bir madde silindiğinde ölçeğin güvenilirliğini yükselten soru bulunmamıştır. Zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma nedenlerini ortaya koyan maddelerinin genel ortalaması 4,073 olarak belirlenmiştir. Bu ölçekte minimum ortalama ise 3,59 olacak şekilde "Otelimiz

çevre politikasını yasal düzenlemelere bağılı olarak herhangi bir yaptırıma maruz kalmamak için oluşturmamıştır” maddesinde elde edilmiştir. Maksimum ortalama ise 4,84 olacak şekilde “Müşterilerin istek ve beklentilerinin çevreci anlayışla şekillenmesi, otelimizi çevre politikası oluşturmaya itmiştir” maddesinde elde edilmiştir. Soru ortalamalarının birbirine eşit olup olmadığı, bir başka ifadeyle aynı özelliği ölçen benzer soru olup olmadığı Hotelling's T^2 ile ölçülmüş ve benzer özelliği ölçen soru bulunmamıştır (Hotelling's T-Squared=477,162; F=56,952; P=0,0001). Sınıf içi korelasyon da hesaplanmış ve ortalama değer (Average Measures) 0,874 olarak bulunmuştur.

Zincir otel işletmelerinin çevreye karşı tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik hazırlanan ölçeğin güvenilirliği araştırılmış ve ölçek ileri düzeyde güvenilir bulunmuştur (Cronbach's Alpha=0,934). Soru bütün korelasyonlarda negatif korelasyona sahip madde bulunmamış ve benzer şekilde herhangi bir madde silindiğinde ölçeğin güvenilirliğini yükselten soru bulunmamıştır. İşletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını belirleyen maddelerinin genel ortalaması 3,824 olarak bulunmuştur. Ölçeğin minimum ortalaması 2,891 olacak şekilde “Otelimiz çevreci faaliyetlere sponsor olmaktadır” maddesinde elde edilmiştir. Maksimum ortalama ise 4,788 ile “Otelimiz çevre koruma konusunda müşterilerle işbirliği yapmaktadır. (Havlu, çarşaf değişiminin daha az sıklıkla yapılması vb.)” maddesinde elde edilmiştir. Soru ortalamalarının birbirine eşit olup olmadığı, bir başka deyişle aynı özelliği ölçen soru olup olmadığı Hotelling's T^2 ile ölçülmüş ve benzer özelliği ölçen soru bulunmamıştır (Hotelling's T-Squared=982,999; F=103,585; P=0,0001). Sınıf içi korelasyon da hesaplanmış ve ortalama değer 0,934 olarak bulunmuştur.

Zincir otel işletmelerinin çevreci sivil toplum örgütleri ile olan ilişkilerini belirlemeye yönelik dört maddeden oluşan ölçeğin güvenilirliği de ileri düzeyde güvenilir bulunmuştur (Cronbach's Alpha=0,944). Soru bütün korelasyonlarda negatif korelasyona sahip madde bulunmamış ve benzer şekilde herhangi bir madde silindiğinde ölçeğin güvenilirliğini yükselten soru bulunmamıştır. İşletmelerin çevreci sivil toplum örgütleri ile olan ilişkilerini belirlemeye yönelik maddelerinin genel ortalaması 3,292 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin minimum ortalaması ise 2,776 olacak şekilde “Otelimiz çevreci sivil toplum örgütleri ile ortak çevre projeleri yapmaktadır” maddesinde elde edilirken, maksimum ortalama ise 3,635 olacak şekilde “Otelimiz çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini yakından takip etmektedir.” maddesinde elde edilmiştir. Soru ortalamalarının birbirine eşit olup olmadığı Hotelling's T^2 ile ölçülmüş ve benzer özelliği ölçen soru

bulunmamıştır (Hotelling's T-Squared=349,978; F=115,154; P=0,0001). Sınıf içi korelasyon da hesaplanmış ve ortalama değer 0,944 olarak bulunmuştur.

Son ölçek olan, zincir otel işletmelerinin çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini nasıl algıladıklarını ve bu eylem ve söylemlerin işletmeleri nasıl etkilediğini belirlemeye yönelik oluşturulan ve beş maddeden oluşan ölçeğin güvenilirliği araştırılmış ve ölçek ileri düzeyde güvenilir bulunmuştur (Cronbach's Alpha=0,938). Daha önceki ölçeklerde olduğu gibi bu son ölçekte de benzer sonuçlar elde edilmiş; ölçeği bozan herhangi bir maddeye rastlanmamıştır. (Hotelling's T-Squared=136,925; F=33,569 ve P=0,0001) Sınıf içi korelasyon katsayısı için ortalama değer =0,938 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin genel ortalaması 3,681 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe ait minimum ortalama 3,256 ile “Otel işletmeleri çevreyi koruyucu davranışlar sergilediklerinde çevreci sivil toplum örgütleri tarafından takdir edilmekte/ödüllendirilmektedir” maddesinde elde edilmiştir. Maksimum ortalama ise 3,83 puanla “Çevreci sivil toplum örgütleri, otel işletmelerinin kendilerini çevre korumacı bir kimlikle ifade etmeleri konusunda teşvik etmektedir” maddesi ile birlikte “Çevreci sivil toplum örgütleri otel işletmelerinin çevre sorunlarına karşı uygulamalarını şekillendirmektedir” maddelerinde elde edilmiştir. Zincir otel işletmelerinin çevre politikalarının oluşmasına ve çevreci davranışlarının gerçekleşmesine etki eden değişkenlerin belirlenebilmesi için araştırmada yer alan ölçekler toplanmış ve toplam skorlar elde edilmiştir. Ölçeklerde yer alan sorular olumlu olacak şekilde hazırlandığından “5” en olumlu olacak şekilde kodlanmıştır. Bu durumda otel işletmeleri için; çevreci politikalarının oluşturulmasının nedenlerini ortaya koymaya çalışan ölçekte 9 ifade yer aldığından maksimum puan 45, minimum puan ise 9 puan olacak şekilde ölçek toplanmıştır. Benzer şekilde diğer ölçekler de aynı şekilde toplanmıştır. Toplam puanlar değişim aralığı, 5'li olacak şekilde tekrar kodlanmış, ancak bazı ölçeklerde kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum kategorilerine gözlem oluşmamıştır. Araştırmada katılımcılar bazı sorulara “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” yanıtlarını vermekten kaçınmışlardır. Zincir otel işletmelerin çevreci politikalarını oluşturma nedenlerini araştıran ölçekte, kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum yanıtlarına rastlanılmadığından “1” kararsızım, “2” katılıyorum, “3” kesinlikle katılıyorum şekilde yeniden ordinal olarak kodlanmıştır.

Zincir otel işletmelerinin çevreci davranış ve tutumlarını belirlemeye yönelik hazırlanan ölçekte, yalnızca Kesinlikle katılmıyorum yanıtına rastlanmamıştır ve buna

bağlı olarak ölçek “1” katılmıyorum, “2” kararsızım, “3” katılıyorum, “4” kesinlikle katılıyorum şekilde yeniden kodlanmıştır. Çevreci sivil toplum örgütleri ile işletmeler arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan ölçekte ise tüm yanıtlarda gözlem bulunduğundan ölçek yeniden kodlanmamıştır. Son olarak zincir otel işletmeleri üzerinde çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerini belirlemeye yönelik ölçekte ise kesinlikle katılmıyorum seçeneği gözlemlenmediğinden “1” katılmıyorum, “2” kararsızım, “3” katılıyorum, “4” kesinlikle katılıyorum şekilde yeniden kodlanmıştır. Ölçeklerin yeniden kategorilendirilmiş hali Tablo 3.3’ te verilmiştir. Ölçekte işletmelerin çevreci davranışlarını belirlemeye yönelik sorulan ve yanıt olarak “evet” ve “hayır” cevapları istenen 10 soru da toplanarak her bir otelin toplam puanı Lojistik modele bağımsız değişken olarak katılmıştır. Ordinal lojistik regresyon analizinde iki bağımlı değişken kullanılmıştır. Bunlar çevre politikası ile çevreci davranış ve tutum değişkenleridir. Minitab hazır yazılımı bağımlı değişkenin büyük kategorisini referans aldığından Çevre politikası bağımlı değişkeninde 3 Kararsızım, çevreci davranış ve tutum bağımlı değişkeninde 4 Katılmıyorum kategorileri referans kategori olacak şekilde modele dahil edilmiştir.

Tablo 3.3. Ölçeklerin Kategorilendirilmesi

	Çevre Politikası		Çevreci Davranış		ÇSTÖ İlişki		ÇSTÖ	
	F	Yüzde	F	Yüzde	F	Yüzde	F	Yüzde
K. Katılmıyorum	0	-	0	-	16	10,3	0	-
Katılmıyorum	0	-	6	3,8	16	10,3	15	9,6
Kararsızım	22	14,1	30	19,2	39	25,0	34	21,8
Katılıyorum	57	36,5	66	42,3	63	40,4	58	37,2
K. Katılıyorum	77	49,4	54	34,6	22	14,1	49	31,4
Toplam	156	100,0	156	100,0	156	100,0	156	100,0

Araştırmada yer alan dört ölçeğin toplanabilir olup olmadıkları araştırılmış ve ölçeklerin toplanabilir oldukları belirlenmiştir (Tüm ölçekler için $P > 0,05$). Ölçeklerde yer alan maddelerin betimleyici istatistikleri ve Pearson Sıra Korelasyon katsayıları Tablo 3.4’ te verilmiştir.

Tablo 3.4. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri ve Spearman Sıra Korelasyonları

Sorular	\bar{X}	S	Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Konaklama İşletmesinin Türü (1)	1,51	,501	R	1,000																
			P																	
Zincir Otel İşletmesinin Türü (2)	1,28	,448	R	-,288**	1,000															
			P	,000																
Zincire Bağlı Otel Sayısı (3)	6,78	3,962	R	-,263**	-,019	1,000														
			P	,001	,811															
Otelin Mülkiyet Durumu (4)	2,54	,774	R	,287**	-,715**	-,104	1,000													
			P	,000	,000	,196														
Otelin Yıldız Türü (5)	4,53	,807	R	,144	,190*	,039	-,274**	1,000												
			P	,073	,017	,632	,001													
Oteldeki Oda Sayısı (6)	252,7	194,31	R	,333**	0,107	,094	-,094	,573**	1,000											
			P	,000	,184	,243	,243	,000												
Oteldeki Yatak Sayısı (7)	558,2	423,9	R	,366**	,108	,061	-,097	,564**	,984**	1,000										
			P	,000	,180	,450	,230	,000	,000											
Otelde Çalışan Personel Sayısı (8)	205,8	174,99	R	,396**	,104	,070	-,104	,595**	,980**	,984**	1,000									
			P	,000	,198	,388	,198	,000	,000	,000										
Otelin Faaliyet Dönemi (9)	1,10	,304	R	,118	,028	-,022	,212**	-,394**	-,327**	-,320**	-,318**	1,000								
			P	,142	,730	,787	,008	,000	,000	,000	,000									
Otelin Faaliyet Süresi (10)	9,97	6,856	R	,169*	-,128	-,112	-,013	-,057	-,024	-,006	-,017	-,020	1,000							
			P	,035	,111	,163	,874	,482	,768	,941	,829	,800								
Çevre Politikası yazılı mı? (11)	1,33	,471	R	-,086	,399**	-,337**	,338*	-,489**	-,547**	-,539**	-,547**	,260**	,130	1,000						
			P	,284	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,001	,106							
ISO 14001 var mı? (12)	1,83	,374	R	,218**	-,263**	-,090	,312**	-,245**	-,313**	-,311**	-,300**	,151	-,062	,312**	1,000					
			P	,006	,000	,264	,000	,002	,000	,000	,000	,060	,443	,000						
Çevre ödüllü var mı? (13)	1,79	,410	R	,229	-,207**	,039	,225**	-,317**	-,384**	-,392	,408**	,175*	-,072	,361**	,442**	1,000				
			P	,719	,009	,631	,005	,000	,000	,000	,000	,029	,370	,000	,000					
Çevre Politikası Ölçeği Top. Skoru (14)	36,66	5,197	R	-,042	,339**	,082	-,395**	,604**	,630**	,631**	,648**	-,395**	-,090	-,617**	-,482**	-,590**	1,000			
			P	,602	,000	,312	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,266	,000	,000	,000				
Çevreci Davranış Ölçeği Top. Skoru (15)	38,24	6,488	R	-,087	,303*	,191*	-,421**	,556**	,568**	,566**	,570**	-,334**	-,074	-,664**	-,511**	-,576**	,858**	1,000		
			P	,281	,000	,017	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,358	,000	,000	,000	,000	,000		
ÇSTÖ İlişki Ölçeği Top. Skoru (16)	13,17	3,477	R	-,139	,378**	,185*	-,473**	,571**	,507**	,516**	-,346**	-,060	-,650**	,482**	-,545**	,796**	,883**	1,000		
			P	,082	,000	,021	,000	,000	,000	,000	,000	,455	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
ÇSTÖ Etki Ölçeği Top. Skoru (17)	18,40	4,319	R	-,010	,337**	,201*	-,397**	,598**	,613**	,602**	,620**	-,346**	-,063	-,672**	-,462**	-,600**	,833**	,833**	,832**	1,000
			P	,900	,000	,012	,000	,000	,000	,000	,000	,436	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Çevreci Davranış Evet-Hayır Ölçeği Top. Skoru (18)	11,96	2,805	R	-,103	-,266**	-,204	,289**	-,523**	-,662**	-,644**	-,654**	,219**	,179*	,656**	,279**	,332**	-,629**	-,649**	-,630**	1,000
			P	,202	,001	,011	,000	,000	,000	,000	,000	,006	,025	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed). ** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

3. Nicel Araştırmaya İlişkin Diğer Bulgu ve Yorumlar

Zincir otel işlemlerinin çevre politikalarında ve çevreci davranışlarında etkili olan değişkenleri belirlemeye yönelik analizde, bağımlı değişken olarak işletmelerin çevre politikalarını oluşturma nedenleri ve işletmenin çevreye karşı davranış ve tutumları belirlenmiştir. Bağımlı değişkenlerin ordinal yapısından dolayı araştırmada Sıralı Lojistik Modele dayalı olan Ordinal Lojistik Regresyon Analizi (OLOGREG) kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler üzerine bağımsız değişkenlerin etkilerinin olup olmadığı incelenmiş ve Tablo 3.5, Tablo 3.6, Tablo 3.7, Tablo 3.8 elde edilmiştir. Tüm modellerde paralellik sağlanmış olup, paralellik varsayımı gerçekleşmiştir. Yapılandırılan modellerin uygunluğunu belirlemek için uygulanan Pearson Ki-Kare modeli uygunluk testi sonuçları (Pearson ve Deviance) anlamlı bulunmuş ve her modele ait istatistikler ilgili tablolarda (Tablo 3.5-3.8) verilmiştir.

“Çevre politikasının oluşturulma nedenlerinin” incelenmesi sırasında bağımsız değişken olarak, işletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumları, çevre sivil toplum örgütleriyle ilişkiler ve çevreci sivil toplum örgütlerinin etkisini ölçmeye yönelik soruların toplam skorları ile birlikte işletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumları ölçen ve yanıtları “evet” ve “hayır” olan soruların toplam skorları modele dahil edilmiştir. “Çevreci davranış ve tutumların nedenlerinin” incelenmesi sırasında ise bağımsız değişken olarak, işletmelerin çevre politikası oluşturma nedenleri, çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkiler ve çevreci sivil toplum örgütlerinin etkisini ölçmeye yönelik soruların toplam skorları ile birlikte işletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını ölçen ve yanıtları “evet” ve “hayır” olan soruların toplam skorları modele dahil edilmiştir.

Araştırmada toplam 4 model kurulmuştur. İlk modelde toplam skorlar üzerinden gidilmesi sonucu bağımsız değişkenler modelde oransal ölçek olarak dönüştürülmüştür. Model 1’e ilişkin sonuçlar Tablo 3.5’ te verilmiştir.

Tablo 3.5. Model 1'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları

Değişken	Ölçüm	N					Değişken	Ölçüm	N						
ÇP	K.Katılıyorum	77					ÇD	K.Katılıyorum	54						
	Katılıyorum	57						Katılıyorum	66						
	Kararsızım	22						Kararsızım	30						
	Toplam	156						Katılmıyorum	6						
								Toplam	156						
Predictor	Katsayı	St.Sapma	Z	P	Odds Oran		Predictor	Katsayı	St.Sapma	Z	P	Odds Oran			
Const(1)	-19,2865	2,888	-6,68	0,000			Const(1)	-31,8695	4,29597	-7,42	0,000				
Const(2)	14,0791	2,2981	-6,13	0,000			Const(2)	-25,6732	3,6697	-7,00	0,000				
TOPÇD	0,19418	0,08054	2,41	0,016	1,21		Const(3)	-18,7018	2,94294	-6,35	0,000				
TOPÇSTÖİ	0,3521	0,1421	2,48	0,013	1,42		TOPÇP	0,459731	0,09933	4,63	0,000	1,58			
TOPÇSTÖ	0,3512	0,1176	2,99	0,003	1,42		TOPÇSTÖİ	0,7764	0,1669	4,65	0,000	2,17			
EH	0,1599	0,1289	1,24	0,215	1,17		TOPÇSTÖ	0,15506	0,03532	4,39	0,000	1,17			
							EH	0,2455	0,1336	1,84	0,066	1,28			
Goodness-of-Fit Tests							Goodness-of-Fit Tests								
Metod	Chi-Square	DF	P				Metod	Chi-Square	DF	P					
Pearson	204,060	286	1,000				Pearson	301,974	449	1,000					
Deviance	145,244	286	1,000				Deviance	143,323	449	1,000					
Log-likelihood = -75,395 Test that all slopes are zero: G = 158,906; DF = 4; P-Value = 0,000							Log-likelihood = -71,662 Test that all slopes are zero: G = 222,814; DF = 4; P-Value = 0,000								

TOPÇP= Çevre Politikası oluşturma nedenleri ölçeği toplamı

TOPÇD=Çevreci davranış ve tutumlar ölçeği toplamı

TOPÇSTÖİ= Çevreci sivil toplum örgütleri ile işletme arasındaki ilişki ölçeği toplamı

EH= Evet- Hayır ölçeği

TOPÇSTÖ= Çevreci sivil toplum örgütlerin işletmeyi etkilemesine ilişkin ölçeği toplamı

Bağımlı değişkenin işletmelerin “çevre politikası oluşturma nedenleri” olduğu modelde, çevreci davranış ve tutumlar ile çevreci sivil toplum örgütleriyle olan ilişki 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuşlardır. Çevreci sivil toplum örgütlerinin etkisi 0,01 anlam düzeyinde modele katkı verirken; işletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını ölçen ve yanıtları “evet” ve “hayır” olan soruların modele katkısı anlamlı bulunmamıştır. Buna göre, çevreci davranış ve tutumlarda gerçekleşecek bir birimlik artış, zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturmalarını 1,21 kat artırma olasılığına sahip olduğu belirlenmiştir (p=0,016). Diğer taraftan, çevreci sivil toplum örgütleri ve zincir otel işletmeleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, işletmelerin çevreci sivil toplum örgütleriyle olan ilişkilerindeki bir birimlik artışın çevre politikası oluşturmalarını 1,42 kat artırma olasılığına sahip olduğu belirlenmiştir (p=0,013). İşletmelerin çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenme düzeylerindeki bir birimlik artış ise çevre politikası oluşturmalarını 1,42 kat artırma olasılığına sahip olduğu belirlenmiştir (p=0,003).

Kurulan ilk modelde bağımlı değişkenin çevre politikası olduğu verilerden elde edilen sonuçlara göre, çevreci davranış ve tutum sergileyen, çevreci sivil toplum örgütleriyle iletişim ve ilişki halinde olan ve çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve

söylemlerinden daha fazla etkilenen işletmelerin çevre politikası oluşturma olasılığı diğer işletmelere göre daha yüksek bulunmuştur. Birinci model sonuçları araştırma konusu olan çevreci sivil toplum örgütleriyle zincir otel işletmelerinin çevre politikalarının arasında bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin doğru yönlü bir ilişki olduğunu kanıtlamaktadır.

Bağımlı değişkenin “*çevreci davranış ve tutumlar*” olduğu modelde işletmelerin çevre politikaları, çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkileri ve çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler üzerindeki etkisi 0,001 anlam düzeyinde anlamlı bulunmuştur. İşletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını ölçen ve yanıtları “evet” ve “hayır” olan soruların modele katkısı ise 0,1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Buna göre, zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma düzeyindeki bir birimlik artış, çevreci davranış ve tutumları 1,58 kat artırma olasılığına sahiptir ($p=0,0001$). Otel işletmelerinin çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkilerindeki bir birimlik artış ise çevreci davranışlarda 2,17 kat artış gerçekleştirme olasılığına sahip bulunmuştur ($p=0,0001$). İşletmelerin çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenme düzeylerindeki bir birimlik artış, çevreci davranış ve tutumlarını 1,17 kat artırma olasılığına sahiptir ($p=0,0001$). İşletmelerin çevreye karşı davranış ve tutumlarını ölçen ve yanıtları “evet” ve “hayır” olan soruların ise çevreci davranışları artırma olasılığı 1,28 kat bulunmuştur ($p=0,066$).

Model 1’de bağımlı değişkenin çevreci davranış ve tutumlar olduğu sonuçlar değerlendirildiğinde, çevre politikası oluşturan, çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişki halinde bulunan ve çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden daha fazla etkilenen işletmelerin, çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı diğer işletmelere göre daha yüksektir. Buradan hareketle, çevreci sivil toplum örgütlerinin çevre politikaları üzerinde etkisi olmasının yanı sıra işletmelerin çevreci davranış ve tutumları üzerinde de etkisi olduğu söylenebilir.

Model 2 çalışmasında, model 1’de oransal ölçek olarak modele dahil edilen değişkenler, ordinal ölçek olarak modele dahil edilmişlerdir. Bunun için tüm toplam skorların alabileceği maksimum ve minimum değerler belirlenmiş ve değişim aralığı 5’li olacak şekilde eşit aralıklı hale getirilmiştir. Ancak bazı aralıklara gözlem düşmediğinden toplam skorlar 3’lü, 4’lü ya da 5’li olacak şekilde katot değerlere dönüştürülmüştür. Model 2’ye ilişkin sonuçlar Tablo 3.6’ da verilmiştir.

Tablo 3.6. Model 2'ye göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları

Predictor	Katsayı	St.Sapma	Z	P	Odds Oranı	Predictor	Katsayı	St. Sapma	Z	P	Odds Oranı
Const(1)	-10,627	2,6227	-4,05	0,000		Const(1)	-15,791	2,669	-5,91	0,000	
Const(2)	-5,5745	2,2881	-2,44	0,015		Const(2)	-9,098	2,178	-4,18	0,000	
CD						Const(3)	-4,387	1,793	-2,45	0,014	
2	-0,831	1,269	-0,65	0,513	0,44	CP					
3	0,498	0,25	1,99	0,047	1,64	2	-0,8031	0,9043	-0,89	0,375	0,45
4	2,952	1,636	1,80	0,071	19,15	3	2,107	1,099	1,92	0,055	8,22
ÇSTÖİ						ÇSTÖİ					
2	1,448	1,027	1,41	0,159	4,26	2	0,805	0,925	0,87	0,384	2,24
3	1,484	1,127	1,32	0,188	4,26	3	1,141	0,483	2,36	0,018	3,13
4	1,069	0,244	4,38	0,000	2,91	4	1,364	0,402	3,39	0,001	3,91
5	0,891	1,002	0,889	0,407	2,43	5	1,7323	0,402	4,09	0,000	5,65
ÇSTÖ						ÇSTÖ					
2	1,4911	0,9676	1,54	0,123	4,44	2	0,3093	0,9287	0,33	0,739	1,36
3	2,6371	1,3227	1,99	0,046	13,97	3	1,332	0,369	3,61	0,000	3,78
4	4,99	1,56	3,2	0,001	146,98	4	2,61	1,486	1,76	0,078	13,6
EH	0,2874	0,1547	1,86	0,063	1,33	EH	0,4306	0,1444	2,98	0,003	1,54
Goodness-of-Fit Tests						Goodness-of-Fit Tests					
Metod	Chi-Square	DF	P			Metod	Chi-Square	DF	P		
Pearson	127,867	109	0,805			Pearson	104,579	173	1,000		
Deviance	64,035	109	1,000			Deviance	84,518	173	1,000		
Log-likelihood = -68,485 Test that all slopes are zero: G = 172,725; DF = 11; P-Value = 0,000						Log-likelihood = -80,048 Test that all slopes are zero: G = 206,042; DF = 10; P-Value = 0,000					

CP= Çevre Politikası oluşturma nedenleri ölçeği

ÇSTÖİ= Çevreci sivil toplum örgütleri ile işletme arasındaki ilişki ölçeği

ÇSTÖ= Çevreci sivil toplum örgütlerin işletmeyi etkilemesine ilişkin ölçeği

ÇD=Çevreci davranış ve tutumlar ölçeği

EH= Evet- Hayır ölçeği

Model 2'de de bağımlı değişkenler yine çevre politikası ile çevreci davranış ve tutumlar olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkenin “çevre politikası” olduğu analiz sonuçları değerlendirildiğinde, zincir otel işletmelerinin çevreci davranış ve tutumlarına “katılan” ya da “kesinlikle katılan” işletmelerin katılmayan işletmelere göre çevre politikası oluşturmaları anlamlı bulunmuştur. Çevreci davranış ve tutumların belirlenmeye çalışıldığı ölçekte çevreci davranış sergilediklerini “katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin çevre politikası oluşturma olasılığı “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelere göre 1.64 kat daha yüksektir (p=0,047). Diğer taraftan, çevreci davranış ve tutumları yüksek düzeyde yerine getirdiğini “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin çevre politikası oluşturma olasılığı ise “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelere göre 19,15 kat daha yüksektir (p=0,071). Buradan hareketle, çevreci davranış ve tutumları yüksek düzeyde geliştiren işletmelerin, çevreci olmayan işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkide olduklarını ağırlıklı olarak “katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütleriyle iletişimde olmadıklarını “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı 2,91 kat daha yüksek bulunmuştur ($p=0,0001$). Elde edilen sonuçlara göre kurulan ikinci modelde de çevreci sivil toplum örgütleriyle işletmeler arasında bir ilişkinin var olmasının, işletmelerin çevre politikaları üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir.

Araştırmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerinin zincir otel işletmeleri üzerinde daha yüksek olduğunu “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler üzerinde etkisi olmadığını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Katılıyorum seçeneğini işaretleyen işletmelerin, “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelere göre 13,97 kat daha fazla çevre politikası oluşturma olasılığı vardır ($p=0,046$). Benzer şekilde kesinlikle katılan işletmelerin, katılmayan işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı 146,98 kat daha fazla bulunmuştur ($P=0,001$). Diğer bir ifadeyle, çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinin işletmeler ve işletmelerin çevre politikaları üzerinde etkili olduğu ve çevreci sivil toplum örgütlerinin etkileri arttıkça işletmelerin çevre politikası oluşturma düzeyinde bir artış olacağı ifade edilebilir.

Model 2’de yapılan analizler sonucunda zincir otel işletmelerinde çevreci davranış ve tutumların gelişmiş olmasıyla çevre politikası arasında aynı yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Çevreci uygulamalar işletmede yaygınlık kazandıkça işletmelerin çevre politikası oluşturma olasılığı 1,33 kat artmaktadır.

Bağımlı değişkenin “*çevreci davranış ve tutumlar*” olduğu model incelendiğinde, zincir otel işletmelerinin çevre politikalarının oluşturulmasını net bir şekilde destekleyerek “kesinlikle katılan” işletmelerin, “kararsız” işletmelere göre çevreci davranış ve tutumları anlamlı bulunmuştur. Çevre politikalarını dikkate aldığını “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı, çevre politikası konusunda net bir görüş beyan etmeyen “kararsız” işletmelere göre 8,22 kat daha yüksek olma olasılığına sahip bulunmuştur ($p=0,055$).

Çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişki kurup kurmadıkları konusunda görüşlerinin net olmadığını “kararsızım” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmeler, çevreci sivil

toplum örgütleriyle hiçbir şekilde iletişim kurmadığını “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı 3,13 kat daha fazla bulunmuştur ($P=0,018$). Diğer taraftan, çevreci sivil toplum örgütleri ile iletişim düzeylerinin yüksek olduğunu “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreye karşı davranış ve tutumları kesinlikle katılmayan işletmelere göre de daha yüksek bulunmuştur ($P=0,001$; $P=0,0001$). Buna göre, çevreci davranış ve tutumların artmış olma olasılıkları sırasıyla 3,91 ve 5,65 kat olarak hesaplanmıştır. Model 1’de olduğu gibi model 2’de de çıkan sonuçlar çevreci sivil toplum örgütleriyle kurulan ilişki ile çevreci davranış ve tutumlar arasında doğrusal bir ilişkinin varlığını kanıtlamaktadır.

Araştırmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerinin zincir otel işletmeleri üzerinde daha yüksek olduğunu, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütlerin işletmeler üzerinde etkisi olmadığını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı, daha yüksek bulunmuştur. Katılıyorum seçeneğini işaretleyen işletmeler, “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelere göre 3,78 kat daha fazla çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı vardır ($P=0,0001$). Benzer şekilde, kesinlikle katılan işletmelerin, katılmayan işletmelere göre çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı 13,6 kat daha fazla bulunmuştur ($P=0,078$).

Model 2’deki bağımsız değişkenlere araştırmaya katılan zincir otel işletmelerinin bazı özellikleri dahil edilerek Model 3 elde edilmiştir. Bu özellikler arasında konaklama işletmesinin türü, zincir türü, konaklama işletmesinin mülkiyet durumu, işletmenin yıldız türü, ISO 14001 belgesinin olup olmaması, çevre politikasının yazılı olup olmadığı ve işletmeye ait bir çevre politikası olup olmadığı yer almaktadır. Model 3’e ilişkin sonuçlar Tablo 3.7’ de verilmiştir.

Tablo 3.7. Model 3'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları

Predictor	Katsayı	St. Sapma	Z	P	Odds Oranı
Const(1)	11	3,339	3,30	0,001	
Const(2)	17	3,339	5,09	0,000	
ÇD					
2	-0,976	1,411	-0,69	0,489	0,38
3	0,66	1,563	0,42	0,673	1,93
4	2,842	1,43	1,98	0,048	17,2
ÇSTÖİ					
2	1,575	1,063	1,48	0,138	4,83
3	1,279	1,226	1,04	0,297	3,59
4	1,057	1,426	0,74	0,459	2,88
5	1,1281	0,5336	2,11	0,035	3,09
ÇSTÖ					
2	0,551	1,093	0,5	0,614	1,73
3	1,744	1,483	1,18	0,240	5,72
4	3,749	1,759	2,13	0,033	42,5
EH	0,2689	0,1658	1,62	0,105	0,76
İşl. Türü					
2	-0,8662	0,5713	-1,52	0,129	0,42
Zincir Türü					
2	-0,117	0,8586	-0,14	0,892	0,89
Mül. Dur.					
2	0,742	1,34	0,55	0,580	2,1
3	0,513	1,037	0,49	0,621	1,67
Yıldız Türü	1,1623	0,457	2,54	0,011	3,2
ÇP Yazılı mı?					
2	0,3326	0,7119	0,47	0,640	1,39
ISO 14001					
2	-0,5413	0,2532	-2,14	0,033	0,58
Çevre Ödülü					
2	-1,4511	0,6173	-2,35	0,019	0,234
Log-likelihood = -61,289 Test that all slopes are zero: G = 187,118; DF = 19; P-Value = 0,000					
Goodness-of-Fit Tests					
Metod	Chi-Square	DF	P		
Pearson	155,818	229	1,000		
Deviance	95,393	229	1,000		

Predictor	Katsayı	St. Sapma	Z	P	Odds Oranı
Const(1)	-13,649	3,3813	-4,04	0,000	
Const(2)	-6,3472	3,0356	-2,09	0,037	
Const(3)	-1,559	2,7326	-0,57	0,568	
ÇP					
2	-0,8872	0,9793	-0,91	0,365	0,41
3	2,094	1,216	1,72	0,085	8,12
ÇSTÖİ					
2	0,907	0,9542	0,95	0,342	2,48
3	2,759	1,166	2,37	0,018	14,43
4	2,1301	0,6156	3,46	0,001	8,41
5	3,4304	0,891	3,85	0,000	30,89
ÇSTÖ					
2	0,417	1	0,42	0,677	1,52
3	1,401	1,434	0,98	0,328	4,06
4	0,742	1,652	0,45	0,654	2,10
EH	0,4372	0,155	2,82	0,005	1,55
İşl. Türü					
2	0,1708	0,5361	0,32	0,750	1,19
Zincir Türü					
2	-1,3724	0,7912	-1,73	0,083	0,25
Mül. Dur.					
2	1,362	1,059	1,29	0,199	3,90
3	-1,147	0,9152	-1,25	0,210	0,32
Yıldız Türü	0,0247	0,3877	0,06	0,949	1,03
ÇP Yazılı mı?					
2	0,1881	0,7484	0,25	0,802	1,21
ISO 14001					
2	-0,781	0,3559	-2,19	0,028	0,46
Çevre Ödülü					
2	-1,3407	0,4872	-2,75	0,006	0,26
Log-likelihood = -73,972 Test that all slopes are zero: G = 218,194; DF = 18; P-Value = 0,000					
Goodness-of-Fit Tests					
Metod	Chi-Square	DF	P		
Pearson	209,476	357	1,000		
Deviance	128,030	357	1,000		

Model 3'de de bağımlı değişken olarak önceki modellerde olduğu gibi çevre politikası ile çevreci davranış ve tutumlar alınmıştır. Bağımlı değişkenin “çevre politikası” olduğu modelde aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur.

Model 3' de zincir otel işletmelerinin çevreci davranış ve tutumları ile çevre politikaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, konaklama işletmelerinden çevreci davranış ve tutumlarının yüksek olduğunu “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci davranış ve tutumlar sergilemediklerini “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevre politikası

oluşturma olasılığı 17,2 kat daha yüksek bulunmuştur ($p=0,048$). Diğer taraftan, çevreci sivil toplum örgütleriyle yoğun bir ilişkide olduklarını belirterek, ölçekte ağırlıklı olarak “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkide olmadıklarını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek beyan eden işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı 3,09 kat daha yüksek bulunmuştur ($p=0,035$). Çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler üzerinde etkilerinin yoğun olarak var olduğunu ölçekte ağırlıklı olarak “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmeler, çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler üzerinde etkisi olmadığını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek belirten işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı 42,5 kat daha yüksek bulunmuştur ($P=0,033$). Buradan hareketle, çevreci davranış ve tutum sergileyen zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma olasılıklarının daha yüksek olarak bulunduğu söylenebilir.

Kurulan modelde, konaklama işletmesinin türü, zincir otel işletmesinin türü, konaklama işletmesinin mülkiyet durumu ve konaklama işletmesine ait çevre politikalarının yazılı olup olmaması ile işletmenin çevre politikaları arasında bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Diğer taraftan, zincir otel işletmelerinin yıldız türü ile çevre politikası oluşturma olasılığı arasında bir ilişkinin mevcut olduğu tespit edilmiştir ($P=0,011$). Bu bağlamda, zincir otel işletmelerinin yıldız sayısı artarken çevre politikası oluşturma olasılığı da 3,2 kat artmaktadır. Yıldız sayısı yüksek olan zincir otel işletmeler için kurumsal itibar, kurumsal imaj gibi olguların daha önemli olması gerektiği varsayımı sonucu doğrular niteliktedir. Zincir otel işletmesinin ISO 14001 belgesinin olması ile işletmenin çevre politikası arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ISO 14001 belgesi olmayan işletmelerin, belgesi olan işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı $1/0,58=1,72$ kat daha az olasılığa sahip olduğu bulunmuştur ($P=0,033$). Zincir otel işletmelerinin kazanmış olduğu çevre ödülünün olup olmamasına göre çevre politikası arasındaki ilişki de araştırılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, çevre ödülü olmayan zincir otel işletmelerinin, ödülü olan işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı $1/0,23=4,35$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,019$). İşletmelerin ISO 14001 belgesi alabilmek için ciddi bir çevre değerlendirme süreci geçirdiği ve çevre ödülünün de çevreye karşı davranış ve tutumlarını stratejik bakış açısına sahip bir şekilde yönetebilen işletmelere verildiği düşünüldüğünde, ISO 14001 belgesi ve/veya çevre ödülüne sahip olan işletmelerin çevre politikası oluşturma olasılığının ISO 14001 belgesi ve/veya çevre ödülü olmayan işletmelere göre yüksek olması olağandır.

Model 3'te bağımlı değişkenin “çevreci davranış ve tutumlar” olduğu aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur. Bağımlı değişkenin çevreci davranış ve tutumlar olduğu model incelendiğinde, zincir otel işletmelerinin çevre politikalarının oluşturulmasını net bir şekilde destekleyerek “kesinlikle katılan” işletmelerin “kararsız” işletmelere göre çevreci davranış ve tutumları anlamlı bulunmuştur. Buna göre, kesinlikle katılan işletmelerin çevreci davranış ve tutumları, kararsız işletmelere göre 8,12 kat daha yüksek olma olasılığına sahip bulunmuştur ($p=0,085$).

Çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler ile aralarında bir ilişkinin var olup olmadığı konusunda kararsız olan işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütleriyle arasında bir ilişki olmadığını ölçekte “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum geliştirmelerini artırmış olma olasılığı 14,43 kat daha fazla bulunmuştur ($P=0,018$). Çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkileri olduğunu “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” seçeneklerini işaretleyerek ifade eden işletmelerin çevreci davranış ve tutum geliştirme olasılığı, çevreci sivil toplum örgütleriyle arasında bir ilişki olmadığını ölçekte “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum geliştirmelerini artırmış olma olasılığı sırasıyla 8,41 ve 30,89 kat daha yüksek bulunmuştur ($p=0,001$; $p=0,0001$). Model 3'te de çevreci sivil toplum örgütleri ile işletmeler arasındaki ilişki düzeyi arasında doğrusal bir ilişkiye rastlanmıştır.

Konaklama işletmesinin türü, mülkiyet durumu, yıldız türü ve konaklama işletmesine ait çevre politikalarının yazılı olup olmaması ile işletmenin çevreci davranış ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($P>0,05$). Konaklama işletmesinin zincir türü ile işletmenin çevreci davranış ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ulusal zincir otel işletmelerinin yabancı zincir otel işletmelerine göre çevreci davranış ve tutum geliştirme olasılıkları $1/0,25=4$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,083$). Yabancı zincir otel işletmelerinin gerek dünya çapında örgütlenmiş olmaları gerekse daha büyük yatırımlar sonucu yaratılıyor olmaları nedeniyle kurumsal imaj, kurumsal itibar gibi olgulara daha yüksek düzeyde önem göstermelidirler. Diğer taraftan, bu işletmeler için sosyal sorumluluk anlayışının da ulusal zincir otel işletmelerine göre daha gelişmiş olması beklenmektedir.

Zincir otel işletmesinin ISO 14001 belgesinin olup olmamasına göre işletmenin çevreci davranış ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ISO14001 belgesi olmayan işletmelerin, belgesi olan işletmelere göre $1/0,46=2,17$ kat daha az çevreci

davranış ve tutum sergileme olasılığına sahip olduğu bulunmuştur ($P=0,028$). Zincir otel işletmesinin kazanmış olduğu çevre ödülünün olup olmamasına göre çevreci davranış ve tutumlar arasında ilişki araştırılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($P=0,006$). Buna göre, çevre ödülü olmayan otel işletmelerinin, ödülü olan otel işletmelerine göre çevreci davranış ve tutumlarını artırma olasılığı $1/0,26=3,85$ kat daha az bulunmuştur. ISO 14001 ve çevre ödülü olup olmaması Model 3'te hem bağımlı değişkenin çevre politikası olduğu modelde hem de bağımlı değişkenin çevreci davranış ve tutumlar olduğu modelde anlamlı çıkmıştır. Bu da ISO 14001 belgesinin ve çevre ödülünün işletmeler açısından önemli birer çevreci unsuru olduğunu göstermektedir.

Model 3'deki bağımsız değişkenlere zincir otel işletmelerine ait diğer özellikler de modele dahil edilerek Model 4 elde edilmiştir. Bu değişkenlerin modele daha sonradan dahil edilmelerinin nedeni ortalamalarının ve varyanslarının diğer değişkenlere göre çok yüksek olmasıdır. Ayrıca bu değişkenler arasında çoklu bağıntı olduğundan bu değişkenlere Faktör Analizi uygulanmıştır. Bunun için değişkenlere yöntem olarak Temel Bileşenler Analizi, rotasyon olarak Varimax döndürme yöntemi uygulanmıştır. Özdeğeri 1'in üzerinde 2 temel Bileşen bulunmuştur. Birinci temel bileşen toplam varyansın % 59,225 ve ikinci temel bileşen ise toplam varyansın % 22,83'ünü açıklayabilmektedir. Dolayısıyla toplam varyansın % 82,055'ini açıklanabilmektedir. Birbiri ile ilişkili olan 5 değişkenle çalışmak yerine ilişkisiz 2 temel bileşen ile çalışmak daha uygun olacağından, 2 temel bileşen araştırmada bağımsız değişken olarak OLOGREG modeline dahil edilmiştir. Model 4'e ilişkin sonuçlar Tablo 3.8' de verilmiştir.

Tablo 3.8. Model 4'e göre Ordinal Lojistik Regresyon Sonuçları

Predictor	Katsayı	St. Sapma	Z	P	Odds Oran
Const(1)	-15	3,031	-4,94	0,000	
Const(2)	9,194	4,57	2,01	0,031	
ÇD					
2	0,175	1,481	0,12	0,906	1,96
3	1,746	1,635	1,07	0,286	5,73
4	3,787	1,887	2,01	0,045	44,14
ÇSTÖİ					
2	1,438	1,062	1,35	0,176	4,21
3	0,982	1,259	0,78	0,436	2,67
4	1,034	1,49	0,69	0,488	2,86
5	0,05776	0,02668	2,16	0,030	1,06
ÇSTÖ					
2	0,638	1,128	0,57	0,571	1,89
3	1,682	1,538	1,09	0,274	5,38
4	3,562	1,822	1,96	0,051	35,2
EH	1,0231	0,5538	1,85	0,065	2,78
TB1	1,8021	0,5816	3,1	0,002	6,16
TB2	-0,1865	0,3638	-0,51	0,608	0,83
İşl. Türü					
2	-2,1753	0,786	-2,77	0,006	0,114
Zincir Türü					
2	-0,365	1,007	-0,36	0,717	0,69
Mül. Dur.					
2	1,702	1,477	1,15	0,249	5,49
3	0,259	1,154	0,22	0,823	1,3
Yıldız Türü	0,964	0,4957	1,94	0,052	2,62
ÇP Yazılı mı?					
2	0,2948	0,8498	0,35	0,729	1,34
ISO 14001					
2	-2,311	1,397	-1,65	0,098	0,099
Çevre Ödülü					
2	-0,506	0,2608	-1,94	0,052	0,72
Goodness-of-Fit Tests					
Metod	Chi-Square	DF	P		
Pearson	203,199	289	1,000		
Deviance	110,256	289	1,000		
Log-likelihood = -55,128 Test that all slopes are zero: G = 199,439; DF = 21; P-Value = 0,000					

Predictor	Katsayı	St. Sapma	Z	P	Odds Oran
Const(1)	-13,575	3,458	-3,93	0,000	
Const(2)	-6,121	3,117	-1,96	0,05	
Const(3)	-1,343	2,794	-0,48	0,631	
ÇP					
2	-0,9685	0,988	-0,98	0,327	0,38
3	1,92	0,955	2,01	0,031	6,82
ÇSTÖİ					
2	0,9083	0,9585	0,95	0,343	2,48
3	2,746	1,171	2,35	0,019	15,5
4	1,47	0,498	3,5	0,000	4,34
5	1,918	0,489	3,92	0,000	6,81
ÇSTÖ					
2	0,4374	0,9996	0,44	0,662	0,65
3	1,315	1,441	0,91	0,362	3,72
4	1,4417	0,7961	1,81	0,07	4,23
EH	0,4124	0,1584	2,6	0,009	1,51
TB1	0,3521	0,1421	2,48	0,013	1,42
TB2	0,1766	0,307	0,58	0,565	1,19
İşl. Türü					
2	-0,071	0,6527	-0,11	0,913	0,93
Zincir Türü					
2	-1,2227	0,8371	-1,46	0,144	0,29
Mül. Dur.					
2	1,483	1,064	1,39	0,164	4,41
3	-1,113	0,9177	-1,21	0,225	0,33
Yıldız Türü	0,0473	0,3889	0,12	0,903	1,05
ÇP Yazılı mı?					
2	0,3627	0,8205	0,44	0,659	1,44
ISO 14001					
2	-0,8955	0,263	-3,41	0,001	0,41
Çevre Ödülü					
2	-1,32	0,7932	-1,67	0,095	0,27
Goodness-of-Fit Tests					
Metod	Chi-Square	DF	P		
Pearson	257,935	445	1,000		
Deviance	146,923	445	1,000		
Log-likelihood = -73,462 Test that all slopes are zero: G = 219,214; F = 20; P-Value = 0,000					

TB1: Temel Bileşenler 1

TB2: Temel Bileşenler 2

Birinci temel bileşende konaklama işletmesinin oda sayısı, yatak sayısı ve çalışan sayısı yer almıştır. İkinci temel bileşende ise zincire bağlı otel sayısı ve otelin faaliyet süresi yer almıştır.

Model 4'de de diğer modellerde olduğu gibi bağımlı değişken olarak çevre politikası ve çevreci davranış ve tutumlar alınmıştır. Bağımlı değişkenin "*çevre politikası*" olduğu

modelde aşaşıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Çevreci davranış ve tutumları yoğun bir şekilde sergilediğini “kesinlikle katılıyorum” diyerek ifade eden işletmelerin, katılmayan işletmelere göre evre politikası oluşturma düzeyleri anlamlı bulunmuştur. Kesinlikle katılan işletmelerin evre politikası oluşturma düzeyleri katılmayanlara göre 44,14 kat daha yüksek olma olasılığına sahip bulunmuştur ($p=0,045$). Diğer modellerde de olduğu gibi çevreci davranış ve tutumlar ile işletmenin evre politikası oluşturması arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Çevreci sivil toplum örgütleriyle yüksek düzeyde ilişkide bulduklarını “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütleriyle arasında bir ilişki olmadığını ölçekte “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre evre politikası oluşturma olasılığı 1,06 kat daha yüksek bulunmuştur. ($P=0,030$). Çevreci sivil toplum örgütleriyle geliştirilen ilişkinin evre politikasına etkisi olduğu model 4’te de ortaya konulmuştur. Ancak model 4’te ilişki, modelin içine farklı değişkenlerin alındığından dolayı zayıflamış görülmektedir.

Model 4’te çevreci sivil toplum örgütlerinin etki düzeyleri ile evre politikaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerinin zincir otel işletmeleri üzerinde daha yüksek olduğunu “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerinin olmadığını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre 35,2 kat daha yüksek bulunmuştur ($P=0,051$). Başka bir ifadeyle, bu modelde de çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinin işletmelerinin evre politikası oluşturma sürecinde etkili bir unsur olduğu ifade edilebilir.

Çevreci uygulamaların otellerde uygulanması ile evre politikası arasında aynı yönde bir ilişki var olup, çevreci uygulamalar artarken otel işletmelerinin evre politikalarının oluşma olasılığı 2,78 kat artış olma olasılığı bulunmuştur ($P=0,065$).

Temel bileşenler 2 (TB2) ile zincir otel işletmelerinin evre politikaları arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$). Temel bileşenler 1 (TB1) ile diğer değişkenler arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p=0,002$). Buna göre, temel bileşenler 1’i oluşturan oda sayısı, yatak sayısı ve çalışan sayısındaki bir birimlik artış işletmelerde evre politikası oluşturma düzeyini 6,16 kat arttırma olasılığına sahip bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, otel işletmelerinde oda sayısı, yatak sayısı ya da çalışan sayısı arttıķa işletmenin evre politikası oluşturma olasılığı artmaktadır.

Bağımlı değişkenin çevre politikası olduğu Model 4'te zincir otel işletmesinin zincir türü, mülkiyet durumu ve çevre politikasının yazılı olup olmamasıyla çevre politikası oluşturmaları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak, konaklama işletmesinin türü ile işletmenin çevre politikaları arasında anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Buna göre konaklama işletmesi türü sayfiye oteli olan konaklama işletmelerinin şehir otellerine göre çevre politikaları oluşturma olasılığı $1/0.114=8,77$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,006$). Elde edilen bulgu, şehir otellerinin sayfiye otellerine göre daha kurumsallaşmış yapılar olduğu varsayımını doğrular niteliktedir. Diğer taraftan, konaklama işletmelerinin yıldız sayısı artarken çevre politikası oluşturma olasılığı 2,62 kat artmaktadır ($P=0,052$).

Konaklama işletmesinin ISO 14001 belgesine sahip olup olmamasına göre işletmeler ile çevre politikaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ISO 14001 belgesi olmayan konaklama işletmelerinin, olan işletmelere göre çevre politikası oluşturma olasılığı $1/0,099=10.1$ kat daha az olma olasılığına sahip olduğu bulunmuştur ($P=0,098$). Konaklama işletmesinin kazanmış olduğu çevre ödülünün olup olmamasıyla çevre politikaları arasında ilişki araştırılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, çevre ödülü olmayan otel işletmelerinin, çevre ödülü olan işletmelere göre çevre politikalarını artırma olasılığı $1/0,72=1,39$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,052$). Model 4'te de, model 3'te olduğu gibi ISO 14001 ve çevre ödülü çevre politikası oluşturma sürecinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bağımlı değişkenin "*çevreci davranış ve tutumlar*" olduğu Model 4'de aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bağımlı değişkenin çevreci davranış ve tutumlar olduğu Model 4 incelendiğinde, zincir otel işletmelerinin çevre politikalarının oluşturulmasını net bir şekilde destekleyerek "kesinlikle katılan" işletmelerin "kararsız" işletmelere göre çevreci davranış ve tutumları anlamlı bulunmuştur. Buna göre, çevre politikalarını oluşturma ölçeğinde kesinlikle katılıyorum yanıtı veren işletmelerin kararsız işletmelere göre çevreci davranış ve tutumları 6,82 kat daha yüksek olma olasılığına sahip bulunmuştur ($p=0,031$).

Çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler ile aralarında bir ilişkinin var olup olmadığı konusunda kararsız olan işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütleriyle arasında bir ilişki olmadığını ölçekte "kesinlikle katılmıyorum" seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum geliştirmelerini artırmış olma olasılığı 15,5 kat daha fazla bulunmuştur ($P=0,019$). Çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişkileri olduğunu "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçeneklerini işaretleyerek ifade eden

işletmelerin çevreci davranış ve tutum geliştirme olasılığı, çevreci sivil toplum örgütleriyle arasında bir ilişki olmadığını ölçekte “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum geliştirmelerini artırmış olma olasılığı sırasıyla 4,34 ve 6,81 kat daha yüksek bulunmuştur ($p=0,0001$; $p=0,0001$). Model 4’te de çevreci sivil toplum örgütlerle işletmelerin arasındaki ilişkinin çevre politikasına etki etmesinin yanı sıra çevreci davranış ve tutumlar üzerinde de etkili olduğu görülmektedir.

Araştırmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerinin zincir otel işletmeleri üzerinde daha yüksek olduğunu “kesinlikle katılıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelerin, çevreci sivil toplum örgütlerin işletmeler üzerinde etkisi olmadığını “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek ifade eden işletmelere göre çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı daha yüksek bulunmuştur. Kesinlikle katılıyorum seçeneğini işaretleyen işletmeler, “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyen işletmelere göre 4,23 kat daha fazla çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığı vardır ($p=0,07$). Bu noktadan hareketle, çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinin işletmelerin çevreci davranış ve tutumları üzerinde etkisi olduğu 4. modelde de tespit edildiği söylenebilir.

Model 4’de Temel bileşenler 2 (TB2) ile konaklama işletmesinin türü, zincir otel işletmesinin türü, otelin sahiplik durumu, otelin yıldız türü ve otele ait çevre politikasının yazılı olup olmaması ile çevreci davranış ve tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Temel bileşenler 1 (TB1) ile konaklama işletmelerinin çevreci davranış ve tutumları arasında ise aynı yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, temel bileşenler 1’i oluşturan oda sayısı, yatak sayısı ve çalışan sayısındaki bir birimlik artış işletmelerde çevreci davranış ve tutumu 1,42 kat artırma olasılığına sahip bulunmuştur ($P=0,013$).

Konaklama işletmesinin ISO 14001 belgesine sahip olup olmaması ile işletmenin çevreci davranış ve tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve ISO 14001 belgesi olmayan konaklama işletmelerinin olan işletmelere göre çevreci davranış ve tutumları geliştirme olasılığı $1/0,41=2,44$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,001$). Konaklama işletmesinin kazanmış olduğu çevre ödülünün olup olmaması ile çevreci davranış ve tutumlar arasında ilişki araştırılmış ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre çevre ödülü olmayan otel işletmelerinin ödülü olan otel işletmelerine göre çevreci davranış ve tutumlarını artırma olasılığı $1/0,27=3.70$ kat daha az bulunmuştur ($P=0,095$).

Çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki otel işletmelerinin çevre politikalarına etkilerini belirlemeye yönelik oluşturulan çalışmada her bir model denemesinde anlamlı bulunan ya da bulunmayan değişkenler ve kategorilerine yönelik özet bir tablo oluşturulmuş ve Tablo 3.9' da verilmiştir.

Tablo 3.9' da anlamlı bulunan değişkenlerin ya da kategorilerin hangi anlam düzeyinde kurulan modele katkısının bulunduğu ve ayrıca bağımlı değişkendeki değişimleri artırıyorsa “+” azaltıyorsa “-” olacak şekilde belirtilmiştir.

Tablo 3.9. Bağımlı Değişkene göre Elde Edilen Modeller ve Anlamli Bulunan İlişkiler

Bağımlı Değişken ÇD					Bağımlı Değişken ÇP				
Değişkenler	Model I	Model II	Model III	Model IV	Değişkenler	Model I	Model II	Model III	Model IV
TOPÇP	+***				TOPÇD	+*			
TOPÇSTÖİ	+***				TOPÇSTÖİ	+*			
TOPÇSTÖ	+***				TOPÇSTÖ	+**			
EH	%10+				EH	ns			
ÇP					ÇD				
2		ns	ns	ns	2		ns	ns	ns
3		+%10	+%10	+*	3		+*	ns	ns
ÇSTÖİ					4		+%10	+*	+*
2		ns	ns	ns	ÇSTÖİ				
3		+*	+*	+*	2		ns	ns	ns
4		+***	+***	+***	3		ns	ns	ns
5		+***	+***	+***	4		+***	ns	ns
ÇSTÖ					5		ns	+*	+*
2		ns	ns	ns	ÇSTÖ				
3		+***	ns	ns	2		ns	ns	ns
4		+%10	ns	+%10	3		+*	ns	ns
EH		+**	+**	+**	4		+***	+*	+%10
TB1				+*	EH		+%10	ns	+%10
TB2				ns	TB1				+**
İşl.Türü					TB2				ns
2			ns	ns	İşl.Türü				
Zincir Türü					2			ns	+**
2			+%10	ns	Zincir Türü				
Mül. Dur.					2			ns	ns
2			ns	ns	Mül. Dur.				
3			ns	ns	2			ns	ns
Yıldız Türü			ns	ns	3			ns	ns
ÇP Yazılı mı?					Yıldız Türü			+*	+%10
2			ns	ns	ÇP Yazılı mı?				
ISO 14001					2			ns	ns
2			_*	_*	ISO 14001				
Çevre Ödülü					2			_*	_*
2			_*	_*	Çevre Ödülü				
					2			_*	_*

*p≤0,05

** P≤0,01

***P≤0,001

ns: Anlamli değil

4. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Görüşme, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak kullanılmaktadır (Karasar 2003: 166). Görüşme sırasında katılımcının görüşme yapılan kişinin verdiği cevapların yanı sıra, cevap verdiği sıradaki hal, davranış ve ruh halinin de gözlemlenebilmesi, sorulara ne kadar içten ve doğru cevap verdiğini de ortaya koymaktadır. Araştırmada, anket yönteminin yanı sıra veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniğine başvurulmasının temel nedeni ise araştırma bulgularına ilişkin güveni arttırmak ve daha sağlıklı veri elde etme çabasıdır. Bu nedenle 31 Ocak – 17 Şubat tarihleri arasında İstanbul’da faaliyet gösteren 19 zincir otel işletmesinin üst düzey yöneticisiyle, İzmir’de faaliyet gösteren 4 zincir otel işletmesinin üst düzey yöneticisiyle, Antalya’da faaliyet gösteren 17 zincir otel işletmesinin üst düzey yöneticisiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin her biri en az yarım saatten az olmamak kaydıyla gerçekleştirilmiştir.

Görüşme formunda yer alan sorular tümevarım yöntemi benimsenerek hazırlanmıştır. Bu bağlamda yöneticilere öncelikle görüşme formunda ilk sırada yer alan “Güncel çevre sorunları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Yöneticilerin vermiş olduğu yanıtlar değerlendirildiğinde yöneticilerinin genelinin çevre sorunları algılamasının işletmeler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Örneğin görüşme yapılan yöneticilerden yalnızca 9’u küresel ısınmayı güncel çevre sorunları arasında gösterirken, 6’sı nükleer santralleri, 3’ü siyanürle altın arama faaliyetlerini ve sadece 1’i ise doğal ve tarihi yapıların üzerine barajların yapılmasını güncel çevre sorunları arasında göstermiştir. Diğer taraftan, yöneticilerin büyük çoğunluğu güncel çevre sorunlarına yanıt olarak denizlerin kirlenmesini, kıyılarda artan yapılaşmayı ve artan enerji kullanımının doğuracağı negatif sonucu örnek olarak vermişlerdir. Görüşme sırasında bir otel yöneticisinin “*Sanırım otellerin içine kapanıp kaldığımız için çevre problemlerini de kendi yarattığımız ya da bizi doğrudan etkileyen çevre problemleri olarak sıralıyoruz*” ifadesi otel yöneticilerinin çevre sorunlarına ilişkin bakışlarını özetler niteliktedir.

Görüşme sırasında ikinci soru olarak yöneticilere ifade ettikleri çevre sorunlarına karşı ne gibi önlemler aldıkları sorusu yöneltilmiştir. Otel işletmelerinde uygulanan faaliyetlerden bahseden işletme yöneticilerinin yanıtları ağırlıklı olarak enerji tasarrufunu da sağlayacak yöntemler etrafında toplanmıştır. Bu soruya ilişkin detaylı bilgi anket

formunda da işletme yöneticilerinden veri olarak alındığı için çapraz olarak verilen cevaplar kontrol edilmiş ve uygulamaların ağırlıklı olarak, odalardaki havlu ve çarşafların değişiminin müşterilerle işbirliğine gidilerek daha az sıklıkla yapılması, otel personeline çevresel konular hakkında küçük eğitimlerin verilmesi ve bilgilendirmelerin yapılması, otelin bazı bölgelerinde geri dönüşüm kutuları bulundurulması etrafında toplandığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, otel yöneticileri bu uygulamaları benimsemeleriyle birlikte, hem işletmenin giderlerinde uzun vadede tasarruf sağlayacaklarını hem de işletme imajının daha olumlu bir şekilde şekilleneceğini düşünmektedirler. Ayrıca, özellikle şehir otellerinde görev yapan birkaç otel yöneticisinin “yeşil turist” veya “yeşil tüketici” kavramını görüşme sırasında kullanması, yöneticilerin gelişen tüketici trendlerini de yakından takip ettiklerini göstermektedir.

Otel yöneticilerine üçüncü soru olarak, “çevreci sivil toplum örgütleri hakkında bilginiz var mı? Varsa paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Otel yöneticilerinin büyük çoğunluğu, çevreci sivil toplum örgütü kavramına aşina olmadıklarından dolayı ilk başta soruyu anlamakta zorluk çekmişlerdir. Ancak, ardından verilen çevreci sivil toplum örgütü örnekleriyle yöneticiler soru hakkında fikirlerini beyan etmeye başlamışlardır. Yöneticiler çevreci sivil toplum örgütlerinden bahsederken daha fazla aktivist sivil toplum örgütlerini ön plana çıkartan bir söylem içerisinde bulunmuşlardır. Soru, bazı otel yöneticilerine sivil toplum örgütü yerine “kuruluşu” şeklinde yöneltilmiş ve alınan cevaplar arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşu kavramı yöneticilere daha fazla “yön veren” çevreci örgütleri hatırlatırken; Sivil toplum örgütü kavramı ise “aktivist” örgütleri ön plana çıkarmaktadır. Yapılan görüşmeler sırasında çevreci sivil toplum örgütlerinin daha çok düzenledikleri kampanyalar, geliştirmiş oldukları eylem ve söylemlerle akıllarda kaldığı tespit edilmiştir. Görüşme sırasında bir yöneticinin “*Greenpeace bugünlerde nükleer çevre felaketlerini gözler önüne sermenin yanı sıra, yasa dışı avlanma faaliyetlerini afişe etmeye çalışıyor*” ifadesi çevreci sivil toplum örgütlerinin geliştirmiş olduğu kampanyaların ne kadar etkili olduğunu ve örgütlerin bu kampanya, eylem ve söylemler üzerinden hatırlanıldığını kanıtlamaktadır. Yöneticilerin büyük çoğunluğu çevreci sivil toplum örgütü kavramını ilk duyduğu anda yadırgamış olsa da neredeyse tamamına yakını bu soru çerçevesinde çevreci sivil toplum örgütleri hakkında fikirlerini beyan etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, yöneticilerin çevreci sivil toplum örgütlerine ilişkin kavramsal bilgilerinin olmadığı ancak çevreci sivil toplum örgütlerin kimler olduğuna ve ne tür faaliyetlerde bulunduğuna ilişkin bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Görüşme sırasında yöneticilere dördüncü soru olarak daha önce otel işletmesi olarak çevreci sivil toplum örgütlerinin baskısına maruz kalıp kalmadıkları sorusu iletilmiştir. Yöneticilerin tamamı daha önce herhangi bir baskıya maruz kalmadıklarını dile getirmekle beraber, bazı yöneticiler çeşitli çevreci sivil toplum örgütlerinin otel işletmelerinin buldukları bölgede çeşitli eylem içerisinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, yöneticilerin çoğu baskıya maruz kalacak herhangi bir faaliyetlerinin söz konusu olmadığını ve bu konuda dikkatli olduklarını ifade etmişlerdir. Bu soruyu takiben otel yöneticilerine çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip edip etmedikleri sorusu yöneltilmiştir. 26 otel yöneticisi soruya net bir şekilde yanıt vererek çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden örnekler vermişlerdir. Takip edilen kampanyalar arasında başta nükleer enerjiyle mücadele, yaban hayatın korunması, atık yönetimi, hidroelektrik santrallere (HES) karşı verilen mücadeleler, siyanürle altın arama faaliyetleri başta gelmektedir. Nükleer santrallere ilişkin kampanyalarının hatırlanırılığının diğer kampanyalara göre yüksek olmasının nedeni ise geçtiğimiz aylarda Japonya’da yaşanan doğal afet sonucu birden fazla nükleer santralin reaktörlerinden sızan radyasyonun bölgeyi tehdit etmesi sonucu, bu enerji türünün tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini tüm dünyanın kabul etmesidir. Bunun yanı sıra, bu kampanyaların hatırlanmasının başka bir nedeni ise nükleer felaket gerçekleştiği anda insanı ve doğayı etkileyebilmektedir. Oysa diğer çevre felaketlerinin etkisi kendisini zaman içerisinde göstermektedir. Diğer taraftan, HES’ler yine otel yöneticileri tarafından sıklıkla tekrar edilen başka bir kampanya malzemesi olmuştur. Bunun nedeni ise, Türkiye gündeminin son dönemlerde yeterince HES’lerle meşgul olmasıdır. Alınan yanıtlar neticesinde işletme yöneticilerinin büyük bir kısmının çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip ettikleri belirlenmiştir. Diğer taraftan 14 işletme yöneticisi çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip etmediklerini ifade etmişlerdir. Ardından, araştırmaya katılan ve çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip ettiklerini ifade eden otel yöneticilerine bu eylem ve söylemlere destek verip vermedikleri sorusu yöneltilmiştir. 26 otel yöneticisinin 18’i (% 69) çevreci sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilen eylem ve söylemlerin tamamına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer 8 yönetici (%31) ise çevreci sivil toplum örgütleri tarafından geliştirilen eylem söylemlerin sadece belli bir kısmına katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Eylem ve söylemlerin tamamını destekleyen yöneticilerden bir tanesi *“Bu örgütler bizim de desteklememiz gereken şeyleri göz önüne seriyorlar. Kimi zaman medyatik bir yöntemle,*

kimi zaman zararsız bir kampanyayla gerçekleştiriyorlar faaliyetlerini de. Turizm doğa olmaksızın olmaz. Dolayısıyla bu örgütler doğaya sahip çıktıkları için bizim de bu örgütlere destek olmamız ve faaliyet gösterirken çevreye duyarlı yöntemleri benimsememiz gerekir” diyerek görüşlerini ifade etmiştir. Diğer taraftan, bazı eylem ve söylemlere katılmadıklarını ifade eden bir yönetici ise *“Evet nükleer santraller tehlikeli, Hidroelektrik santraller çevreye zarar veriyor ancak kaynaklarımızı bir şekilde ülke olarak kendimiz üretebilmeliyiz ve buna dönük yatırımlar yaparak enerji konusundaki dışa bağımlılığımızı azaltmalıyız. Çevreci sivil toplum örgütleri de bu konularda salt karşı çıkmak yerine çözüm önerileri geliştiren yöntemler benimsemeli.”* ifadesini kullanmıştır.

Son olarak işletme yöneticilerine yöneltilen “çevre politikası oluşturma sürecinde hangi paydaşların etkisi daha fazladır” sorusuna yöneticilerden farklı yanıtlar gelmiştir. Yöneticilerin tamamına yakını müşterilerin bu anlamda en önemli kesim olduğunu ifade etmiştir. Bir yönetici bu konudaki görüşünü *“Sonuçta işletmeler birer iktisadi kuruluştur ve temel amacı kar elde etmektir. Dolayısıyla çevre politikasının işletmenin çevreci davranışlarını şekillendirmesinin yanı sıra işletmemizi çevreci bir imaja sahip kılarak daha fazla müşteri çekmemizi sağlayabilir. Bunu yanı sıra müşteri istek ve beklentilerini daha rahat karşılamamıza yardımcı olur.”* şeklinde ifade etmiştir. Zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma sürecine katkı sunan bir başka unsur olarak ise çevre politikasının işletmeye çevreci bir imaj kazandırması gösterilebilir. Görüşmede, yöneticilerin böyle bir olumlu imajın müşteriler ve diğer paydaşlar üzerinde önemli etkilerinin olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Ayrıca, yöneticiler çevre politikası ile işletmelerin çevre yönetimine stratejik bir bakış açısı kazandırılacağı ve buna bağlı olarak da maliyetlerde azalma yaşanacağı ve diğer taraftan ise verimliliğin artacağı beklentisi içindedirler. Buradan hareketle, işletmelerin çevre politikası oluşturma sürecindeki temel amaçlarından birinin de stratejik rekabet avantajı sağlamak olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, yöneticiler çevreci sivil toplum örgütlerinin çevre politikaları üzerinde doğrudan etki sahibi olmadığını ancak bu örgütlerin düzenledikleri kampanyalar, yaptıkları eylemler sayesinde dikkatleri çevre sorunlarının üzerine çekmeyi başardıklarını ve böylece işletmelere bu konuda birer ahlaki sorumluluk yüklediğini ifade etmişlerdir. Görüşme sırasında bir yöneticinin *“Çevreci örgütler günümüzde düzenledikleri eylemlerle, geliştirdikleri kampanyalarla birçok çevre sorununa dikkat çekmektedir. Gerçekleştirilen bu eylemler ve hayata geçirilen kampanyalar bizlerin dikkatlerini bu çevre sorunlarının üzerine çekerek bu konulara karşı daha duyarlı olmamızı sağlıyor”* ifadesi bu görüşü

desteklemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, işletmelerin çevre politikası oluşturma sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini de dikkate aldıkları söylenebilir. Ancak, işletmelerin çevre politikası oluşturmadaki temel güdülerinin işletmeye çevreci bir imaj kazandırma temelinde yeni müşteri pazarları yaratma, tüketici talep ve beklentilerine cevap verebilme, işletme maliyetlerin minimize edilmesinin yanı sıra verimliliğin artırılması olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Son yıllarda yeryüzü kaynaklarının sınırlılığına rağmen, insanoğlunun tüketimin sürekli artması sonucu çevre sorunları giderek önem kazanan küresel bir sorun haline gelmiştir. İşletmeler tüketimi sağlanan mal ve hizmetlerin üreticileri olmaları bakımından bu sürecin öznesi konumundadırlar. Sürekli büyüme, kar ve değer maksimizasyonu sağlama gibi geleneksel amaçlarla hareket eden işletmeler, üretimleri sırasında birçok unsuru olduğu gibi “çevre”yi de göz ardı etmişlerdir.

Çevrenin diğer unsurlara göre daha sistemli bir çalışma mekanizmasına (ekosistem) sahip olması nedeniyle, çevre kısa süre sonra fazla tahrip edilmesinin cezasını insanoğluna kesmeye başlamıştır. Ozon tabakasının delinmesi, küresel ısınma vb. yaşanan küresel çevre sorunlarıyla birlikte insanoğlu kendi yarattığı sorunlara çözüm arama yoluna gitmiştir. Bu süreçte dünyada gerek ülkeler düzeyinde, gerek bölgesel oluşumlar düzeyinde çevre sorunlarına çözüm getirme amacıyla çeşitli toplantılar gerçekleştirilmiş ve sorunlar giderilmeye çalışılmıştır. Bu sürece paralel olarak, küresel yaşamın “devlet” örgütlenmelerinin yanı sıra ortaya çıkardığı ve devlet sınırlarını aşan bir yapı olan sivil toplum anlayışı önem kazanmaya başlamıştır. Devletlerden bağımsız olarak hareket eden bu örgütler de çevre sorunlarının çözülmesi konusunda taraf olduklarını beyan etmişlerdir.

İşletmelerin gerçekleştirdikleri sürekli artış gösteren üretime bağlı olarak yaşanan çevresel sorunların öznesi olması ve çevreye karşı hassasiyetleri ön planda olan bu çevreci örgütler, sorunun çözümü sırasında karşı karşıya gelmişler ve bu süreçte işletmelerin önemli bir paydaşı olmuşlardır. Tüketimleri sırasında çevreye karşı olumlu davranış ve tutum sergileyen işletmeleri tercih eden müşteri portföyünün artmasıyla da işletmeler gerek sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirerek, gerekse yeşil yönetim (green management), yeşil pazarlama (green marketing) anlayışları geliştirerek çevreye karşı davranışlarını düzenlemeye çalışmışlardır. Bu süreçte, turizm endüstrisinde ve özellikle otel işletmelerinde yeşil yönetim, eko-etiket ve çevre yönetimi uygulamaları yaygınlık kazanmıştır.

Yapılan tez çalışmasında çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye’de faaliyet gösteren zincir otel işletmelerin çevre politikalarına etkisi incelenmiştir. Bu amaçla çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren tüm ulusal ve yabancı zincir otel işletmelerine anket çalışmasının uygulandığı ve bu otellerin üst düzey yöneticileriyle görüşmelerin

gerçekleştirildiği bir alan araştırması yapılmıştır. Anketin uygulandığı otel işletmelerinden alınan verilerden hareketle yapılan ordinal lojistik regresyon analizleri sonucunda kurulan tüm modellerde, çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinin, zincir otel işletmelerinin hem çevre politikası oluşturma sürecine hem de çevreci davranış ve tutum geliştirme sürecine etkisi olduğu belirlenmiştir. Benzer bir şekilde, görüşme tekniği sonucu elde edilen veriler değerlendirildiğinde, çevreci sivil toplum örgütlerinin çevreye ilişkin eylem ve söylemlerinin zincir otel işletmeleri üzerinde dolaylı da olsa bir etkisinin olduğu ve bu etkinin genellikle işletmelere, çevreye karşı davranış ve tutumlar geliştirme konusunda ahlaki bir sorumluluk yüklediği tespit edilmiştir. Ayrıca, zincir otel işletmelerinin çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişki kurma düzeyleri ile zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturma ve çevreci davranış ve tutum sergileme düzeyleri arasında doğru yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, işletmelerin çevreci sivil toplum örgütleriyle ilişki düzeyinin artması işletmenin çevre politikası oluşturma olasılığını ve çevreci davranış ve tutum sergileme olasılığını arttırmaktadır.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle, çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmeler açısından gerek çevre politikası geliştirme aşamasında gerekse çevre yönetimi sırasında önemli bir paydaş haline geldiği söylenebilir. Bu örgütler yaptıkları açıklamalarla ve düzenledikleri eylemlerle işletmelerin, çevre politikası oluşturma sürecine ve çevreci davranış ve tutum geliştirme sürecine etki etmektedirler. Çalışmanın bulgularında ortaya koyulduğu üzere, çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerinin önemli bir paydaş haline geldiği ifade edilebilir. Yine çevreci sivil toplum örgütleri zincir otel işletmelerinin çevre gündemi belirleme sürecinde etkili olduğu ve bu süreçte rol oynayan önemli aktörlerden biri olduğu söylenebilir.

Çevreci sivil toplum örgütleri ve zincir otel işletmeleri arasındaki ilişkinin güçlenmesi ve paydaş kültürünün yaygınlaşması için şu hususların dikkate alınması yararlı olacaktır:

- Zincir otel işletmeleri çevre politikalarını oluşturma sürecinde başta müşterileri olmak üzere çevreci sivil toplum örgütleri, yerel halk ve diğer paydaşların beklenti ve taleplerini daha fazla dikkate almalıdır.
- Çevreci sivil toplum örgütleri turizme yönelik faaliyetlerini arttırmalı ve bu alana yönelik yapıcı projeler geliştirmelidir.

- Zincir otel işletmeleri ve çevreci sivil toplum örgütleri, işletmenin faaliyet gösterdiği bölgedeki çevresel sorunlara yönelik, farklı kesimden temsilcilerin, kurum ve kuruluşların katılabileceği toplantı, panel vb. organize etmelidir.
- Çevreci sivil toplum örgütleri zincir otel işletmelerini çevreye yönelik sosyal sorumluluk projeleri geliştirmeleri konusunda teşvik etmelidir.
- Çevreci sivil toplum örgütleri zincir otel işletmelerinin çevreci uygulamalarına ilişkin bir ödül sistemi geliştirmelidir.
- Zincir otel işletmeleri, çevreci uygulamaların özellikle yeşil turizm motivasyonu yüksek turist segmentinde, işletmenin itibarını, cazibesini, sorumlu ve saygılı bir otel işletmesi algısını artıracakı düşünülürse, çevre olgusuna gönüllülük temelinde yaklaşan çevreci sivil toplum örgütlerinin desteğini almak yönünde yaratıcı fikirler geliştirebilir, yeşil işbirliklerine gidebilir, gündem yaratarak çevreci sivil toplum örgütleri platformlarında ve medyada yer edinmeye çalışabilirler.

Araştırma sonuçlarına göre, daha sonra yapılacak araştırmalarda incelenebilecek konular arasında zincir otel işletmelerinin çevre politikası oluşturmasına engel olan bariyer engelleri ele alınabilir. Diğer taraftan, araştırma konaklama işletmeleri türlerinden biri zincir otel işletmeleri üzerinde yapılmıştır. Benzer araştırmalar diğer konaklama işletmeleri ve turizm endüstrisindeki diğer işletmeler üzerinde gerçekleştirilerek turizm endüstrisi ve çevreci sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki daha fazla anlamlandırılabilir.

KAYNAKÇA

- Agresti, Alan. “Modelling Ordered Categorical Data: Recent Advances and Future Challenges”, *Statistics in Medicine*, Vol:18, No:17-18, 1999, 2191-2207.
- Akal, Cemal Bali. *Sivil Toplumun Tanrısı*, Engin Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Akatay, Ayten. *Sivil Toplum Kuruluşları- Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*, Çanakkale 2009.
- Akbal, İsmail; H. Hüseyin Çalı. “Çevreci Sivil Toplum Örgütlerinde Sivil İtaatsizlik Uygulamaları ve Greenpeace Türkiye Örneği”, *V. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 24-26 Ekim 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 399-408, Çanakkale 2008.
- Akkaya, Şahin; Mehmet Vedat Pazarlıoğlu. *Ekonometri 1*, Anadolu Matbaacılık, Ankara 1998.
- Andaç, Faruk. *Turizm Hukuku*, Detay Yayıncılık, Ankara 2004.
- Aransson, Lars. “Sustainable Tourism Systems: The Example of Sustainable Rural Tourism in Sweden”, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol: 2, No:1/2, 1994, 77-92.
- Armağan, Ahsen; Didem Deniz; Bilgehan Gültekin. “Bilgi Toplumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Misyonu”, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 19-21 Ekim 2007, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 711-720, Çanakkale 2007.
- Arts, Bas. “Green Alliances of Business and NGOs. New Styles of Self-Regulation or Dead-End Roads?”, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol: 9, No: 1, 2002, 26-36.
- Atabaş, Ahmet; Recep Bulut. *Online Seyahat Pazarı ve Düşük Maliyetli Havayolu Taşımacılığı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü Raporu, Ankara 2007.
- Atvur, Senem. “Yerel Gündem 21 ve Çevre: Antalya Kent Konseyi Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 2, 2009, 231-241.

- Avcı, Nilgün. “Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2007a, 485-501.
- Aydoğdu, Mustafa; Kudret Gezer. *Çevre Bilimi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2007.
- Azarin, Jose F. Molina; Enrique Claver-Cortes; Jorge Pereira Moliner; Juan Jose Tari. “Environmental Practices and Firm Performance: An Empirical Analysis in the Spanish Hotel Industry”, *Journal of Cleaner Production*, Vol: 17, No: 5, 2009, 516-524.
- Barth, Hans Günter. *Çevre Politikası ve Ekolojiye Yönelik Planlama Enstrümanı Olarak Çevresel Etki Değerlendirme*, Ed. Orhan Uslu, T.Ç.S.V Yayını, Önder Matbaası, Ankara 1991.
- Barthelemy, Jerome. “Opportunism, Knowledge and the Performance of Franchise Chains”, *Strategic Management Journal*, Vol: 29, No: 13, 2008, 1451- 1463.
- Başlar, Kemal. “Uluslararası Çevre Hukuku ve Dünya Çevre Zirvesi”, *Ekoloji Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 3, 1992, 8-10.
- Bendell, Jem. *Terms for Endearment: Business, NGOs and Sustainable Development*, Greenleaf, Sheffield 2000.
- Birmie, Patricia; Alan Boyle. *International Law and the Environment*, Oxford, New York 2002.
- Bohdanowicz, Paulina. “Environmental Awareness and Initiatives in the Swedish and Polish Hotel Industries - Survey Results”, *Hospitality Management*, Vol: 25, No: 4, 2006, 662-682.
- Boz, Necip. *Turizm Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.
- Brown, Margaret. “Environmental Policy in the Hotel Sector: Green Strategy or Stratagem?”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol: 8, No: 3, 1996, 18-23.
- Buza, Mircea; Levente Dimen; Grigor Pop; David Turnock. “Environmental Protection in the Apuseni Mountains: The Role of Environmental Non-Governmental Organizations (ENGOS)”, *GeoJournal*, Vol: 55, No: 2-4, 2001, 631-653.

- Büyüköztürk, Şener; Ebru Kılıç Çakmak; Özcan Erkan Akgün; Şirin Karadeniz; Funda Demirel. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara 2010.
- Cairncross, Frances. *Green Inc: A Guide to Business and The Environment*, Earthscan, London 1995.
- Ceritli, İsmail. “Çevreci Hareketin Siyasallaşma Süreci”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 2, 2001, 213-226.
- Chan, Eric S. W. “Barriers to EMS in the Hotel Industry”, *International Journal of Hospitality Management*, Vol: 27, No: 2, 2008, 187-196.
- Chan, Eric S. W.; Wong, Simon C. K. “Motivations for ISO 14001 in the Hotel Industry”, *Tourism Management*, Vol: 27, No: 3, 2006, 481-492.
- Clark, David. “What Drives Companies to Seek ISO 14000?”, *Pollution Engineering International*, Summer, 1999, 14-15.
- Clarke, Gerard. “Non-Governmental Organizations (Ngos) and Politics in the Developing World”, *Political Studies*, Vol: 46, No: 1, 1998, 36-52.
- Demir, Cengiz; Aydın Çevirgen. *Turizm ve Çevre Yönetimi - Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006a.
- Demir, Cengiz; Aydın Çevirgen. *Ekoturizm Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2006b.
- Demir, Murat; Erşan Sever. “Kamu Ekonomisi İçerisinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi”, *V. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 24-26 Ekim 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 347-361, Çanakkale 2008.
- Dinçer İstanbullu, Fisun. *Turizm ve Turist Tanımlamalarındaki Gelişmeler*, Turizm Yıllığı 1993, Türkiye Kalkınma Bankası Yayını, 1993.
- Dinçer, Ömer; Yahya Fidan. *İşletme Yönetimine Giriş*, Beta Basım Yayım, İstanbul 2000.
- Eber, Shirley. *Beyond the Green Horizon: Principles for Sustainable Tourism*, World Wide Fund for Nature, London 1992.
- Emeksiz, Murat. “Küçük Otel İşletmeleri ve Çevre Yönetimi”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 18, 2007, 141-156.

- Ener, Neriman. *Doğal Kaynak Kullanımında Alternatif Yöntemler, Yeni Yaklaşımlar*, Vural F. Savaş (ed.) Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi ve Friedrich Naumann Vakfı, Ankara 1997.
- Erdoğan, Nazmiye. *Çevre ve (Eko)turizm*, Erk Yayınları, Ankara 2003.
- Erkul, Hüseyin. “Sosyal Girişimcilik Açısından Doğa ve Çevre Vakfı (DOÇEV)”, *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 23-25 Ekim 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 413-423, Çanakkale 2009.
- Erkul, Hüseyin; Yeliz Aktaş Polat. “Küresel Isınmanın Kuraklık Etkisine Karşı Türkiye’deki Çevreci Sivil Toplum Kuruluşları: Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA) ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF) Örneği”, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 19-21 Ekim 2007, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 219-232, Çanakkale 2007.
- Erturgut, Ramazan; Serhat Soyşekerci. “İkincil Sosyal Paydaş Olarak STK’ların İşletmelerdeki Görünümü”, *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 23-25 Ekim 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 243-248, Çanakkale 2009.
- Font, Xavier. “Environmental Certification in Tourism and Hospitality: Progress, Process and Prospects”, *Tourism Management*, Vol: 23, No: 3, 2002, 197-205.
- Frooman, Jeff. “Stakeholder influence strategies”, *Academy of Management Review*, Vol: 24, No: 2, 1999, 191–205.
- Gee, Chuck Y.; Eduardo Fayos-Solá. *International Tourism: A Global Perspective*, World Tourism Organizations, Madrid, 1997.
- Gil, Maria Jose Alvarez; Jeronimo de Burgos-Jimenez; Cespedes-Lorente, Jose. “An Analysis of Environmental Management, Organizational Context and Performance of Spanish Hotels”, *The International Journal of Management Science*, Vol: 29, No: 6, 2001, 457-471.
- Gonzales, Matias; Leon Carmelo J. “The Adoption of Environmental Innovations in the Hotel Industry of Gran Canaria”, *Tourism Economics*, Vol: 7, No: 2, 2001, 177-190.

- Gökbunar, Ali Rıza. “İşletmelerin Çevrenin Korunmasında Sosyal Sorumluluğu”, *Ekoloji*, Cilt: 14, Sayı: 1, 1995, 4-6.
- Güleç, Sevcan; Hatice Özkan Sancak. “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarında Kurumsallaşma ve Stratejik Yönetim”, *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 23-25 Ekim 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 249-261, Çanakkale 2009.
- Gümüş, Murat; Ömer Çoban; Neslihan Kan. “Kazdağı Bölgesindeki Otel Girişimcilerinin Ekoturizme İlişkin Algılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”, *1.Trakya Bölgesi Kalkınma ve Girişimcilik Stratejileri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Edirne 16-18 Ekim 2009, Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 97-106, Edirne 2009.
- Gümüş, Murat; Burcu Öksüz. *Turizm İşletmelerinde Kurumsal İtibar Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2009.
- Hobikoğlu, Elif Haykır. “Türkiye’de Çevre Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma İlişkisi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, 2007, 71-91.
- Holden, Andrew. *Environment and Tourism*, Routledge, London 2000.
- Huijstee, Mariëtte; Pieter Glasbergen. “The Practice of Stakeholder Dialogue between Multinationals and NGOs”, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, Vol: 15, No: 5, 2008, 298-310.
- Işığışok, Erkan. “Bebeklerin Doğum Ağırlıklarını ve Boylarını Etkileyen Faktörlerin Lojistik Regresyon Analizi İle Araştırılması”, *VI. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, 1-11, Ankara 2003.
- İbrahim, Ferhad; Heidi Wedel. *Ortadoğu’da Sivil Toplumun Sorunları*, (Çev. Erol Özbek), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- Johnson, Colin; Maurizio Vanetti. “Locational Strategies of International Hotel Chains”, *Annals of Tourism Research*, Vol: 32, No: 4, 2005, 1077-1099.
- Kahraman, Nüzhet. “Sürdürülebilir Kalkınma ve Turizm”, *I. Turizm Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İzmir 17-18 Kasım 1994, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 137-145, İzmir 1994.

- Kahraman, Nüzhet; Oğuz Türkyay. *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara 2006.
- Karabıçak, Mevlüt; Ramazan Armağan. “Çevre Sorunlarının Ortaya Çıkış Süreci, Çevre Yönetiminin Temelleri ve Ekonomik Etkileri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 2, 2004, 203-228.
- Karaer, Feza; Tuba Pusat. “ISO14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardının Otomotiv Yan Sanayiine Uygulanması”, *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2002, 11-20.
- Karaman, Aykut. “Sürdürülebilir Turizm Planlaması için Ekolojik Bir Çerçeve”, *Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, Alanya 7-9 Kasım 1995, Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası, 99-106, İstanbul 2006.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2003.
- Kasim, Azilah. “Corporate Environmentalism in the Hotel Sector: Evidence of Drivers and Barriers in Penang, Malaysia”, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol: 15, No: 6, 2007, 680-699.
- Keleş, Ruşen; Can Hamamcı. *Çevrebilim*, İmge Yayınevi, Ankara 1998.
- Kirk, David. “Attitudes to Environmental Management Held by a Group of Hotel Managers in Edinburgh”, *Hospitality Management*, Vol: 17, No: 1, 1998, 33-47.
- Koç, Oktay; Benan Yücebalkan. “STK'larda İyi Yönetişim ve AKUT Örneği”, *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 4-6 Haziran 2004 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 149-285, Çanakkale 2004.
- Kozak, Nazmi; A. Celil Çakıcı; Meryem A. Kozak; Murat Azaltun; Alptekin Sökmen; Mehmet Saruışık. *Otel İşletmeciliği*, Detay Yayıncılık, Ankara 2002.
- Kozak, Nazmi; Meryem A. Kozak; Metin Kozak. *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*, Detay Yayıncılık, Ankara 2009.
- Köfteoğlu, Fehmi. *Türkiye'de Zincir ve Grup Oteller 2009*, Ekin Grubu, İstanbul 2009.
- Küçüktopuzlu, Faik. *Turistik Alanlarda Kontrolsüz Gelişme ve Alanların Taşıma Kapasiteleri - Turizm Yıllığı 1988-1989*, Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara 1990.

- Lim, H. Doo; Rose Mary Wentling. "Modification of Transferred Training Programmes for Multinational Chain Hotels in Korea", *International Journal of Training and Development*, Vol: 2, No: 1, 1998, 17-27.
- Lorente, Jose; Jeronimo de Burgos-Jimenez; Maria Jose Alvarez-Gil. "Stakeholders Environmental Influence. An Empirical Analysis in the Spanish Hotel Industry", *Scandinavian Journal of Management*, Vol. 19, No: 3, 2003, 333-358.
- Mason, Peter; Margaret Johnston; Dave Twynam. "The World Wide Fund for Nature Arctic Tourism Project", *Journal of Sustainable Tourism*, Vol: 8, No:4, 1999, 305-323.
- Mathews, Jessica Tuchman. *Preserving the Global Environment*, Norton Company, New York, 1991.
- Medlik, Slovaj. *Otel İşletmeciliği*, (çev. Ömer L. Met). Bursa 1997.
- Mensah Ishmael. "Environmental Management Practices Among Hotels in the Greater Accra Region" *Hospitality Management*, Vol: 25, No: 3, 2006, 414-431.
- Met, Önder. "Çok Uluslu Otel Zincirlerinin Büyüme ve Uluslararasılaşma Stratejileri" *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:5, Sayı: 10, 2005, 111-138.
- Mohammadi, Iraj Malk; Mehrdad Mirbod. "The Role of Environmental Non-Governmental Organizations in Natural Resources Management Extension (Case Study in Iran)" *American Journal of Environmental Sciences*, Vol: 3, No: 1, 2005, 221-229.
- Neto, Frederico. "Sustainable Tourism, Environmental Protection and Natural Resource Management: Paradise on Earth", *International Colloquium on Regional Governance and Sustainable Development in Tourism-driven Economies*, Cancun 20-22 February 2002.
- Olalı, Hasan. *Turizm Dersleri*, İstiklal Matbaası, İzmir 1984.
- Olalı, Hasan; Meral Korzay. *Otel İşletmeciliği*, Beta Basım Yayım, İstanbul 1993.
- Olsen, D. Michael; Angela Roper. "Research in Strategic Management in the Hospitality Industry", *International Journal of Hospitality Management*, Vol: 17, No:2, 1998, 111-124.

- Ökmen, Mustafa. *Politika ve Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*, Uğur Yıldırım-Mehmet C. Marin (ed.), Beta Basım Yayım, İstanbul 2004.
- Özdamar, Kazım. *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Kaan Kitabevi, Eskişehir 2004.
- Pearce, G. Douglas. *Tourist Development*, Longman Scientific & Technical, Longman Group, London 1996.
- Raustiala, Kal. "States, NGOs and International Environmental Institutions", *International Studies Quarterly*, Vol: 41, No: 4, 1997, 719-740.
- Roderick, Hilliard. "Industry and Environment", *Pure & Applied Chemistry*, Vol: 45, No: 3-4, 1976, 135-139.
- Rothery, Brian. *BS7750: Implementing the Environmental Management Standard and the EC Eco-Management Scheme*, Gower Press, Vermont 1993.
- Sabuncuoğlu, Zeyyat; Tuncer Tokol. *İşletme*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2001.
- Sarıbay, Ali Yaşar. *Postmodernite Sivil Toplum ve İslam*, Alfa Basım Yayım, İstanbul 2001.
- Seyidoğlu, Halil. *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Güzem Can Yayınları, İstanbul 2003.
- Seyyar, Ali; Ömer Adalı. "Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede STK'ların Roller ve Önemleri (Deniz Feneri Derneği Örneği)", *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 4-6 Haziran 2004, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 187-196, Çanakkale 2004.
- Simon, Fernando J. Garrigos; Yeamduan Narangajavana; Daniel Palacios Marques, "Carrying Capacity in the Tourism Industry: A Case Study of Hengistbury Head", *Tourism Management*, Vol: 25, No: 2, 2004, 275-283.
- Sonat, Arslan. "Çevrenin Turizm Planlaması İçindeki Yeri", *II. Ulusal Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 21-23 Kasım 1991, 199-200, Kuşadası 1991.
- Stafford, Edwin R.; Michael Jay Polonsky; Cathy L. Hartman, "Environmental NGO-Business Collaboration and Strategic Bridging: A Case Analysis of the Greenpeace-

- Foron Alliance” *Business Strategy and the Environment*, Vol: 9, No: 2, 2000, 122-135.
- Svoronou, Eleni; Andrew Holden, “Ecotourism as a Tool for Nature Conservation: The Role of WWF Greece in the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest Reserve in Greece” *Journal of Sustainable Tourism*, Vol: 13, No: 5, 2005, 456-467.
- Şahin, Zühal. “Sivil Toplum Oluşumunda Sivil Platformların Rolü: Biga Sivil Toplum Platformu Örneği”, *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 4-6 Haziran 2004, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 241-248, Çanakkale 2004.
- Tari, Juan Jose; Enrique Claver-Cortes; Jorge Pereira-Moliner; Jose F. Molina-Azorin. “Levels of Quality and Environmental Management in the Hotel Industry: Their Joint Influence on Firm Performance”, *International Journal of Hospitality Management*, Vol: 29, No: 3, 2010, 500-510.
- Tekeli, İlhan. *Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara 2001.
- Tunç, Azize; Firuzan Saç. *Genel Turizm*, Detay Yayıncılık, Ankara 1998.
- Ulusan, Hikmet. “Çevresel Raporlama Rehberleri ve İşletme Çevresel Raporlarında Açıklanması Gereken Bilgiler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2009, 181-206.
- Usta, Öcal. *Turizm-Genel ve Yapısal Yaklaşım*, Detay Yayıncılık, Ankara 2008.
- Ustakara, Fuat. “Sivil Toplum Örgütlerinin Medeniyetler İttifakı Projesi Kapsamında Üstlenebilecekleri İletişimsel Roller”, *VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 23-25 Ekim 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 199-202, Çanakkale 2009.
- Ülgen, Hayri; Kadir Mirze. *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, Arıkan Basım Yayım, İstanbul 2007.
- Van Der Heijden, Hein-Anton, “Environmental Movements, Ecological Modernisation and Political Opportunity Structures”, *Environmental Politics*, Vol: 8, No: 1, 1999, 199-221.

- Welford, Richard. *Corporate Environmental Management- Systems and Strategies*, 2nd Edition, Eartscan Pub., London 1998.
- White, Gordon. "Civil Society, Democratization and Development (I): Clearing the Analytical Ground", *Democratization*, Vol: 1, No: 3, 1994, 375-390.
- Yarcan, Şükrü. *Tiirkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1998.
- Yaşamış, Firuz Demir. *Çevresel Yönetim ve Planlama*, Lider Yayınevi, Ankara 1989.
- Yavaş, Hikmet; Hikmet Palabıyık. "Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Koruma ve Kullanma Dengesi Açısından Rolü ve Önemi", *III. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 9-10 Aralık 2006, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 165-170, Çanakkale 2006.
- Yıldırım, Ali; Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.
- Yıldırım, İbrahim. *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Yıldız, Kazım; Cengün Sipahioğlu; Mehmet Yılmaz. *Çevre Bilimi*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2005.
- Yücel K., Nilay; Ayşen Ş. Kandemir. "Sağlık Çalışanlarının Kurum Memnuniyetlerinin Ordinal Regresyon Analizi İle Ölçülmesi: Balıkesir Devlet Hastanesi Örneği", *10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Erzurum 27-29 Mayıs 2009, Erzurum Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, 1-10, Erzurum 2009.
- Yücel, Mustafa. "Türkiye'de Çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarının, Temiz Üretim Sistemleri Üzerine Olan Etkisi: Greenpeace", *V. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiri Kitabı*, Çanakkale 24-26 Ekim 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 389-397, Çanakkale 2008.

TEZLER

- Albayrak Tahir, İşletmenin Çevrecilik Politikalarının Tüketici Tutum ve Davranışlarına Etkisi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Avcı Mücahit, Yönetişim Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Değişen Rolü ve Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme: Isparta İli Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007b, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Ayhan Sevgi, Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle Türkiye'deki Hemşirelerin İş Bırakma Niyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Çimen Hürriyet, Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenleri ile ilgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Uygulama, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Çolak Ertuğrul, Koşullu ve Sınırlandırılmış Lojistik Regresyon Yöntemlerinin Karşılaştırılması ve Bir Uygulama, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Dayı Tolunay, Sivil Toplum Kuruluşları ve Çevrecilik: Tema Vakfı Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Durak Ayhan, Turizmin Çevreye Etkileri Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı ile ilgili Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Gözübüyük Mine, Türkiye'de Demokrasi ve Hoşgörü Kültür ve Eğitiminin Yaygınlaştırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri ve Önemi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güçlü Alper, Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye'nin Çevre Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kanten Pelin, Konaklama İşletmelerinde Hat Yöneticilerin İnsan Kaynakları Yönetimindeki Stratejik Rolü ve Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Karahan Metin, Ankara Kızılırmak Suyu Projesi Sürecine Sivil Toplum Kuruluşlarının Müdahaleleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Kaya İsmet, Sürdürülebilir Turizm Kalkınması ve Ülkemiz Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 1997, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Keleş Ayşegül, Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Türkiye’de Yat Turizmine Ekolojik Yaklaşım, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2003, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç Esra, Türkiye Konaklama İşletmelerinde Çevre Muhasebesi ve Avrupa Birliği Uygulamalarıyla Karşılaştırılması: Antalya Bölgesinde Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kılıç Zeynep, European Union Environmental Policy and Environmental NGOs Lobbying, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Ocak Emine, Avrupa Birliği Giriş Sürecinde Erzurum’da Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Doğal Kaynaklarla İlgili Yürütülen Projelerin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Okşasoğlu Aslı, Turizm ve Çevre İlişkilerinde Bilinç Düzeyi: Kundu-Antalya Bölgesinde Bir Uygulama Çalışması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Akdeniz Üniversitesi, Antalya
- Özdaşlı Kürşat, Sivil Toplum Kuruluşlarında Toplam Kalite Yönetiminin Uygulanabilirliği: Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Özdemir Seden Bike, Çevre Koruma Kullanma Dengesinde Taşıma Kapasitesinin Önemi Örnek Turizm Sektörü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk Zeynep, Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Çevresel Sorunların Algılanması ve Çevre Duyarlılığı Üzerine Etkiler, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Sarkım Mustafa, Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2007, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Ünlütürk Çağla, Sendikal Hareket ve Çevre Sorunları: Türkiye’de Sendikaların Çevre Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Yağlı Fatma, Çevre Muhasebesi ve Mermer İşletmeleri Uygulaması, Ermaş Madencilik Tur. San. Tic. A.Ş. Örnek Uygulaması, (Yüksek Lisans Tezi), 2006, Muğla Üniversitesi, Muğla.

INTERNET KAYNAKLARI

Çevre ve Orman Bakanlığı <<http://www2.cevreorman.gov.tr/yasa/kanun.asp>> (06.11.2010)

Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü
<http://www.cedgm.gov.tr/CED/AnaSayfa/kitap.aspx?sflang=tr> (08.11.2010)

I. Mensah, Environmental management practices in US hotels. <http://www.hotel-online.com/News/PR2004_2nd/May04_Environmental_Practices.html> (18.10.2010)

Kyoto Protokolü <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kyoto_Protokol%C3%BC> (22.10.2010)

S. Andersen, L. H. Gulbrandsen. “The Role of Green NGOs in Promoting Climate Compliance” The Fridtjof Nansen Institute Report 2003.
<http://www.fni.no/doc&pdf/rapp0403.pdf> (12.10.2010)

Sivil Toplum İş Başında <www.stgm.org.tr/vera/app/var/files/a/b/ab-komisyonu-stk-arastirmasi.doc> (06.09.2010)

Türk Dil Kurumu <<http://tdkterim.gov.tr/bts/>> (18.10.2010)

Unwto <<http://media.unwto.org/en/press-release/2011-05-11/international-tourism-first-results-2011-confirm-consolidation-growth>> (16.05.2011)

EKLER

EK-1

Sayın Yönetici,

Elinizdeki anket formu, çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye’deki zincir otel işletmelerinin çevre politikalarına etkilerini belirlemek üzere gerçekleştirilen bilimsel çalışmaya veri sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Anket formunun cevaplanması yaklaşık 7 dakikanızı alacaktır. Anketten elde edilecek veriler, yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup; kurumsal isimler gizli tutulacaktır.

Göstermiş olduğunuz ilgiye teşekkür eder, işbirliğiniz ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Ömer ÇOBAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

E-posta: omercoban@comu.edu.tr

Tel: 0286 218 00 18 -2492 Gsm: 0542 740 17 17

1. Konaklama işletmesinin türü: () Şehir Oteli () Sayfiye Oteli () Diğer (Lütfen belirtiniz).....
2. Zincir otel işletmesinin türü: () Yabancı Zincir () Ulusal Zincir
3. Zincire bağlı otel sayısı:
4. Otelin sahiplik (Mülkiyet) durumu: () Yönetim Sözleşmesi () Franchising () Diğer (Lütfen belirtiniz).....
5. Otelinizin yıldız türü:
6. Otelinizde bulunan oda sayısı:
7. Otelinizde bulunan yatak sayısı:
8. Otelinizde çalışan personel sayısı:
9. Otelinizin faaliyet süresi:
10. Otelinize ait bir çevre politikası var mı? () Evet () Hayır → Cevabınız “Hayır” ise anketi bitiriniz.
11. Otelinize ait çevre politikası yazılı mı? () Evet () Hayır
12. Otelinizin ISO 14001 belgesi var mı? () Evet () Hayır
13. Otelinizin kazanmış olduğu çevre ödülü var mı? () Evet () Hayır
14. Otelinizin kazanmış olduğu çevre ödülleri nelerdir? -----,-----,-----

Aşağıdaki ifadelerle ilişkin düşüncelerinizi, 1: Kesinlikle Katılmıyorum , 2: Katılmıyorum , 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum , 5: Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birisini "X" yardımıyla işaretleyerek belirtiniz.	1	2	3	4	5
Çevre politikası yasal düzenlemelere bağlı olarak herhangi bir yaptırıma maruz kalmamak için oluşturulmamıştır.					
Müşterilerin istek ve beklentilerinin "çevreci" anlayışla şekillenmesi, otelimizi çevre politikası oluşturmaya itmiştir.					
Karlılığın ve verimliliğin artacağı ve değişken maliyetlerin çevreci bir anlayışla minimize edilebileceği düşüncesi çevre politikamızı oluşturmada etkili olmuştur.					
İşletme personelinin çevreye karşı duyarlı olması çevre politikası oluşturma sürecinde önemli bir rol oynamıştır.					
Çevreci olmanın stratejik rekabet avantajı yaratacağı düşüncesi otelimizin çevre politikası oluşturmada etkili olmuştur.					
Çevreci sivil toplum örgütlerinin (Greenpeace, Tema vb.) eylem ve söylemleri otelimizin çevre politikası oluşturma sürecinde önemli bir rol oynamıştır.					
Oluşturulacak bir çevre politikası ile çevreci imaja sahip olunacağı ve işletmemizin halkla ilişkiler faaliyetlerine destek vereceği düşüncesi çevre politikası oluşturma sürecinde etkili olmuştur.					
İşletmemizin tepe yönetiminin çevreye karşı duyarlı olması çevre politikası oluşturma sürecinde belirleyici olmuştur.					
Paydaşlardan gelen ve/veya gelebilecek olan baskılar otelimizin çevre politikası oluşturma sürecinde etkili olmuştur.					

Aşağıdaki ifadelerle ilişkin düşüncelerinizi, 1: Kesinlikle Katılmıyorum , 2: Katılmıyorum , 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum , 5: Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birisini "X" yardımıyla işaretleyerek belirtiniz.	1	2	3	4	5
Otelimiz iş tanımlarını yaparken çevreci öğelere vurgu yapmaktadır.					
Çevresel konular hakkında otelimiz, personeline eğitim(ler) vermektedir.					
Otelimiz pazarlama faaliyetlerinde çevreci argümanlar kullanmaktadır.					
Otelimiz çevreci faaliyetlere sponsor olmaktadır.					
Otelimiz çevre temalı etkinlikler organize etmektedir.					
Otelimizde ekolojik ürünlerin satın alınmasına öncelik verilmektedir. (Organik, geri dönüşümü mümkün, yeniden kullanılabilir ürünler vb.)					
Otelimiz çevre koruma konusunda müşterilerle işbirliği yapmaktadır. (Havlü, çarşaf değişiminin daha az sıklıkla yapılması vb.)					
Otelimiz müşterilerine çevre koruma konusunda eğitim vermektedir.					
Otelimizin mimarisini doğal çevre ile uyumludur.					
Otelimizin bahçe düzenlemesi çevre ile uyumludur.					

Aşağıdaki uygulamaların otelinizde mevcut olup olmadığını/ uygulamayı uygulanmadığını "X" yardımıyla işaretleyerek belirtiniz.	HAYIR	EVET
Otelimizde katı atık ayrıştırma sistemi uygulanmaktadır.		
Otelimizin belli noktalarında geri dönüşüm kutuları bulunmaktadır.		
Otelimizde güneş enerjisi sistemi mevcuttur.		
Otelimizde atık su arıtma tesisi bulunmaktadır.		
Otelimiz bahçe sulama vb. işlerde atık su kullanmaktadır.		
Odalar ve genel kullanım alanlarındaki musluklara su tasarrufuna yönelik aparat bulunmaktadır.		
Odalar ve genel kullanım alanlarındaki musluklarda fotosel bulunmaktadır.		
Odalarda gereksiz elektrik kullanımını engellemek için enerji tasarrufuna yönelik anahtar kart kullanılmaktadır.		
Otelimizde enerji tasarruflu ampuller kullanılmaktadır.		
Otelimiz, genel kullanım alanlarındaki aydınlatmada fotosel kullanılmaktadır.		

Aşağıdaki ifadelerle ilişkin düşüncelerinizi, 1: Kesinlikle Katılmıyorum , 2: Katılmıyorum , 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum , 5: Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birisini "X" yardımıyla işaretleyerek belirtiniz.	1	2	3	4	5
Otelimiz çevre ile ilgili toplantıları takip etmekte ve katılmaktadır.					
Otelimiz çevreci sivil toplum örgütleri ile temas halindedir.					
Otelimiz çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerini yakından takip etmektedir.					
Otelimiz çevreci sivil toplum örgütleri ile ortak çevre projeleri yapmaktadır.					

Aşağıdaki ifadelere katılma düzeylerinizi, 1: Kesinlikle <u>Katılmıyorum</u> , 2: <u>Katılmıyorum</u> , 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum seçeneklerinden birisini "X" yardımıyla işaretleyerek belirtiniz.	1	2	3	4	5
Çevreci sivil toplum örgütleri, otel işletmelerinin kendilerini çevre korumacı bir kimlikle ifade etmeleri konusunda teşvik etmektedir.					
Otel işletmeleri çevreyi korumadıkları zaman çevreci sivil toplum örgütlerinin baskı ve yaptırımları ile karşı karşıya kalmaktadır.					
Otel işletmeleri çevreyi koruyucu davranışlar sergilediklerinde çevreci sivil toplum örgütleri tarafından takdir edilmekte/ödüllendirilmektedir.					
Çevreci sivil toplum örgütleri otel işletmelerine çevreyi korumanın ahlaki bir zorunluluk olduğunu hatırlatmaktadır.					
Çevreci sivil toplum örgütleri otel işletmelerinin çevre sorunlarına karşı uygulamalarını şekillendirmektedir.					

15. Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren çevreci sivil toplum örgütlerine örnek verir misiniz?

-----, -----, -----

16. Ulusal düzeyde faaliyet gösteren çevreci sivil toplum örgütlerine örnek verir misiniz?

-----, -----, -----

EK-2

GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu

“Çevreci sivil toplum örgütlerinin Türkiye’de faaliyet gösteren zincir otel işletmelerinin çevre politikalarına etkileri nelerdir?”

Merhaba, benim adım Ömer ÇOBAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu’nda öğretim elemanıyım. Zincir otel işletmelerinin çevre politikalarını belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin etkilerini belirlemeye yönelik yüksek lisans tezi hazırlamaktayım. Araştırmanın amacı, günümüzde otel işletmelerinin önemli bir paydaşı konumunda olan çevreci sivil toplum örgütleriyle aralarındaki ilişkiyi ortaya çıkararak bu etkileşim sürecine katkı sunmak ve çevresel değerlerin sürdürülebilir kullanılmasını sağlamaktır. Bu nedenle, zincir otel işletmelerinin çevre politikalarını oluşturma sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenip etkilenmediklerini tespit etmek istiyorum.

- Görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacılar dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçları yazılırken bireylerin isimleri kesinlikle tezde belirtilmeyecektir.
- Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mıdır?
- Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Sizin için bir sakıncası var mı?

Görüşme Soruları

1. Güncel çevre sorunları hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Güncel çevre sorunlarını göz önünde bulundurduğunuzda bunları önlemeye yönelik ne gibi uygulamalarınız var?
3. Çevreci sivil toplum örgütleri hakkında bilginiz var mı? Varsa paylaşır mısınız?

4. Oteliniz çevreci sivil toplum örgütlerinin baskısına hiç maruz kaldı mı?
5. Oteliniz çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve açıklamalarını takip etmekte midir?
6. Oteliniz çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve açıklamalarına destek vermekte midir?
7. Oteliniz çevre politikasını oluştururken hangi paydaşların etkisi daha fazla ya da azdır?